

Conceptul Continuum

Sau cum permitem naturii umane să funcționeze

Introducere

Note și mențiuni la noua ediție

Despre părinți

Cu trei luni înainte de a fi publicată cartea în 1975, un prieten m-a rugat să împrumut o copie unui cuplu care aștepta primul lor copil. Amandoi au citit-o rapid. Am cunoscut-o pe Millicent la un pranz cu Seth, care avea deja trei luni. Mama mi-a spus ca și ea și soțul ei, Mark, de profesie medic, fusesera convinși că ideile mele au sens, pentru că se potriveau și cu propriile lor sentimente. Era foarte nerabdătoare ca și alți părinți să citească această carte, și în același timp îngrijorată că unii s-ar putea descuraja la ideea ca trebuie să-și poarte copilul într-una pentru câteva luni.

„Întelegem de ce are rost”, a spus ea „și totuși eram sigura ca nu aveam să car după mine echivalentul unui sac de cartofi de 5 sau 7 kg toată ziua și toată noaptea. Îmi e frică să nu îndepartezi oamenii total. De ce nu te limitezi la ideea de *a pune cumparaturile în cărucior și a purta copilul*, cum te-am auzit spunând la radio? Majoritatea vor fi doritori să facă asta, iar ajungând acasă nu vor mai vrea să pună copilul jos. Eu nu-l puneam pe Seth, ca nu-mi mai doream asta.”

„Asta era și ideea,” i-am spus, „doar când copilul e născut și sentimentele **tale** pentru el nu sunt negate, funcționează propunerea, nu fiindcă ți-a spus cineva că trebuie să faci așa. Și nici nu ai vrea să fi blocată în *doar* grija unui copil, înainte de a-l întâlni și a te îndrăgosti de el.”

„Am rezolvat problema băiței luându-l pe Seth cu mine și făcând baie în același timp,” a continuat, „daca vine și Mark în timp util, nu se poate abține să nu intre și el. Adora să doarmă cu Seth la fel de mult ca și mine.”

„Din fericire am o afacere cu un prieten, gen editura, așa ca nu a fost nevoie să-mi las serviciul. Muncesc din picioare și acum sunt obișnuită să-l port în cuibărel, în spate sau pe șold. Îl pot muta în față când vrea să sugă. Nu ajunge să plângă, doar mârâie și se foiește. Noaptea, la fel, ajunge să se fâțâie un pic și știu ca îi e foame. Doar îi ofer sânul și nici măcar nu e nevoie să ma trezesc de-a binelea.”

„Am găsit soluții să fac toată munca în casă și în grădină fără să-l pun pe Seth jos. Îl pun jos doar când fac patul și-l rostogolesc printre cearșafuri și plapume, iar lui îi place asta. Și aștept de obicei până mă poate ajuta Mark aducând cărbuni din pivniță. Singurul moment când nu suntem împreună este atunci când călăresc. O prietenă îl ține atunci. Dar totdeauna sunt nerăbdătoare să-l iau înapoi la sfârșit. Ma simt așa de bine să-l am cum lipit de mine.”

Seth era liniștit și relaxat pe timpul mesei și, la fel ca și copiii Yekuana povestiți în carte, chiar ușor de ținut.

Este de înțeles că bebelușii occidentali nu sunt bine primiți în birouri, magazine, ateliere și nici măcar la dineuri. De obicei țin și lovesc, dau din mâini și-și înțepenesc corpurile, așa că cer două mâini și multă atenție să-i țină sub control. Par să fie supraîncărcați cu energie de la atâta timp petrecut în afara câmpului energetic al unei

persoane active, câmp care se descarcă în mod natural. Când sunt ridicați sunt încă rigizi, încărcăți cu tensiune și încearcă să scape de discomfort dând din mâini și din picioare sau cerând persoanei care-i ține să-i lege pe genunchi sau să-i arunce în aer. Millicent era surprinsă de diferența dintre tonusul corpului lui Seth și al altor copii. Corpul lui era moale, zicea ea. Al celorlalți parea țeapăn.

Avem nevoie să recunoaștem, că îngrijind copiii în modul în care i-am îngrijit sute de mii de ani, ne asigurăm ca vor fi calmi, liniștiți, nesolicitanți. Numai atunci vor scăpa de paradoxalul conflict și mamele care muncesc, care nu doresc să se izoleze și să se plictisească toată ziua fără compania unui adult. Bebelușii luați la muncă sunt exact acolo unde au nevoie să fie – cu mamele lor; iar mamele sunt exact acolo unde au nevoie să fie – cu cei de-o seamă cu ele, nu prestând grija copiilor, ci o muncă demnă de adulții inteligenți. Oricum, angajatorii au slabe șanse să devină receptivi la această idee până nu se îmbunătățește reputația bebelușilor.

Revista MS a făcut un efort eroic de a introduce bebelușii în birouri, dar nu ar fi fost nevoie să se străduie așa de tare dacă bebelușii ar fi fost în contact fizic cu cineva, în loc să fie puși în coșulețe pe mesele alăturate.

Nu toată lumea a reușit să aplice principiile continuum așa devreme și așa plăcut ca Millicent și Brian, care au acum mai mulți copii îngrijiți ca și Seth. O mămică, Anthea, mi-a scris că, imediat ce a citit cartea și-a dat seama că ar fi trebuit să-și asculte instinctele în loc de sfaturile „experților” în îngrijirea copiilor. Acum avea un baiat de patru ani, Trevor, cu care făcuse toate lucrurile „rele”. Și mai era un bebeluș pe drum. Va fi un „bebeluș continuum” de la început, dar ce facem cu Trevor?

E dificil să porți un copil de patru ani încolo și înapoi, pentru a compensa „etapa pierdută în-brațe”. În plus, e important pentru el să se joace, să exploreze și să învețe, conform vârstei cronologice. Așa că i-am sugerat Antheei și soțului ei, Brian, să-l ia pe Trevor să doarmă cu ei noaptea și, pe timpul zilei, să lase lucrurile cum erau, în plus să-l încurajeze pe băiat să le stea în poală și să-i fie lui disponibili fizic oricând este posibil. I-am mai rugat să țină un jurnal zilnic cu ce se întâmplă. S-a întâmplat imediat după ce aparuse cartea și m-am gândit că experiența lor ar putea folosi și altora.

Anthea a ținut jurnalul cu rigurozitate. În primele nopți n-a prea dormit nici unul. Trevor s-a tot foit și-a plâns. Le-a dat picioare în nas și coate în urechi. A tot cerut pahare cu apă la ore incomode. Odata Trevor s-a întins perpendicular pe pat, împingându-i pe Anthea și pe Brian să atârne pe marginile saltelei. În multe dimineți Brian pleca împleticindu-se la birou, irascibil și cu ochii roșii. Dar am perseverat, spre deosebire de alții care după trei sau patru nopți, îmi spuneau „Nu funcționează nu am putut dormi” și renunțau.

După trei luni Anthea a anunțat că nu mai aveau probleme, toți trei dormeau neîntrerupt toată noaptea. Nu numai ca s-a îmbunătățit semnificativ relația cu Trevor, dar și relația dintre ei doi. „Și”, mi-a mai spus ea la sfârșitul raportului, menționând acest lucru pentru prima dată, „Trevor a încetat să mai fie agresiv la școală.”

Câteva luni mai târziu, Trevor s-a mutat în patul lui din proprie inițiativă. Și-a luat porția din ce-ar fi fost experiența de a dormi împreună cu părinții, în calitate de bebeluș. Sora lui mai mica dormea tot în patul părinților, dar și după ce aceasta s-a mutat în patul ei, Trevor știa că este binevenit oricând simte nevoia.

DE CE SĂ NU NE SIMȚIM VINOVAȚI DESPRE FELUL ÎN CARE NE-AM ÎNGRIJIT COPIII, DE ALTFEL NU SINGURII DIN LUMEA OCCIDENTALĂ

O altă mămică, Rachel, a cărei familie de patru persoane era în plină creștere, mi-a scris, „ Consider cartea ta drept unul dintre cele mai crude texte citite de mine. Nu sugerez ca nu ar fi trebuit s-o scri. Nici măcar nu spun că nu aș fi vrut s-o citesc. Doar că m-a impresionat profund, m-a rănit adânc, m-a provocat în mod deosebit. Nu vreau să concep cât de corectă poate fi teoria ta și mă strădui din răspuțeri să evit să-mi dau seama... (Să te ierte Dumnezeu pentru partea prin ce trec bebelușii, apropo, căci, după vorba nemuritoare a lui Noel Coward, eu nu voi putea!)... Mă tot mir, de fapt, cum de n-ai fost mazilită și linșată între timp... Orice mamă care o citește, cred că face tot ce-i stă în puteri să evite consecințele acestei teorii... Ști, cred ca totul a devenit suportabil, când mi-am dat seama ca toate simptomele prin care trecem sunt normale și inevitabile – „ naturale”, ca să folosesc un termen des folosit pentru liniștire de către alte mame, psihologi infantili și alte cărți. Acum, că mi-ai bagat în cap ideea ca lucrurile pot sta și altfel, ai bine, nu ma abțin să-ți spun ca pentru douazeci și patru de ore dupa ce am citi cartea, fără să mai vorbim de perioada când chiar o citeam, eram așa depresată că îmi venea să mă împușc.”

Din fericire, nu a făcut-o și între timp am devenit prietene apropiate, a devenit o susținătoare a conceptului continuum și eu o admiratoare a sincerității și elocinței ei. Dar sentimentele exprimate de ea – depresia, vina, regretul – au resarit detul de des printre cititorii cu copii maricei.

Da, sigur că este sfâșietor la ceea ce le-am făcut, cu cele mai bune intenții, oamenilor pe care-i iubim cel mai mult. Dar sa ne gândim și la ceea ce parinții noștri iubitori – la fel de ignoranți și inocenți – ne-au făcut noua și fără îndoială, li s-a făcut și lor. Majoritatea lumii literate ni se alătură în victimizarea fiecerui bebeluș nou, nevinovat: a devenit un obicei (pentru motive pe care nu le detaliez aici). Cine dintre noi, așadar, are dreptul să-și asume întreaga vină, sau chiar și rolul de victimă, ca și cum unul singur ar fi trebuit să știe mai bine? Pe de altă parte, dacă de teama unei vinovății prea mari, refuzăm să conștientizăm ceea ce ne facem unii altora, cum rămâne cu speranța în schimbare.

S-o luăm, de exemplu pe Nancy, o femeie frumoasă, cu părul alb care a participat la o conferință de-a mea din Londra. Mi-a spus ca ea și fiica ei – care avea treizeci și cinci de ani – au citit amândouă cartea, înțelegerea dobândită asupra relației lor le-a adus mai aproape decât au fost vreodată. Altă mamă, Rosalind, mi-a spus că a picat într-o depresie și a plâns câteva zile după ce a citit cartea. Soțul ei a fost înțelegător și a avut grijă cu răbdare de cele două fiice ale lor, în timp ce Rosalind vegeta, incapabilă să-și continue viața din noua perspectivă. „La un moment dat”, mi-a zis ea, „mi-am dat seama ca singura variantă de a merge inainte era sa mai citesc odată cartea... de data asta pentru încurajare.”

DESPRE STRANIA NOASTRĂ ORBIRE

O cunoștință mi-a telefonat într-o zi, încântată de experiența avută pe autobus. Stătea în spatele unei doamne indiene cu copil mic, care se simțeau foarte bine împreună, senini, având o relație plină de respect, caz rar întâlnit în societatea britanică. „Era

minunat”, mi-a zis, „tocmai terminasem de citit cartea ta și tocmai îi aveam în fața ochilor, exemple vii. M-am mai intersectat înainte cu asemenea oameni, fără să dau atenție la ceva ce îmi era acum evident. Niciodată nu apreciasem lecția pe care ne-ar putea-o da, măcar de i-am înțelege cum se decurcă... și de ce noi nu.”

Așa de orbiți suntem că există în Anglia chiar și o Asociație Națională a Parinților cu Copii care nu Dorm. Funcționează aparent după modelul Alcoolicilor Anonimi, îmbărbătând victimele bebelușilor plângăcioși cu compasiune și consolări de genul: „Într-un final tot cresc.” ; „Faceți cu schimbul cu soțul sau soția, ca măcar unul dintre voi să doarmă cate puțin.”; „Nu-i strică unui bebeluș să fie lăsat să plângă, dacă știți că nu are probleme.” Cea mai bună recomandare a lor este totuși: „Dacă toate celelalte încercări dau greș, nu-i face rau nici să-l lăsați să doarmă cu voi în pat.” Nu răsare nicicum propunerea de pace și încrederea în bebeluși, care – în mod unanim și explicit – anunță unde e locul lui.

DESPRE A FI „CENTRAT PE COPIL” SAU PERMISSIV

Un părinte concentrat pe copil nu numai că poate ajunge plictisit, și plictisitor pentru ceilalți, dar are toate șansele să ofere o îngrijire incompletă. Așteptările unui bebeluș sunt de a lua parte la viața unei persoane active, în contact fizic constant, martor la diferitele experiențe pe care le va avea mai târziu în viață. Rolul lui câtă vreme se află în brațe este pasiv, cu toate simțurile deschise. Ocazional se bucură de atenție directă, pupici, gâdilături, aruncări în aer și altele. Dar treaba lui e să absoarbă cât de multe acțiuni, interacțiuni și condiții de mediu de la îngrijitorul lui, fie adult, fie copil. Aceste informații îl pregătesc să-și ia locul printre ai săi, ajutându-l să înțeleagă ceea ce fac. A zădărnici acest impuls puternic – privind întrebător, să zicem, la un bebeluș care și el privește întrebător – creează o frustrare profundă; îi încătușează mintea. Așteptarea bebelușului de o figură puternică, activă, centrală, în jurul căreia să orbiteze, este subminată de o persoană aservită, slabă emoțional, care cere acceptare și aprobare. Bebelușul va semna insistent, nu o face pentru a primi și mai multă atenție. Este, de fapt, cererea pentru tipul corect de îngrijire. Mare parte din frustrarea lui se datorează ineficienței de a obține răspunsul dorit prin semnalele lui (că lucrurile nu sunt în regulă).

Unii dintre cei mai exasperanți și „contradictorii” copii sunt cei al caror comportament antisocial este, de fapt o pledoarie pentru a li se arăta cum să se comporte cooperant. Permisivitatea îi privează pe copii în mod constant de modele de viață adultă, unde să-și poată găsi locul într-o ierarhie naturală a experienței mai multe sau mai puține; unde acțiunile lor de dorit sunt acceptate și acțiunile nedorite sunt respinse, în timp ce ei înșiși sunt întotdeauna acceptați.

Copiii au nevoie să știe că sunt considerați bine intenționați de la sine, ființe esențialmente sociale care încearcă să facă ce pot mai bine și care au nevoie de răspunsuri autentice de la cei mai mari, răspunsuri care să-i ghideze. Un copil caută informația despre ce se face și ce nu se face; așa ca dacă sparge o farfurie, are nevoie să vadă ceva furie sau părere de rău față de distrugerea provocată; și nu o retragere a aprecierii lui – ca

și cum el n-ar fi și el nervos sau trist ca i-a alunecat și că nu a reușit din proprie inițiativă să fie mai grijuliu.

Dacă părinții permisivi nu fac distincție între acțiunile acceptabile și neacceptabile, copilul deseori se comportă mai deranjant și neașteptat ca să-și forțeze părinții să-și joace corect rolul. Apoi, când nu mai pot suporta să le fie încercată rbdarea, părinții riscă să explodeze cu toată furia reprimată, înspre copil, poate spunându-i că „a fost de-ajuns” și trimițându-l din fața lor. Mesajul pe care îl primește este că tot comportamentul anterior, **ep** care l-au tolerat, era, de fapt, rău; că părinții nu-și exprimau atunci adevăratele sentimente și că răutatea iremediabilă a copilului a pus în sfârșit capăt pretensei amabilități a părinților. Jocul este astfel definit în multe familii, ai căror copii înțeleg că se așteaptă de la ei să „scape” cu cât mai mult comportament nedorit se poate până nu cade toporul, când se vor adeveri în adevărata lumină, drept inacceptabili.

În unele cazuri, când părinții – mai ales dacă au avut primul lor copil târziu în viață – se pliază așa dezastruos pe micuții lor că nu arată în *nici* un fel diferența între ceea ce se face și ceea ce nu se face, copiii sunt aproape înnebuniți de frustrare. Se revoltă la fiecare întrebare „Ai vrea să ai asta?”, „Ai vrea să faci aia?”, „Ce-ai vrea să mănânci?... să faci?... să îmbraci?”, „Ce vrei să faci mami?” și așa mai departe.

Am conștientizat o fetiță frumușică de doi ani și jumătate care a fost crescută astfel. Deja nu mai zâmbea niciodată. Orice propunere, oricât de vagă din partea părinților ei, legată de ceva ce ar putea-o satisface era întâmpinată cu strâmbături de nemulțumire și cu „Nu”-uri obstinate. Respingerea ei îi făcea și mai patetici și așa mergea mai departe jocul disperat. Sărmana fetiță nu reușea să-și facă părinții să-i dea un exemplu din care să poată învăța, pentru că tocmai o luaseră pe ea de reper. Ei voiau să-i ofere tot ce-și dorea, dar nu puteau înțelege nevoia ei reală ca ei să se implice în a-și trăi viața de adulți, cu ea printre ei.

Cantitatea enormă de energie consumată de copii în încercarea de a atrage atenția nu se datorează faptului că au nevoie de atenție în sine. Ei semnaleză pur și simplu că experiența lor este inacceptabilă și se străduie doar să atraga atenția îngrijitorului ca să o corecteze. Tendința pe viață de a atrage atenția este doar continuarea eșecului copilului frustrat de a o obține la timpul ei, până când cerința de a fi băgat în seamă a devenit un scop în sine, un fel de concurs compulsiv de voințe. Așadar genul de atenție parentală care obține tot mai multe semnalări din partea copilului, este în mod clar una nepotrivită. Logica naturală ne oprește să credem în evoluția unei specii având caracteristica de a-și duce părinții în eroare cu milioanele. O scurtă privire asupra altor milioane de părinți din țările Lumii a Treia – care nu au avut „privilegiul” de a li se spune să nu mai aibă înțelegere și încredere în copiii lor, ne arată că familiile trăiesc în pace, cu o adăugare nerăbdătoare și utilă la forța de muncă a familiei cu fiecare copil mai mare de 4 ani.

GANDURI NOI DESPRE PSIHOTERAPIE

Abordarea mea pentru vindecarea efectelor privațiunilor din copilărie a evoluat de la încercarea de a reproduce experiențele pierdute la transformarea mesajelor dăunătoare,

conștiente sau inconștiente, care au rămas în psihic, ca rezultat al acelor experiențe pierdute. Mi-am dat seama în experiența de psihoterapeut că individul își poate schimba așteptările slabe sau negative despre sine, înțelegând în profunzime care sunt aceste așteptări, cum au ajuns acolo și de ce sunt false. Cel mai înrădăcinat sentiment de inadecvare este, la origine, o conștiință înăscută a propriei valori. Această încredere este trădată și erodată de experiențe ce impun credințe eronate, credințe pe care în copilăria timpurie și chiar mai apoi, nu suntem capabili să le punem la îndoială. Fricile – amenințări fără nume și fără formă cu consecințe prea înfricoșătoare ca să le privim în față – limitează orice libertate de acțiune sau chiar de gândire, care ar putea tinde în acea direcție. Aceste frici sunt uneori atât de restrictive încât persoana simte să-și trăiască viața într-o închisoare auto-impusă.

Dând de urma acestor trăiri, până la originea lor, ele se relevă, privite din perspectiva adultului, drept experiențe înspăimântătoare doar pentru copil. Efortul neîncetat, epuizant de a evita să faci față acelei spaimă este, în sfârșit abandonat, iar partea de viață care a fost ținută în umbră, iese la lumină. Persoana poate acum să-și permită să facă sau să fie tot ceea ce-i fusese interzis; să aibă succes sau să rateze; să fie „de treabă” sau să renunțe la a mai fi așa „de treabă”; să iubească sau să accepte să fie iubit; să-și asume riscuri sau să se oprească din a risca atâta, fără compulsia incomodă care frânează folosirea optimă a rațiunii, instinctului și intelectului.

La sfârșitul anilor 1970, în timpul ultimului dintre cei 30 de ani de cercetare-pionierat în terapia abreacției*, am avut ocazia să lucrez împreună cu dr. Frank Lake în centru său din Nottingham, Anglia. Citise cartea aceasta și era nerăbdător să-mi arate că agresiunile aduse sensibilizației oamenilor, de care sunt eu așa de preocupată, nu încep la naștere, ci în etapa în egală măsură formatoare *in utero*. Retrăirea dramatică a acestor experiențe de către mulți subiecți, și mai apoi de către unii dintre pacienții mei, m-a convins că avea dreptate, mai ales că a provocat în mine abreacția înainte să văd pe altcineva covrigat în poziție fetală neajutorată, mișcându-și membrele în acel mod specific, făcând sunete și exprimând emoții pe care am ajuns să le recunosc specifice acelei etape.

Încă apelez la această metodă când clienții ajung la punctul în care au nevoie să-și cunoască experiența de la naștere, din prima copilărie sau cea intrauterină. Mi-a făcut impresia că abreacția, cât ar fi de dramatică, nu este prea adeseori terapeutică în sine. Valoarea experienței constă în contribuția ei la informarea subiectului, care este mai apoi integrată în noua sa înțelegere despre felul în care stau lucrurile în viața sa (spre deosebire de felul în care credea că stau). Ocazional o abreacție poate fi ultima piesă de puzzle, făcând posibil saltul de la înțelegere la cunoaștere profundă, interioară, când comportamentul spontan al persoanei ajunge în sfârșit să reflecte adevărul descoperit. Dar este adevărul însuși cel care aduce transformarea și, după cum se pare, *numai* adevărul, indiferent cum se ajunge la el: prin muncă susținută de detectiv folosind inducția și,

* Abreacție = descarcare emoțională prin care subiectul se eliberează de afectul legat de amintirea unui eveniment traumatic, permițându-i astfel să nu devină sau să rămână patogen. Abreacția, ce poate fi provocată în cursul psihoterapiei, mai ales sub hipnoză, producând astfel un efect de catharsis, poate avea loc și în mod spontan, separată printr-un interval mai scurt sau mai lung de traumatismul inițial

câteodată, deducția; prin reevaluarea credințelor ne-examinate de la vremea la care s-au format în copilărie (de obicei, cu referire la „bine” și „rău”); la fel de bine ca și prin abreacție sau prin informații reflectate de alte persoane care nu s-au străduit să uite vreun eveniment care pare la vremea aceea cataclismic pentru subiect. Rezultatele eliberatoare ale procesului încep, de obicei, să apară destul de rapid, iar transformări majore durează mai degrabă luni de zile decât ani.

În lumina conceptului continuum, o persoană care cere ajutor este o persoană în mod esențial „bine” ale cărei nevoi caracteristice speciei nu au fost îndeplinite și ale cărei așteptări specifice evoluat au fost întâmpinate și tratate cu respingere împlicită sau condamnare de către cei al căror rol ar fi fost să le respecte și să le îndeplinească. Părinții nedisponibili, din nefericire, îl fac pe copil să simtă că nu este demn de a fi iubit sau că nu merită sau cumva că nu e destul de bun. El nu poate, prin natura sa, concepe ca ei să greșească: trebuie să fie el. Așadar când realizează profund că plânsul, suspinul, neîncrederea în sine, apatia sau rebeliunea erau răspunsuri umane corecte la tratament incorect, întreaga sa impresie despre sine – cea greșită – se schimbă în mod corespunzător. O revedere a istoriei unei persoane în această lumină, consider eu, are în sine un efect salutar; creează o atmosferă vindecătoare pentru cineva obișnuit să se simtă fără valoare, nedorit sau vinovat. Am fost bucuroasă să aflu că și alți psihoterapeuți au găsit conceptul continuum folositor, atât pentru ei, pentru studenții lor cât și pentru persoanele pe care le tratau.

Ca o confirmare, în decada de când această carte a apărut în prima ediție, s-a dezvoltat un mediu mult mai primitiv pentru ideile sale în multe domenii – obstetrică, îngrijirea copilului, instituții sociale, psihologie și la marele public – într-o căutare generală pentru principii demne de încredere după care să ne conducem viața. M-am simțit încurajată în mod deosebit când am văzut descrierea unui personaj de film într-o recenzie recentă din revista „Time”, care suna așa „Simțul ei de responsabilitate socială derivă din instinct nedistorsionat, nu din vreo ideologie ciudată.”

Sper ca această nouă ediție, ca și cele ce vor apărea în alte limbi, să contribuie la a permite „instinctului nedistorsionat” să stea la bază propriei noastre ideologii ciudate”.

Lui Adam Zarmolisky, Jonathan Miller, John Horder, Jonas Salk, Tarzie Vittachi și David Hearn care, atunci când au înțeles conceptul, și-au luat în nume propriu responsabilitatea continuării lui, la fel ca și mine. Și pentru Mouse și Janet cu iubire.

Capitolul UNU CUM MI S-AU SCHIMBAT AȘA RADICAL PĂRERILE

Această carte are intenția să promoveze o idee, nu să spună o poveste; totuși consider că are rost și să spun câte ceva din istoria mea proprie, cumva cum a fost pregătit terenul în care acest concept a prins rădăcină. Poate contribui în lămurirea distanței dintre părerile mele și cele ale americanilor de secolul douăzeci, printre care am crescut.

Am plecat în jungla sud-americană fără intenția să susțin vreo teorie, având doar o curiozitate normală despre indieni și o impresie vagă că s-ar putea să învăț ceva semnificativ. În Florența, cu ocazia primei mele călătorii în Europa am fost invitată să particip împreună cu doi exploratori italieni la o expediție de căutare de diamante în regiunea râului Caroni din Venezuela, un afluent al lui Orinoco. A fost o invitație de ultimă oră și avea, douăzeci de minute să mă hotărâsc, să alerg la hotel, să împachetez, să mă grăbesc la gară și să sar în trenul care tocmai pleca de la peron.

A fost foarte dramatic și mai ales înspăimântător când acțiunea s-a precipitat și am văzut compartimentul nostru plin cu bagaje, reflectat în lumină prin fereastra prăfuită și mi-am dat seama că plecăm în jungla virgină.

Nu avusesem timp să-mi analizez motivele pentru care am vrut să merg, dar răspunsul meu fusese spontan și sigur. Nu ideea diamantelor fusese irezistibilă, totuși ideea de a săpa după avere pe fundul râurilor îmi părea mai atractivă decât orice altă muncă la care mă puteam gândi. Fusese cuvântul *junglă* cel care deținea toată magia, poate fiindcă ceva se întâmplase când am fost copil.

S-a întâmplat când aveam opt ani și se pare ca a avut o mare importanță. Și acum o consider o experiență valoroasă, dar, ca de altfel, multe asemenea momente de iluminare, dăduse doar o licărire despre existența unei ordini fără să releve și fundamentul ei sau cum putea cineva să o regăsească în zăpăceala vieții de zi-cu-zi. Și mai mare dezamăgirea, convingerea că am văzut adevărul esențial mă ajuta prea puțin sau deloc să-mi port pașii prin zăpăceală. Imaginea subțire era prea fragilă ca să supraviețuiască drumului până la aplicabilitate. Deși se opunea tuturor motivațiilor mele mondene și, chiar mai dezastruos, cu puterea obișnuinței, poate merită menționată, fiind un indiciu despre un simț al binelui (asta din dorința pentru o exprimare mai puțin neîndemânică) la căutarea căruia se referă această carte.

Incidentul a avut loc în timpul unei plimbări în natură în pădurea Maine unde au fost într-o tabără de vară. Eram ultima din rând, rămăsesem puțin în urmă și mă grăbeam să-i ajung pe ceilalți din urmă, când am văzut printre copaci, o poiană. Avea un brad alb bogat la celălalt capăt și o movilă în mijloc acoperită cu mușchi proaspăt, de un verde aproape luminos. Razele soarelui de după-amiază dansau pe verdele albastru-închis al pădurii de pin. Micul acoperiș de cer vizibil era de un albastru perfect. Acest peisaj avea o integritate o calitate de totul-era-acolo cu o putere așa intensă că m-a ținut locului. Am mers până la marginea ei și apoi, încet, ca într-un loc magic sau sfânt, până în mijloc, unde m-am așezat, apoi mi-am lipit obrazul de prospețimea mușchiului. Aici este, m-am gândit, și am simțit cum se topește toată anxietatea ce-mi colorase viața. Aici, în sfârșit, era locul unde lucrurile erau așa cum trebuia să fie. Toate era la locul lor – copacii, pământul de dedesubt, piatra, mușchiul. Toamna, ar fi potrivite, iarna sub zăpadă, ar fi perfecte în iernarea lor. Primăvara ar veni și miracol după miracol s-ar succede, fiecare în ritmul lor special, dar toate într-o potrivire egală și desăvârșită.

Am simțit că descopăr centrul lipsă al lucrurilor, cheia binelui esențial și trebuia să păstrez această descoperire care îmi era așa clară acolo. Am avut pentru un moment tentația să iau o mână de mușchi cu mine, ca amintire; dar un gând mai matur m-a oprit. M-am temut dintr-o dată că păstrând o amuletă de mușchi, aș putea pierde esențialul: senzația pe care am avut-o – m-am temut că aș considera viziunea în siguranță câtă vreme aveam mușchiul, numai ca să descopăr într-o zi că nu am decât o mână de vegetație moartă.

Așa că nu am luat nimic, dar mi-am promis să-mi amintesc Poiana în fiecare seară înainte de a adormi și în felul ăsta să nu mă îndepărtez de puterea ei de stabilizare. Știam încă de la opt ani, că valorile amestecate revărsate asupra mea de către părinți, profesori, alți copii, doici, consilieri de tabără și alții doar se vor înrăutăți pe măsura ce cresc. Anii doar vor adăuga complicații și mă vor răsturna într-o învălmășeală și mai densă de bine și rău, de lucruri dezirabile și indezirabile. Deja vazusem destul ca să știu. Dar dacă puteam păstra Poiana cu mine, credeam eu, nu mă voi rătăci.

În acea seară în tabără mi-am readus în minte Poiana și eram plină de recunoștință și mi-am reînnoit jurământul să păstrez viziunea. Pentru câțiva ani calitatea ei a rămas căci vedeam movila, bradul, lumina, întregul, în mintea mea în fiecare seară.

Dar pe măsură ce treceau anii, descopeream deseori că uitasem de Poiană pentru zile sau chiar săptămâni la rând. Încercam să regăsesc senzația de eliberare de care mai înainte era plină. Dar lumea mea s-a lărgit. Setul simplu de valori fată-bună-fată-rea din școala primară a fost treptat depășit de dese conflicte de valori din sectorul meu cultural și familial, o mixtură de virtuți și grații Victoriene cu o înclinație puternică spre individualism, vederi liberale și talente artistice, și mai presus de toate, o înaltă apreciere pentru intelectul strălucitor și original, cum era al mamei mele.

La vremea când aveam cincisprezece ani, am constatat cu o tristețe adâncă (că nici nu-mi mai aminteam după ce plângeam) că pierdusem semnificația Poienii. Îmi aminteam perfect peisajul de pădure, dar, precum mă temusem când m-am abținut să iau suvenirul de mușchi, semnificația s-a pierdut. În locul lui, imaginea mentală a Poienii devenise amuleta goală.

Locuiam cu bunica și, când aceasta a murit am decis să plec în Europa fără să-mi fi terminat colegiul. Gândurile nu-mi erau foarte clare în timpul doliului, dar fiindcă întoarcerea la mama întotdeauna se termina cu durere în ce mă privea, am simțit că trebuie să fac un efort uriaș să fiu pe picioarele mele. Nimic din ce se dorea de la mine nu-mi părea că merită – job-uri de a scrie pentru reviste de modă, o carieră de model sau continuarea studiilor.

În cabina mea pe nava pentru Franța, am plâns de frică fiindcă lăsasem în urmă tot ce îmi era familiar pentru speranța în ceva fără nume. Dar nu voiam să mă întorc.

M-am plimbat prin Paris făcând schițe și scriind poezii. Mi s-a oferit o slujbă la Dior, dar nu am acceptat. Aveam relații la filiala franceză Vogue, dar nu le-am folosit decât pentru

job-uri ocazionale de modeling care nu includeau un angajament. Dar m-am simțit mai acasă în acea țară străină decât mă simțisem vreodată în New York. Am simțit că sunt pe o pistă bună, deși încă nu puteam spune ce caut. Vara am plecat în Italia, mai întâi la Veneția, și apoi, după o vizită la o vilă de la țară din Lombardia, am mers la Florența. Acolo i-am cunoscut pe cei doi tineri italieni care m-au invitat în America de Sud în cautare de diamante. Din nou, ca și la plecarea din America, eram înspăimântată de îndrăzneala pasului pe care tocmai îl făceam, dar în nici un moment nu m-am gândit să dau înapoi.

Când expediția a început în sfârșit, după multe pregătiri și întârzieri, călătoream în sus pe râul Carcupi, un mic afluent neexplorat al lui Caroni. Într-o lună, am avansat considerabil în sus pe râu în ciuda obstacolelor, formate în special din copaci căzuți de-a latul, prin care trebuie să croim un pasaj pentru canoe, cu topoarele și cu machetele, sau cascade și repezișuri peste care căram vreo tonă de materiale împreună cu doi indieni. Micul râu era deja jumătate în volum acolo unde am campat să explorăm ceva pârâiașe-afluenți.

Era prima noastră zi de odihnă de când am intrat pe Carcupi. După micul-dejun, șeful italian și cei doi indieni au plecat să cerceteze situația geologică în timp ce al doilea italian se lăfăia recunoscător în hamacul lui.

Am luat una din cele două cărți cumpărate dintr-o mică ofertă de titluri în engleză din aeroportul Ciudad Bolivar și mi-am găsit un loc printre rădăcinile unui copac enorm ce atârna deasupra râului. Am citit pe deasupra primul capitol, nu visând, dar urmărind povestea cu atenție normală, când dintrodă am fost lovită cu o forță grozavă de o revelație „Asta e! Poiana!” Toată încântarea impresiei de când eram fetiță a revenit. O pierdusem și acum, într-o Poiana adultă, cea mai mare junglă de pe Pământ, mi-a revenit. Misterele vieții în junglă, obiecțiile animalelor și plantelor sale, furtunile sale dramatice și apusurile, șerpii, orhideele, virginitatea ei fascinantă, greutatea de a-ți face drum prin ea, și generozitatea frumuseții sale, toate faceau să pară într-un mod activ și profund potrivite. Era binele la scară mare. Când zburam pe deasupra, arăta ca un ocean mare și verde, întinzându-se până la orizont în fiecare direcție, întrețesută de cursuri de apă, crescută sus pe munți îndrăzneți, oferită cerului din mâini deschise de platouri. Vibra în fiecare celulă cu viață, cu bine – în continuă schimbare, veșnic intactă și întotdeauna perfectă.

În bucuria acelei zile, m-am gândit că ajunseseam la sfârșitul căutării mele, că scopul meu fusese atins: o imagine clară a lucrurilor în armonia lor deplină. Era „binele” pe care încercasem să-l discern prin băjbâielile mele din copilăria mea – în povești, discuții, certuri, uneori continuate până în zori, în speranța unei licăriri – în anii adolescenței. Era Poiana, pierdută, găsită și acum recunoscută, de data asta pentru totdeauna. În jurul meu, deasupra, dedesubt, totul era bine, potrivit, născându-se, trăind, murind și fiind înlocuit fără pauză în ordinea totală.

Mi-am trecut mâinile cu iubire peste rădăcinile mari care mă țineau ca un fotoliu și începeam să cochetez cu ideea de a locui în junglă pentru tot restul vieții.

La sfârșitul explorării pe Carcupi (chiar am găsit câteva diamante), când ne-am întors în micul aeroport din Los Caribes pentru provizii, am văzut într-o oglindă că luasem în greutate și pentru prima dată în viață puteam fi descrisă drept subțirică în loc de uscată. Mă simțeam mai puternică, mai capabilă, mai puțin fricoasă decât oricând. Prosperam în jungla mea iubită. Mai aveam șase luni să mă gândesc cum mă voi descurca să rămân după ce se termina expediția; nu era nevoie să mă preocup de aspectele practice.

După ce au trecut lunile respective, totuși, eram dispusă să plec. Sănătatea mea înfloritoare fusese afectată serios de malarie și starea mea de spirit îmi era scăzută de foamea de carne și de legume verzi. Aș fi dat unul dintre diamantele obținute cu greu pentru un pahar cu suc de portocale. Eram mai slabă decât oricând.

Dar după șapte luni și jumătate, aveam o imagine mult mai detaliată despre viața în junglă, despre binele de acolo. Am văzut indienii Tauripan, nu doar pe cei doi pe care i-am angajat, ci clanuri întregi, familii în căminurile lor în colibe, călătorind în grupuri, vânând, trăind viața unei specii într-un habitat, fără sprijin de orice fel din afară cu excepția machetelor și topoarelor de oțel în locul celor originale, de piatră. Erau cei mai fericiți oameni pe care i-am văzut vreodată, dar nu am observat atunci; erau atât de diferiți de noi, mai mici, mai puțin musculoși, totuși în stare să care greutăți mai mari pe distanțe mai lungi decât cei mai buni dintre noi. Nu puteam decât să mă întreb de ce? Gândeam după altă logică („Ca să ajungem la Padacapah”, întreba câte unul dintre noi „e mai bine să văslim cu canoa în amonte sau să mergem pe mal?” și indianul răspundea „Da”). Rareori aveam pe de-a-ntregul sentimentul că sunt de aceeași specie cu noi, deși de-aș fi fost întrebată, bineînțeles că aș fi „spus” că da. Copiii se purtau bine în unanimitate: nu se băteau, nu erau niciodată pedepsiți, ascultau întotdeauna bucuroși și instantaneu, sintagma „Așa sunt băieții” nu li se aplica, dar nu mi-am pus problema de ce. Nu încăpea îndoială în mintea mea că jungla era perfectă, nici că orice aș fi cautat era de găsit acolo, dar binele și vivacitatea ecosistemului junglei, plantelor, animalelor, indienilor și a tuturor, nu constinua, credeam atunci, un răspuns pentru mine personal.

Din nou, asta nu-mi era clar atunci. Eram ușor rușinată de pofta mea crescândă pentru spanac, portocale, odihnă. Aveam o dragoste romantică, sălbatică și mirare pentru marea pădure nepăsătoare și din timpul preparativelor de plecare mă gândeam la moduri și mijloace pentru a reveni. Adevărul era că nu găsisem binele pentru mine însămi deloc. Reușisem să-l văd din afară și să-l recunosc și chiar superficial de altfel. Cumva nu vedeam evidența: faptul că indienii în calitate de ființe umane ca și mine și ca și participanți la armonia junglei constituiau elementul comun, legătura dintre armonia din jurul meu și dorința mea pentru ea.

Câteva sclipiri mărunte treceau totuși prin mintea mea condiționată de civilizație: de exemplu cele privitoare la conceptul de muncă. Schimbam canoa noastră prea mică de aluminiu pentru o scoabă mult prea mare. În această ambarcațiune, săpată dintr-un singur trunchi de copac, călătoreau șaptesprezece indieni cu noi deodată. Cu toate bagajele lor și cu ale noastre și cu noi toți la bord, canoa încă părea cam goală. A o transporta, de data asta cu numai patru sau cinci indieni de ajutor, pe o jumătate de milă de bolovani pe lângă vreo cascadă mare, era dezarmant chiar și de privit. Însemna să punem bușteni de-a latul cărării canoei și să o tragem centimetru cu centimetru prin

soarele nemilos, alunecând inevitabil prin crevasele dintre bolovani oricând canoa se deplasa necontrolat, julind câte-o tibie sau o gleznă sau ori pe ce parte cadea cineva, țintuit de granit. Mai transportasem înainte canoa cea mică, iar cei doi italieni și cu mine, știind ce ne-așteptă, ne petreceam câteva zile îngrozindu-ne de munca grea și de durere. În ziua când am ajuns la cascada Arepuchi eram pregătiți de suferință și începeam, cu figurile strâmbate și urând fiecare moment, să împingem chestia peste stânci.

Când se balansa lateral, era așa de grea piroaga, că ne-a lipit de câteva ori de stanca fierbinte pe câte unul până când ceilalți puteau să-l elibereze. Când era facut un sfert din parcurs, toate gleznelor sângerau. Parțial și pentru a cerși un minut de pauză, am sărit pe o stâncă mai înaltă să fotografiez scena. Din perspectiva aceea și din lipsa momentană de implicare, am observat un lucru foarte interesant. În fața mea erau mai mulți bărbați angajați la aceeași sarcină. Doi dintre ei, italienii, erau încordați, încruntați, își pierdeau cumpatul din orice și injurau non-stop în maniera specifică toscană. Restul, indienii se simțeau bine. Râdeau de nesupunerea canoei, făcând o joacă din tot efortul, relaxându-se între împingeri, râzând de propriile lor zgârieturi și amuzându-se în mod special când canoa, cum se clătina înainte, îl prindea ba pe unul, ba pe altul sub ea. Individul țintuit cu spatele gol pe granitul fierbinte, când putea respira din nou, invariabil râdea cel mai tare, bucurându-se de eliberare.

Toți făceau același lucru, toți experimentau efort și durere. Nu era nici o diferență între situațiile noastre cu excepția faptului că *noi* fusem condiționați de cultura noastră să credem că o așa combinație de circumstanțe constituia fără discuție un minim pe scara bunăstării și eram absolut inconștienți că exista și altă interpretare a situației.

Indienii, pe de altă parte, la fel de inconștienți de alternativă, erau într-o stare bună de spirit, exprimată prin camaraderie; și bineînțeles ca nu avuseseră groaza acumulată să-i roadă toate zilele anterioare. Fiecare mișcare înainte era pentru ei o mică victorie. Când am terminat fotografierea și m-am alăturat echipei, am ales să renunț la varianta civilizată și am savurat, destul de inocentă, restul transportării. Chiar și julturile și vânătăile dobândite au fost reduse cu ușurință remarkabilă la nimic la semnificativ dect ceea ce erau: mici răni care se vor vindeca în curând și care nu aveau nevoie nici de reacții emoționale neplăcute ca mânie, auto-compătimitate sau resentiment, nici de anxietate legată de cât de multe vor mai fi până la sfârșitul transportului. Din contra, m-am trezit apreciindu-mi corpul excelent proiectat, care urma să se cârpească singur fără instrucțiuni sau decizie din partea mea.

Dar curând tendința mea de emancipare a facut din nou loc tiraniei obișnuinței, presiunii majore a condiționării culturale pe care numai un efort conștient susținut îl poate contramanda. Nu am făcut efortul necesar și ca urmare am ieșit din expediție fără prea mare câștig.

Un alt indiciu despre natura umană și despre muncă a venit mai târziu.

Două familii de indieni locuia într-o colibă cu vedere spre o plajă albă superbă, o lagună la poalele unui abrupt larg de stânci, mai sus de cascadele Caroni și Arepuchi. Un tată de familie se numea Pepe, iar celălalt Cesar. Era Pepe cel care spunea povestea.

Se pare ca Cesar fusese adoptat de venezueleni când era foarte mic și a locuit într-un orașel. A fost trimis la școală, a învățat să scrie și să citească și a fost crescut ca

un venezuelean. Când a crescut, venit ca și mulți alți bărbați din acele orașe guianeze, în partea superioară a râului Caroni să-și încerce norocul căutând diamante. Lucra cu un grup de venezueleni când a fost recunoscut de către Mundo, șeful indienilor Tauripan din zona Guazparu.

„Nu ai fost tu luat să crești cu Jose Grande?” a întrebat Mundo

„Am fost crescut de Jose Grande”, a răspuns Cesar, conform povestirii.

„Atunci înseamnă că te-ai întors la poporul tău. Ești un Tauripan” a spus Mundo.

După care, Cesar după ce s-a gândit o bună vreme, a decis că i-ar fi mai bine să trăiască în calitate de indian decât de venezuelean și a venit la Arepuchi unde locuia Pepe.

Timp de cinci ani a locuit Cesar cu familia lui Pepe, s-a căsătorit cu o femeie Tauripan draguță și a devenit tatăl unei fetițe. Cum lui Cesar nu-i plăcea să muncească, el cu soția și fiica lui mâncau mancare crescută pe plantația lui Pepe. Cesar a fost încântat să constate că Pepe nu se aștepta ca să-și pregătească și el o grădină sau să-l ajute la muncă într-a lui. Lui Pepe îi plăcea să muncească și cum lui Cesar nu, aranjamentul convenea tuturor.

Soției lui Cesar îi plăcea să se alătore celorlalte femei și fete la tăiat și pregătit cassava pentru mâncat, dar tot ce-i plăcea lui Cesar era vânătoria de tapiri și ocazional alte jocuri. După vreo câțiva ani a dezvoltat o preferință pentru pescuit și adăuga prada sa la cea a lui Pepe și a celor doi fii ai lui, care întotdeauna pescuiau cu plăcere și care i-au hrănit familia la fel de generos ca și pe a lor.

Chiar înainte să ajungem, Cesar s-a decis să defrișeze loc pentru o grădina a lui și Pepe îl ajuta în fiecare detaliu, de la alegerea locului la tăiat și ars copacii. Lui Pepe îi plăcea totul pentru că el și prietenul lui vorbeau și glumeau tot timpul.

Cesar, după cinci ani de asigurare, nu simțea nici o presiune din partea cuiva să lucreze orice și era liber să se bucure de muncă la fel de mult ca și Pepe sau ca orice indian.

Toată lumea la Arepuchi era bucuroasă, ne-a spus Pepe, pentru că Cesar crescuse nemulțumit și irascibil. ”Voia să-și facă grădina lui” – a râs Pepe – dar el nu știa ca vrea!” Lui Pepe i se pare hilar ca cineva să nu știe că vrea să muncească.

Pentru mine, aceste indicii ciudate că noi în civilizație lucrăm cu niște concepții în mod profund greșite asupra naturii omului, nu mi-au sugerat la acel moment nici un principiu general asupra subiectului. Dar chiar dacă nu mi-am format o părere despre ce voiam să știu sau măcar o noțiune clară că mă aflu într-o căutare, cel puțin am putut să recunosc că am găsit o cărare pe care merita să merg. Era destul să mă țină motivată următorii câțiva ani.

A doua expediție, într-o regiune aflată la șase săptămâni de cele mai îndepărtate limite ale Venezuelei vorbitoare de spaniolă, a fost condusă de un alt italian, un profesor care susținea sus și tare că fetele n-au ce căuta în junglă. Unul din foștii mei parteneri reușise să-mi obțină totuși o acceptare înciudată și puteam să-mi urmez drumul către lumea de epoca de piatră a indienilor Yekuana și Sanema, protejați de lumea exterioară de către „inpenetrabila” pădure tropicală, în bazinul superior al râului Caura, lângă granița braziliană.

Personalitățile puternic individuale ale bărbaților, femeilor și copiilor erau aici și mai evidente pentru că nu avuseseră niciodată nevoia să dezvolte acea față-goală-pentru-

străini defensivă, ca și indienii Tauripan, așa încât în acel tărâm străin n-am reușit să observ că cea mai mare parte de ireal a acestor oameni ținea de lipsa nefericirii, un factor puternic în fiecare societate familiară mie. Cred că aveam o vagă impresie că undeva după copaci, doar puțin în afara privirii, fantoma lui Cecil B. De Mille regiza evenimentele în stil clasic, unidimensional, sălbatico-hollywoodian. „Regulile” comportamentului uman nu li se aplicau.

Pentru trei săptămâni, perioadă în care partenerul meu a spus că fuseseră reținuți fără putință de scăpare de o bandă de pigmei care-i ținuseră drept animale de companie, am locuit singură cu indienii Yekuana. În acel scurt interval, m-am dezvoltat de mai multe prejudecăți cu care am crescut decât în întreaga primă expediție. Și am început să văd valoarea procesului de dezvoltare. Câteva aspecte noi asupra punctului de vedere alternativ despre subiectul muncă au penetrat dincolo de straturile mele de prejudecăți.

Unul era aparenta lipsă a unui termen pentru „muncă” în vocabularul Yekuana. Aveam cuvântul *tarabaho* folosit pentru interacțiuni cu cei care nu erau indieni, oameni care, cu excepția noastră, le erau cunoscuți aproape numai din auzite. Aceasta era o pronunțare puțin diferită a cuvântului spaniol *trabajo* și se referea destul de concret la ceea ce *conquistadorii* și succesorii lor înțelegeau prin el. M-a impresionat pentru că era singurul derivat din spaniolă printre toate cuvintele pe care le-am învățat. Se părea că nu există nici un concept Yekuana similar cu al nostru. Erau cuvinte pentru fiecare activitate care ar putea fi inclusă, dar nu un termen generic.

Dacă nu distingeau munca de alte feluri de petrecut timpul, nu mai era loc de mirare ca se purtau atât de irațional (cum evaluam eu atunci) când cărau apă. Femeile își părăseau vatra de câteva ori pe zi, cărând două sau trei tigve cu apă deodată, coborau o cărăruie pe munte, își alegeau drumul pe o pantă abruptă extrem de alunecoasă când era udă, își umpleau tigvele dintr-un izvorăș și urcau înapoi în sat. Întreaga operație dura cam douăzeci de minute. Multe dintre ele cărau și copilași odată cu tigvele.

Când am coborât pentru prima dată am fost șocată de incomoditatea de a merge așa departe pentru o utilitate atât de necesară. Îmi părea de neconceput că nu au ales o vatră a satului unde apa să fie mai la îndemână. Ultima parte a cărării, pe malul pârâului, mă făcea să mă încord de frică, pentru necesitatea de a avea grijă la fiecare pas să nu cad. În mod sigur, Yekuana au un simț superior al echilibrului și, la fel ca și indienii nord-americani, nu au vertij, dar în fapt nici ei nici eu nu am căzut niciodată, numai că eu singură aveam probleme că trebuie să fiu atentă pe unde calc. Pașii lor erau la fel de atenți, doar că ei nu se încruntau ca și mine, de „greutatea” de a avea grijă. Continuau să bârfească și să glumească încet, pe loc drept sau pe pantă, pentru că de obicei mergeau în grupuri de câte doi, trei sau mai mulți și, ca de obicei, predomina dispoziția de petrecere.

Odată pe zi fiecare femeie puneă tigvele și îmbrăcămintea (un mic cache-sexe stil șorț și mărgelile de la gleznă, genunchi, încheietura mâinii, brațul superior, gât și urechi) jos pe mal și se îmbăia ea și copilul ei. Indiferent câte femei și câți copii participau, baia avea nota de baie romană luxuriantă. Fiecare mișcare exprima bucurie senzuală, bebelușii erau manipulați ca niște obiecte atât de minunate că posesorii lor se simțeau datori să facă niște figuri modest-glumețe la bucuria și mândria pe care o simțeau. Coborârea pe munte se făcea în același stil obișnuit-cu-cel-mai-bun, aproape îngâmfat, iar ultimii pași, cei mai periculoși ar fi făcut cinste oricărei Miss World care venea să-și primească coroana. Acest lucru era valabil pentru toate femeile și fetele Yekuana pe care le-am văzut, deși personalitățile lor distincte apăreau în manifestările cochetăriei chiar distinct.

După puțină reflecție, îmi venea greu să găsesc o modalitate „mai bună” de a folosi ocazia căratului apei, cel puțin din punctul de vedere al senzației de bine. Dacă, pe de altă parte, progresul ar fi fost criteriul de evaluare sau disponibilitatea, viteza, eficiența sau noutatea, plimbările după apă erau chiar înapoiate. Dar experiența mea legată de inocența acestor oameni era de așa natură că nu aveam nici o îndoială că dacă le-aș fi spus să inventeze o soluție de a îmbunătăți drumurile mele la izvor, ar fi pregătit ceva conducte de bambus sau un scripete ca să mă ajute să mă descurc pe partea alunecoasă sau mi-ar fi construit o colibă lângă izvor. Dar ei înșiși nu aveau nici un motiv să progreseze, cum nu simțeau nici o nevoie, nici o presiune din nici o direcție, să-și schimbe stilul.

Faptul că percepeam drept presiune nevoia de a-mi folosi coordonarea optimă sau că-mi părea rău, din motive nedeterminate, de timpul pierdut pentru satisfacerea unei nevoi, era un set arbitrar de valori pe care cultura lor nu îl împărtășea.

Încă o impresie despre muncă m-a atins mai mult ca și experiență, decât ca și observație. Anchu, șeful satului Yekuana și-a făcut un obicei din a mă conduce, de câte ori putea, către comportamente mai fericite. Tocmai schimbam o bijuterie de sticlă pe șapte trestii de zahăr și eram pe cale să învăț o lecție, pe care urmează să o menționez mai târziu, despre o tehnică de comerț între oameni ale căror bune relații sunt mai importante decât negocierile lor. Soția lui Anchu s-a întors către coliba lor dintr-o zonă izolată din apropiere iar Anchu, Sanema – care părea să-i fie valet și cu mine trebuia să ne întoarcem peste două dealuri în satul din vârful celui de-al treilea. Cele șapte trestii erau pe pământ unde le lăsase soția. Anchu l-a rugat pe bravul Sanema să ia trei, el însuși a luat trei pe umăr, lăsând una pe pământ. Mă așteptam ca bărbatii să care totul, când Anchu a arătat către trestie și a zis „Amaadeh” –*Tu*, am fost pentru moment șocată de ideea că mi se ordona să car ceva pe o pantă abruptă când erau doi bărbați puternici să facă asta; dar mi-am amintit la timp că mai devreme sau mai târziu Anchu se dovedea că știe mai bine despre aproape orice.

Am luat pe umăr trestia, și cum Anchu se aștepta ca eu să conduc am pornit pe prima pantă. Povara lungului drum înapoi, acumulată la sosire și îngreunată de prăzul acasă la Anchu și de timpul petrecut la cultura de sfeclă era acum completată de vestea că aveam și de cărat o greutate mare. Primii pași erau îngreunați de gândul încordării pe care am experimentat-o întotdeauna pe cărările din jungla, mai ales urcând pe pantă și cărând orice obiect care nu-mi lăsa mâinile libere.

Dar dintr-o dată toată greutatea suplimentară a dispărut. Anchu nu mi-a dat nici cel mai vag mesaj că ar trebui să merg mai repede, că prestigiul meu ar avea de suferit dacă păstram un ritm confortabil, că eram judecată pentru performanța mea sau că timpul petrecut pe cărare era în vreun fel mai puțin dezirabil decât cel de după sosire.

Graba fusese întotdeauna un factor în exercițiile similare cu partenerii mei albi, ca și anxietatea de a ține pasul cu bărbatii, salvând onoarea sexului frumos, și presupunerea incontestabilă că ocazia era neplăcută pentru că testa rezistența fizică și determinarea psihică. De această dată, atitudinea complet diferită a lui Anchu și Sanema a înlăturat aceste elemente și m-a făcut pur și simplu să mă plimb prin junglă cu o trestie de zahăr pe umăr. Lipsea orice simț al competiției, iar efortul fizic s-a schimbat din impunere în dovadă satisfăcătoare a puterii, în timp ce voința încrâncenată în fața martiriului nu-și mai avea rostul.

Apoi s-a mai adăugat o nouă plăcere libertății mele: mi-am dat seama că nu căram doar o tulpină de trestie, ci parte a unei încărcături dusă de o echipă de trei persoane. Auzisem de „spiritul de echipă” până când și-a pierdut orice semnificație decât cea de teorie la școală și în taberele de vară. Poziția fiecăruia era tot timpul în pericol. Individul se simțea tot timpul amenințat, studiat, judecat. Treaba efectivă de a îndeplini o sarcină în parteneriat cu un prieten se pierdea într-o încrângătură de competitivitate; senzația primordială de plăcere de a-și sincroniza forțele cu altcineva nu avusese șansa să apară.

Pe drum eram uimită de viteza și ușurința cu care umblam. De obicei, scăldată în transpirație și forțându-mi limitele, nu m-aș fi mișcat mai repede. Poate prindeam un crâmpei din secretul indienilor în depășirea bărbaților noștri puternici și bine-hrăniți în ciuda puterii lor musculare în general inferioare. Își economiseau forțele, folosindu-le doar ca să îndeplinească sarcina, fără să cheltuiască nimic cu tensiuni corporale.

Mi-am amintit de surpriza mea față de indienii Tauripan în prima expediție, când încărcat fiecare cu aproape 40 kg în spate și trecând atenți un „pod” format dintr-un singru buștean îngust tăiat de-a latul unui pârâiaș, unul dintre ei își amintea o glumă, se oprea în mijloc, se întorcea, spunea faza către bărbații ce se îngrămădeau în urma lui, și apoi continua trecerea în timp ce el și prietenii lui râdeau cu poftă în stilul lor specific muzical. Nu m-am gândit deloc că ei nu sufereau ca și noi în acele condiții, așa că veselia lor îmi dădea o impresie ciudată, aproape de nebunie. (Era de fapt foarte potrivit stilului lor de a spune o glumă în toiul nopții când toți dorm. Deși unii sforăiau tare, toți se trezeau instantaneu, râdeau și în câteva secunde își reluau somnul, sforăitul și liniștea. Nu considerau ca a fi treaz era mai puțin plăcut decât a dormi, și se trezeau complet, ca atunci când o turmă de porci mistreți a fost auzită de departe de către toți indienii deodată, deși erau adormiți, în timp ce eu, fiind trează și ascultând sunetele din împrejurimi, nu am auzit absolut nimic.) Ca majoritatea călătorilor, le urmăream comportamentul nefamiliar fără să-l înțeleg și nu am încercat niciodată să umplu golul dintre expresia a naturii umane la ei și la noi.

Dar în cea de-a doua expediție, am dezvoltat o plăcere pentru noile idei ce rezultau din redeschiderea subiectelor închise, cum ar fi „Progresul e bun”, „ Omul trebuie să facă legi după care să trăiască”, „Copilul aparține părinților săi”, „Odihna e mai plăcută decât munca”.

Expedițiile a treia și a patra, ambele sub conducerea mea, de patru, respectiv de nouă luni, m-au dus în aceeași regiune și procesul a continuat. Jurnalele atestă faptul că dezvoltarea îmi devenise a doua natură, dar cu cât mai largi erau premisele de necontestat pe care cultura mea își baza perspectiva asupra condiției umane, cum sunt cea conform căreia nefericirea este parte la fel de legitimă a experienței ca și fericirea și că este necesară pentru a face fericirea apreciată, sau cea că este mai avantajos să fii tânăr decât să fii bătrân; acelea chiar că mi-au luat un timp îndelungat să le desprind pentru reexaminare.

La sfârșitul celei de-a patra expediții, m-am întors la New York cu capul plin de tot ceea ce vazusem și cu un punct de vedere așa de lipsit de presupuziții, încât efectul era de sosire, după o mare rătăcire, la punctul zero. Îmi păstram impresiile ca piese dispartate de puzzle, prudentă în a le pune laolaltă, obișnuită să disec orice se asemăna oarecum cu un grup de modele comportamentale, interpretat drept principiu al naturii umane.

Numai când un redactor m-a rugat să scriu un articol, dezvoltând o declarație*

*„Mi-ar fi rusine să recunosc în fața indienilor că acolo de unde vin, femeile nu se simt capabile să-și îngrijească copiii până nu citesc instrucțiunile scrise de vreun străin într-o carte.”

de-a mea citată de „New York Times”, am început să întorc procesul de destrămare și, bucată-cu-bucată, să percep ordinea care stătea la baza nu doar a observațiilor mele sud-americe, dar și a cioburilor goale în care îmi spărsesem experiența de viață civilizată.

Totuși, la acel punct de cotitura eram libera de teorie; și în același timp cum priveam în jur cu ochii despăienjeniți, am văzut pentru prima dată unele distorsiuni în personalitățile din jurul meu și am început să înțeleg și unele din forțele distorsionante. După vreun an, am recunoscut și originile evolutive ale așteptărilor și tendințelor umane care începeau să explice înalta stare de bună-dispoziție a prietenilor mei sălbatici în comparație cu a celor civilizați.

Înainte să dezvolt aceste idei într-o carte, am considerat oportun să fac o a cincea expediție, din care m-am întors recent. Am vrut să-i privesc din nou pe Yekuana, de data asta în lumina noilor idei formate, să văd dacă observațiile mele, care privesc retrospectiv formau un set de probe, se verificau și se confirmau în mod folositor prin studiu direct.

Zona pe care o defrișasem în a doua expediție și o folosisem în a treia și a patra, devenise loc pentru o casă misionară și o stație meteorologică, ambele abandonate. Yekuana, în ciuda achizițiilor de cămăși și pantaloni de către unii dintre membri, erau neschimbați, iar Sanema, deși reduși ca număr până la extincție de o epidemie, se țineau tare de modul lor de viață antic și verificat.

Ambele triburi erau dispuse să muncească sau să ofere bunuri la schimb pentru produse din afară, dar nu să schimbe orice parte a părerilor, tradițiilor sau modului lor de viață. Câteva împușcături și câteva lanterne stârniseră în posesorii lor o dorință moderată pentru praf de pușcă, gloanțe, obiecte de percuție și baterii, dar nu îndeajuns pentru a-i face să execute orice muncă pe care nu le-ar fi plăcut să o facă, nici să continue o sarcină după ce aceasta devenise plicticoasă.

Unele detalii ce-mi scăpaseră observației spontane, ca de exemplu dacă erau sau nu prezenți copii în timpul actului sexual al părinților săi, le-am aflat întrebând, la fel ca altele, cum ar fi părerea lor despre univers, mitologie, practici șamanice și altele, aspecte relevante pentru tipul de cultură care se potrivește naturii lor atât de bine.

Dar în principal, expediția a cincea mi-a folosit să mă asigur că interpretarea mea asupra comportamentului lor, formată din amintiri despre el, era verificată de realitate. Într-adevăr, acțiunile candva de neînțeles ale celor două triburi de indieni, primate acum în lumina conceptului continuum, deveneau nu numai inteligibile, ci de-a dreptul predictibile.

În căutarea mea pentru excepții care ar fi putut evidenția erori ale judecății mele, am constatat că în mod sistematic „confirmau regula”, cum a fost în cazul unui bebeluș care își sugea degetul, își încorda corpul și țipa ca un bebeluș modern, dar care nu constituia nici un mister având în vedere faptul că fusese luat imediat după naștere de către o misionară și ținut într-un spital din Caracas timp de opt luni până când i-a fost vindecată boala și a putut fi înapoiat familiei sale.

Dr. Robert Coles, psihiatru pediatru și scriitor, solicitat de către o fundație să evalueze ideile mele, mi-a spus că fusese invitat ca un „expert în materie” dar că „această materie, din nefericire, încă nu există” și nici el, nici altcineva nu putea fi considerat autoritate în materie. Conceptul continuum trebuie evaluat așadar după propriile roade, pe măsură ce atinge, sau nu, acele simțuri și facultăți pe jumătate îngropate în fiecare persoană, aspecte pe care le scoate să le descrie și să le reaseze.

Capitolul DOI

CONCEPTUL CONTINUUM

Timp de vreo două milioane de ani, în ciuda faptului că era aceeași specie cu noi, omul a fost un succes. A evoluat de la stadiul de maimuță la cel de om, ca și vânător-culegător cu un mod de viață eficient care, dacă ar fi continuat, avea să-l ducă până la aniversarea multor milioane de ani. În stadiul în care se află, după cum conchid majoritatea ecologiștilor, chiar șansele de supraviețuire pentru încă un secol scad pe zi ce trece.

Dar în puținele mii de ani de când s-a abătut de la stilul de viață la care l-a adaptat evoluția, nu doar că a făcut ravagii în ordinea naturală a întregii planetei, ci a și reușit să facă proastă reputație bunului-simț înalt dezvoltat care i-a ghidat comportamentul de-a lungul acestor timpuri. Mare parte din el a fost subminat recent, pe măsură ce ultimele rămășițe ale competenței noastre instinctive sunt scoase acum din rădăcini și puse sub lupa neclară a științei. Din ce în ce mai frecvent, simțul nostru înnăscut legat de ceea ce ne e mai bun este scurtcircuitat de suspiciune, în timp ce mintea, care nu a știut mare lucru niciodată despre nevoile noastre reale, decide ce să facem.

De exemplu, nu este teritorul facultății intelectuale să decidă cum ar trebui îngrijit un bebeluș. Aveam instincte absolute precise, experte în fiecare detaliu al îngrijirii copilului, mult înainte să devenim orice s-ar fi asemănat cu *Homo sapiens*. Dar am conspirat să zădărniciim această cunoaștere demult-statornicită atât de tare că angajăm cercetători cu normă întreagă să deslușească modul în care ar trebui să ne comportăm cu copiii noștri, unii față de alții și față de noi înșine. Nu e un secret pentru nimeni că experții nu au “descoperit” încă un mod de viață mulțumitor, dar cu cât greșesc mai mult, cu atât mai mult încearcă să plaseze problemele sub influența solitară a rațiunii și să nege ceea ce rațiunea nu poate înțelege sau controla.

Suntem acum aproape îngenunchiați de către minte; simțul nostru înnăscut legat de ce e bun pentru noi a fost așa de tare subminat, încă de-a bea de mai suntem conștienți de funcționarea sa și nu mai putem distinge impulsul original de unul distorsionat.

Și în același timp, cred cu tărie că putem porni de unde suntem, pierduți și handicapați și încă să găsim un drum înapoi. Măcar putem afla direcția în care duc interesele noastre cele mai potrivite și să nu mai facem eforturi care au toate șansele să ne îndepărteze de cale. Partea conștientă a minții, în calitate de “consilier tehnic” competent în războiul altcuiva, când vede propria eroare, ar trebui să se retragă din serviciu, în loc să continue înaintarea în teritoriu străin. Există, bineînțeles destule sarcini și pentru capacitatea noastră de a raționa fără ca aceasta să uzurpe rolul pe care l-a executat de atâtea milioane de ani, zona minții, mult mai competentă și mai rafinată, numită instinct. Dacă și aceste sarcini ar fi conștiente, ne-ar scoate creierul din funcțiune într-o secundă, dacă nu și pentru alt motiv, doar fiindcă mintea conștientă, prin natura sa, nu poate procesa decât o operațiune la un moment dat, în timp ce inconștientul poate face orice număr de observații, calcule, sinteze și operații simultan și corect.

“Corect” în acest context este un cuvânt înșelător. Implică faptul că toți suntem de acord asupra rezultatelor dorite ale acțiunilor noastre, în timp ce, de fapt, ideile teoretice despre ceea ce vrem diferă de la om la om. *Ceea ce intenționăm să spunem aici prin “corect” este ceea ce este potrivit continuum-ul străvechi al speciei noastre în așa fel încât se potrivește tendințelor și așteptărilor cu care am evoluat.* Așteptările sau

expectanțele, în acest sens, sunt înscrise în om la fel de puternic ca propriul model. Plămânii lui nu doar *au*, ci se poate spune că *sunt* o așteptare a aerului, ochii lui sunt o așteptare a razelor de lumină dintr-o anumită bandă de lungimi de undă, emise de ceea ce îi este folositor să vadă, la orele la care îi este folositor speciei lui să vadă. Urechile lui sunt o așteptare de vibrații cauzate de evenimente care e cel mai probabil să-l intereseze, inclusiv vocile altor personae; propria voce fiind o așteptare de urechi care să funcționeze similar la ceilalți oameni. Lista poate fi extinsă indefinit: piele și păr impermeabile, așteptare a ploii; părul din nas, așteptare a prafului; pigmentarea pielii, așteptare a soarelui; mecanismul transpirației, așteptare a căldurii; mecanismul de coagulare, așteptare a accidentelor la suprafața corpului; un sex, așteptare a celuilalt; mecanismele reflexe, așteptare a nevoii pentru viteză de reacție în cazurile de urgență.

Cum știi dinainte forțele ce-l formează, ce urmează să aibă nevoie omul? Secretul este experiența. Lanțul experienței care pregătește omul pentru existența lui pe pământ începe cu aventura primei vietăți unicelulare. Ceea ce este experimentat, în termeni de temperatură, compoziția împrejurimilor, nutrienți disponibili ca să-și alimenteze activitatea, schimbările vremii precum și loviturile de alte obiecte sau membrii ai aceleiași specii au fost transmise descendenților. Pe baza acestor date, transmise prin mijloace încă în mare parte ascunse științei, au avut loc schimbări foarte, foarte incete, schimbări care, pe parcursul unei perioade inimaginabil de lungi, au produs o varietate de forme care au putut supraviețui și s-au putut reproduce, făcând față mediului în diferite moduri.

Cum se întâmplă întotdeauna când un sistem se diversifică și devine mai complex, adaptat într-un mod mai precis la o varietate mai mare de condiții, efectul a fost o stabilitate mai mare. Viața însăși a ajuns să fie mai puțin în pericol de extincție prin catastrofe naturale. Apoi chiar și dacă o întregă formă de viață era eliminată, rămâneau destule care să meargă mai departe și chiar să continue să se complice, diversifice, adapteze, stabilizeze. (Este o presupunere rezonabil de sigură faptul că destule "prime" forme au fost eliminate înainte ca una să supraviețuiască, poate milioane de ani după ultima, și să se diversifice în timp util ca să evite extincția cauzată de vreun eveniment elemental intolerabil.)

În același timp, principiul stabilizator era în funcțiune în fiecare formă și în fiecare parte din fiecare formă, luându-și informațiile din moștenirea ei de experiență, din contactele ei de orice fel și dotându-și descendenții cu moduri din ce în ce mai complexe de a face față în mod eficient acestor experiențe. *Așadar, modelul fiecărui individ era o reflectare a experienței pe care se aștepta să o întâlnească.* Experiența pe care o putea suporta era definită de circumstanțele la care antecesorii săi s-au adaptat.

Dacă ființele în evoluție s-au format într-un climat care nu depășea 120 grade F (50°C) pentru mai mult de câteva ore și nici nu scădea mai jos de 45 (aprox -45°C), forma în viață putea să continue la fel, dar nu ar fi putut mai mult decât strămoșii săi să-și mențină bunăstarea dacă ar fi fost expusă la excese prelungite la extremele zonei sale de toleranță. Rezervele de urgență ar fi fost epuizate și dacă ușurarea nu ar veni curând, ar urma moartea, pentru individ sau specie. *Dacă cineva vrea să cunoască ce îi este potrivit unei specii, are nevoie să cunoască așteptările înăscute ale acelei specii.*

Cât de multe știm despre așteptările înăscute ale omului? Știm destul de bine ce obține, ni se spune deseori ce dorește, sau ce ar *trebui* să dorească, potrivit sistemului curent de valori. Ceea ce istoria lui evolutivă l-a condiționat să aștepte în calitate de ultim

reprezentant al linei strămoșești de moștenire, este, în mod ironic, unul dintre cele mai întunecate mistere. Minte a luat conducerea în a decide ce e mai bine și ține la suveranitatea sa pentru modelele și pentru presupunerile sale. În consecință, ceea ce era mai demult așteptarea încrezătoare de tratament adecvat și de condiții de mediu este acum într-atât de frustrată că o persoană de multe ori se simte norocoasă dacă nu e fără adăpost sau în dureri. Dar chiar în secunda în care spune „Sunt bine”, există în el un simț de pierdere, un dor de ceva pe care nu-l poate numi, un sentiment de decentrare, că-i lipsește ceva. Întrebat franc, rareori ar nega această stare de fapt.

Așa că pentru a descoperi caracterul precis al expectanțelor evaluate, nu are nici un rost să ne uităm la modelul recent, civilizată.

Să cercetăm alte specii poată fi folositor și în același timp înșelător. Acolo unde nivelul de dezvoltare corespunde, comparația cu alte animale poate fi valabilă, cum este cazul nevoilor mai vechi, mai profunde, mai fundamentale care preced forma noastră antropoidă, cum ar fi nevoia să respirăm aer, care a apărut acum multe sute de milioane de ani și este împărtășită de multe dintre prietenele noastre animale. Dar să studiem oamenii care nu au părăsit continuum-ul comportamentului și mediului potrivit este în mod evident mai folositor. Chiar dacă reușim să identificăm unele dintr expectanțele care sunt mai puțin evidente decât aerul de respirat, va rămâne întotdeauna o mare masă de așteptări mult mai subtile de definit înainte să putem măcar chema un computer să ne ajute să recuperăm o mică parte din cunoașterea noastră instinctuală despre ele. Este, așadar, esențial să stăm permanent atenți pentru oportunități de reinstaurare a abilității noastre *innăscute* să alegem ce e potrivit. Minte neîndemânatică cu care acum încercăm să o recunoaștem, poate în continuare să se ocupe cu sarcini care îi sunt mai potrivite.

Expectanțele cu care întâmpinăm viața sunt în mod inextricabil legate de tendințe (de exemplu, să sugem, să evităm rănirea fizică, să ne târâm, să mergem de-a bușilea, să imităm). Pe măsură ce se îndeplinesc așteptările în materie de tratament și circumstanțe, interacționează în noi seturi de tendințe, din nou după experiența prin care le-au pregătit strămoșii. Când așteptarea nu este îndeplinită, tendințe corective sau compensatorii fac efortul de a reinstaura stabilitatea.

Continuum uman mai poate fi definit ca și secvența de experiență care corespunde așteptărilor și tendințelor speciei umane într-un mediu comparabil cu acela în care acele așteptări și tendințe s-au format. Include comportament potrivit la alte persoane și tratament potrivit din partea lor, persoanele făcând parte din același mediu.

Continuum unui individ este un întreg, totuși face parte din continuum familiei sale, care la rândul său face parte din cel al clanului, cel al comunității și al speciei, în același fel cum continuum speciei umane face parte din continuum întregii vieți. Fiecare continuum își are propriile așteptări și tendințe care emerg din precedentul formator, prelung. Chiar și continuum care include fiecare ființă vie așteaptă, din experiență, o gamă de factori favorabili în mediul anorganic.

În fiecare formă de viață, tendința de a evolua nu este aleatorie, ci își continuă propriile interese. Se îndreaptă spre mai mare stabilitate – aceasta însemnând mai mare diversitate, complexitate și, în consecință, adaptabilitate.

Nu este deloc ceea ce noi numim „progres”. De fapt, *rezistența* la schimbare, deloc în conflict cu tendința de evoluție, este o forță indispensabilă pentru a menține stabil un sistem.

Ce a întrerupt rezistența noastră înnăscută la schimbare cu vreo câteva mii de ani în urmă putem numai să ghicim. Important este să înțelegem semnificația evoluției față de schimbare (cea ne-evoluată). Ele au scopuri diametral opuse, pentru că ceea ce evoluția crează în termeni de diversitate, din ce în ce mai precis adaptată cerințelor noastre, schimbarea distruge introducând comportamente sau circumstanțe care nu țin cont de toată gama de factori implicați în a servi intereselor noastre celor mai potrivite. Tot ce poate să facă schimbarea este să înlocuiască o bucată de comportament bine-integrat cu una care nu este. Înlocuiește ceea ce este complex și adaptat cu ceva ce este mai simplu și mai puțin adaptat. Ca o consecință, schimbarea pune o presiune pe echilibrul tuturor factorilor strâns corelați înăuntru și în afara sistemul.

Evoluția dă stabilitate; schimbarea cauzează vulnerabilitate.

Organizațiile sociale, și ele, se conformează acestor reguli. O cultură evoluată, un mod de viață pentru un grup de oameni care își îndeplinesc așteptările lor sociale, poate fi oricare dintr-o varietate infinită de structuri. Caracteristicile superficiale ale acestor structuri sunt cele mai variabile, principiile de bază variază cel mai puțin și în anumite aspecte fundamentale e cel mai probabil să fie identice. Ar fi rezistente la schimbare, având în spate o evoluție într-o perioadă lungă de timp ca orice sistem stabil din natură. Ar rezulta, de asemenea, și aceasta: cu cât mai puțin interferează mintea cu instinctul în formarea modelelor comportamentale, cu atât mai puțin rigidă ar trebui să fie structura la suprafață (despre detalii comportamentale, ritualuri, cerințe de conformitate) și cu atât mai inflexibilă în miez (în atitudinea față de sine, atitudinea față de drepturile celorlalți, sensibilitate la semnalele instinctului care favorizează supraviețuirea, sănătatea, plăcerea, echilibrul tipurilor de activități, impulsul de conservare a speciei, folosirea economicoasă a plantelor și animalelor din mediu și așa mai departe). Într-un cuvânt cu cât se bazează mai mult o cultură pe intelect, cu atât mai multe constrângeri asupra individului devin necesare pentru a o menține.

Nu există diferență esențială între comportamentul instinctual pur, cu expectanțele și tendințele sale, și așteptarea noastră la fel de instinctuală pentru o cultură potrivită, una în care să ne putem manifesta tendințele și îndeplini așteptările, mai întâi de tratament corect în copilărie, și treptat pentru un *anumit fel* (mai flexibil) de tratament și circumstanțe și pentru o serie de cerințe la care adaptarea e dispusă, nerăbdătoare și posibil să aibă loc.

Rolul unei culturi în viața umană este la fel de legitim ca și al limbajului. Ambele încep cu așteptări și tendințe pentru a-ți definitiva conținutul în mediu. Comportamentul social al unui copil se dezvoltă printre influențe așteptate și exemple date lui de către societate. Forțe înnăscute îl împing să facă ceea ce percepe la partenerii săi umani că se așteaptă de la el; partenerii umani îi fac cunoscut ceea ce așteaptă, conform culturii lor. Învățarea este un proces de îndeplinire a așteptărilor privind un anumit tip de informații. Tipurile cresc într-o ordine finită de complexitate, la fel ca și modelele de vorbire.

Ridicarea la standardele așteptărilor noastre, menținută de către simțul continuum al fiecărui individ (încurajată de plăcere; ținute în frâu printr-o întoarcere naturală pe măsură ce limitele capacității sunt atinse) este fundamentul sistemului cultural de bine și rău. Particularitățile sistemului pot, totuși, varia nedefinit câtă vreme rămân în cadrul parametrilor esențiali. Există destul spațiu pentru diferențe, individuale sau tribale, fără a se încălca aceste limite.

Capitolul TREI

Începutul vieții

În timpul petrecut în pântec, micuței ființe umane încă i se permite să urmeze linia directă strămoșească a stadiilor de dezvoltare, de la vietăți unicelulare la amfibii și la “Homo sapiens” gata de naștere, fără să i se prea întâmple evenimente pentru care experiența strămoșilor în pântec să nu o fi pregătit. Este hrănit, ținut la cald și legănat cam la fel cum era un vânător-culegător în stadiul de embrion. Sunetele pe care le aude nu sunt foarte diferite decât dacă nu cumva mama sa locuiește pe o pistă de zboruri supersonice, merge la discotecă cu mulți decibeli sau conduce un camion. Îi aude bătaia inimii, vocea, precum și vocile altor oameni și animale. Aude sunetele sistemului ei digestiv, sforăitul, râsul, cântatul, tușitul și așa mai departe și este netulburat pentru că adaptarea lui le-a luat în considerare timp de milioane de ani, cât strămoșii lui au auzit sunete similare, la fel de tari, le fel de bruște. Datorită experienței lor, el așteaptă sunetele, legănările și mișcărilor bruște; ele fac parte din experiența de care are nevoie pentru împlinirea dezvoltării sale prenatale.

La naștere, bebelușul s-a dezvoltat deja suficient în celula sa de maximă securitate pentru a ieși și a-și continua viața în lumea exterioară, enormă și mai lipsită de adăpost. Șocul este absorbit în parte de către mecanisme ca gamma-globulină ridicată drept protecție față de infecții, care scade suficient de încet ca nou-născutul să aibă timp să dezvolte imunitate, parțială lipsă de vedere, care cedează treptat locul vederii complete mult după ce șocul nașterii a trecut și un program de dezvoltare care se îmbină în multe aspecte ale formării lui, aspecte ca: reflexele, sistemul circulator, auzul, program se împlinește înainte de naștere și după aceea, zile, săptămâni sau luni la rând, inclusiv intrarea în scenă pas-cu-pas a funcționării părților creierului.

La momentul nașterii efectiv are loc schimbarea radicală a condițiilor de mediu din ud în uscat, temperatura mai scăzută, sunete brusc ne-estompate, intrarea în funcțiune a abilității proprii bebelușului de a respire, de a-și obține necesarul de oxigen, precum și schimbarea poziției de la cu capul în jos la orizontală sau cu capul desupra corpului. Dar bebelușul nou-născut poate suporta aceasta precum și toate celelalte senzații ale nașterii naturale cu un calm uimitor.

Propria lui voce nu-l surprinde, căci era în capul lui, foarte clară și nemaiauzită, fiindcă fusese auzită de informatorii din carnea sa, de făuritorii capacității sale de a se teme și de a distinge înspăimântătorul de normal. Când predecesorii săi au dezvoltat o voce, au dezvoltat și o rețea de abilități stabilizatoare cu rol să-i tempereze aventurarea în ceea ce era atunci continuum-ul speciei lor. Pe măsură ce vocea evolua împreună cu întreaga evoluție a speciei de la o formă la alta și prelua diferite modulații pentru a se potrivi organismului din ce în ce mai evoluat, s-au dezvoltat mai multe mijloace pentru a o ține în echilibru cu sinele și cu societatea în care urma să fie folosită. Urechile erau acordate la ea, reflexele erau acordate la ea și așteptările bebelușului includeau sunetul ei printre “surprizele” primelor experiențe din afara pântecului.

În primele momente după naștere, nou-născutul se află într-o stare de conștiență care e toată simțuri; nu are capacitate de gândire, în sens de raționare, memorie conștientă, reflexive sau judecată. Poate, decât conștient e mai bine să-i spunem simțitor. Adormit el este conștient de starea lui de bine, cumva la fel cum un adult care doarme cu cineva și este conștient de prezența sau absența persoanei. Treaz, este mult mai conștient

de starea lui, dar într-o manieră care la adult s-ar numai subliminală. În orice stare s-ar afla, el este mult mai vulnerabil la starea lui decât adultul, fiindcă el nu are reper precedent cu care să-și coreleze impresiile.

Lipsa unui simț al trecerii timpului nu este deloc un dezavantaj pentru un bebeluș aflat în burtică sau în brațe; el pur și simplu se simte bine, dar pentru un nou-născut care nu se află în brațe, neputința de a diminua orice parte a suferinței lui prin speranță (care se bazează pe un simț al timpului) este, poate, cel mai crud aspect al chinului. Așadar, plânsul lui, nu poate nici măcar conține speranță, deși acționează ca un semnal care cere alinare. Mai târziu, când săptămânile și lunile au trecut, și nivelul de înțelegere al bebelușului crește, speranța începe să se simtă vag, iar plânsul devine un act asociat cu un rezultat, fie negativ, fie pozitiv. Dar lungile ore de așteptare sunt prea puțin îmbunătățite de apariția simțului timpului. Lipsa experienței anterioare face timpul să pară incredibil de lung pentru un bebeluș aflat în stare de dorință.

Chiar ani mai târziu, la vârsta de cinci ani, promisiunea unei biciclete pentru “Crăciunul viitor”, făcută în august, este cam la fel de satisfăcătoare ca nici o promisiune. La vârsta de zece ani, timpul s-a condensat în lumina experienței într-atât încât un copil poate aștepta o zi mai mult sau mai puțin confortabil pentru unele lucruri, o săptămână pentru altele și o lună pentru ceva special, dar un an este încă fără sens dacă vine vorba de a domoli dorința, iar realitatea prezentă are încă o perioadă calitatea de absolut, care va ceda numai după încă un șir lung de experiențe, unui simț al relativității evenimentelor pe scala timpului cuiva și în sistemul lui de valori. Doar la vârsta de patruzeci sau cincizeci de ani au majoritatea oamenilor măcar o perspectivă asupra raportului unei zile sau luni la durata unei vieți și numai unii guru sau octogenari au capacitatea să înțeleagă relativitatea momentelor sau vieților la eternitate (realizând complet irelevanța conceptului arbitrar al timpului).

Nou-născutul (ca și guru) trăiește în eternul Acum; bebelușul în brațe (ca și guru) se află într-o stare de fericire binecuvântată; bebelușul care nu e în brațe are o stare de dorință, de tânjire în pustiul unui univers gol. Așteptările lui sunt amestecate cu actualitatea, iar așteptările lui înnăscute, ancestrale sunt acoperite (nu schimbate sau înlocuite) de către acelea bazate pe propria lui experiență. Măsura în care aceste două seturi de așteptări diferă determină distanța care îl va separa de starea lui potențială înnăscută de bine.

Cele două seturi de așteptări nu sunt deloc similare. Cele evaluate sunt de natura certitudinii până când sunt trădate, câtă vreme cele învățate care derivă din ele au caracterul negativ al deziluziei și se manifestă prin îndoială, suspiciune, frică de a nu fi rănit prin noi experiențe sau, cel mai ireversibil, prin resemnare.

Toate aceste răspunsuri sunt protectori activi ai continuum-ului. Dar resemnarea ca rezultat al deznădejdiei totale are rol de a amorti așteptările originale până când se vor găsi condiții în care așteptările să fie urmate și de împlinire.

Liniile de dezvoltare îngheață în punctul în care cerințele particulare de experiență nu mai sunt îndeplinite. Unele direcții sunt oprite în prima copilărie în timp ce altele urmează să fie sabotate un pic mai târziu în copilărie sau chiar continuă să se dezvolte în viața adultă așa cum au fost formate prin evoluție să o facă. Aspecte ale facultăților emoționale, intelectuale și fizice pot coexista, dar la nivele larg distanțate în indivizii deprivați. Toate liniile de dezvoltare, blocate sau maturizate, continuă să funcționeze cum sunt, fiecare așteptând experiența necesară împlinirii nevoii sale, incapabilă să meargă

mai departe cu orice altceva. Starea de bine depinde foarte mult de *felul* în care este limitată funcționarea și în ce aspect.

La naștere, așadar, apar șocuri care nu șochează sau pentru că sunt așteptate (și li s-ar simți lipsa) sau pentru că nu se întâmplă toate deodată. Nașterea nu poate fi privită corect drept sfârșitul unei linii de producție al bebelușului, pentru că unele părți sunt finisate încă din burtică, în timp ce altele nu vor fi operaționale decât mult mai târziu. După șirul de așteptări împlinite în burtică, nou-născutul se așteaptă, sau, mai bine zis, este sigur că și următoarele cerințe vor fi îndeplinite.

Ce urmează? Timp de zeci de milioane de generații, ceea ce urmează este transferul dintr-un mediu pe de-a-ntregul viu înăuntrul corpului mamei într-unul parțial viu, din afara lui. Deși corpul ei a-toate-dătător este acolo, și (de când cu eliberarea mâinilor de către mersul vertical) brațele ei la fel, există destul de multă lipsă de viață, chiar prin aerul străin care-i înconjură trupul. Dar și pentru asta este pregătit; locul său în brațe este cel așteptat, cunoscut celui mai profund simț al sau drept *al lui*, și ceea ce experimentează câtă vreme este în brațe este acceptabil pentru continuum său, îi îndeplinește nevoile curente și contribuie în cel mai potrivit mod dezvoltării sale.

Din nou, nivelul sau de conștiență este foarte diferit de ceea ce va deveni. El nu poate interpreta impresiile sale asupra lucrurilor. Ori sunt în regulă ori nu sunt. Cerințele sunt strict la acest nivel. După cum am văzut, nu poate spera, dacă acum nu se simte confortabil, că se va simți mai târziu. Nu poate concepe, când mama pleacă, ideea că “vine mama înapoi”; lumea s-a stricat brusc, circumstanțele sunt intolerabile. Își aude și își acceptă plânsul, dar deși mama lui îi cunoaște sunetul și semnificația din timpuri străvechi, la fel ca orice copil sau adult care îl aude, el nu-i înțelege semnificația. El doar știe că este o acțiune pozitivă înspre a îndrepta lucrurile. Dar dacă este lăsat să plângă prea mult, dacă răspunsul pe care ar trebui să-l obțină nu apare, acea senzația pleacă și ea, lăsând în loc un gol total, fără timp și speranță. Când mama vine totuși la el, pur și simplu se simte bine, el nu este conștient că a fost plecată, nici nu-și amintește că a plans. Este conectat din nou la linia vieții sale, iar mediul său îi îndeplinește așteptările. Când este abandonat, lăsat în afara continuum său de experiențe, nimic nu este acceptabil și nimic nu este acceptat. Dorința este tot ce există, nu există nimic de folosit, nimic pe care să crească, să îndeplinească nevoia de experiență, fiindcă experiențele trebuie să fie cele așteptate și nimic din experiența strămoșilor care l-au format, nu l-a pregătit să fie lăsat singur, adormit sau treaz, cu atât mai puțin să fie lăsat singur să plângă.

Senzația potrivită unui nou-născut purtat în brațe este aceea de a fi în ordine, în armonie, de bine esențial. Singura identitate pozitivă pe care o poate cunoaște, fiind animalul care este, se bazează pe premiza că este în regulă, bun și binevenit. Fără această convingere, o ființă umană de orice vârstă este schilodită de o lipsă de încredere, lipsa unui sens deplin al sinelui, lipsă de spontaneitate și de har. Toți bebelușii sunt buni, dar nu o pot ști ei înșiși decât prin reflexie, decât prin *felul* în care sunt tratați. Nu există nici o altă cale viabilă pentru o ființă umană să se perceapă pe sine; toate celelalte senzații sunt inutilizabile când vine vorba despre punerea bazelor stării de bine. *Binele este senzația de bază despre sine potrivită indivizilor din specia noastră.* Comportamentul necorelat cu un simț propriu de bine, de armonie esențială nu este comportamentul pentru care am evoluat și, nu numai că va pierde milioane de ani de perfecționare, dar nu se potrivește nici unei relații din cadrul ființei sau din afara ei. Fără un simț al binelui propriu, individul nu știe nici cât de mult să ceară în termeni de confort, sigurață, ajutor,

companie, iubire, prietenie, bunuri, plăcere sau bucurie. O persoană fără acest simț, simte adeseori că există un loc gol acolo unde ar trebui să fie ea însăși.

Multe vieți sunt irosite nici mai mult nici mai puțin decât pentru căutarea unui indiciu ca omul există. Șoferi de raliu, cățărați pe munte, eroi de război și alți înțrăzneți care flirtează cu moartea în mod predilect încearcă de cele mai multe ori să simtă, apropiindu-se cât pot de mult de contrariu, că sunt, de fapt, în viață. Dar zguduirea instinctul de auto-conservare poate scoate doar vag și temporar la suprafață curentul constant și cald al doritului sens al sinelui.

Atractivitatea bebelușilor și a copiilor este în mod necesar o forță puternică; fără ea nu ar avea avantajul necesar să compenseze întreaga serie de dezavantaje ca fiind mic, slab, încet, fără apărare, fără experiență și individ dependent printre cei mari. Atracția lor exclude nevoia de a concura și obține pentru ei asistența de care au nevoie.

Rolul maternal, singurul rol relevant pentru un bebeluș în primele luni de viață, este preluat în mod instinctiv de tați, alți copii sau oricine are de-a face cu bebelușul, chiar și pentru un moment. Nu este deloc sarcina unui bebeluș să facă distincția între sexe și grupe de vârstă.

Lipsa de relevanță a caracteristicilor masculine sau feminine pentru rolul maternal sau paternal a fost demonstrată experimental într-o clinică psihiatrică din Franța, unde medicii femeii au luat rolul de tată pentru pacienți de-ai lor, în timp ce infirmieri bărbați, cu tehnicile și abilitățile lor de îngrijire zilnică a pacienților, luau într-un mod la fel de satisfăcător figura mamei. (Acesta este tipul de probemă pe care intelectul le descoperă brusc, după ce omul a acționat instinctiv în virtutea lor timp de milioane de ani.)

Deci există un singur tip de relație portivită unui nou-născut și fiecare dintre noi are înăuntru un întreg set de răspunsuri adecvat semnalelor lui. Mai posedăm, fiecare bărbat, femeie, fată și băiat, o cunoaștere minuțios detaliată despre tehnici de îngrijire a bebelușului, în ciuda faptului că recent, prin care înțeleg nu mai mult de câteva mii de ani, am permis intelectului să-și încerce capriciile nesigure asupra acestei probleme de maximă importanță și am călcat peste abilitatea tipărită în noi în așa măsură că propria ei existență este acum uitată.

Este o practică standard în țările „dezvoltate” să cumperi o carte despre îngrijirea bebelușului în momentul în care noua persoană este așteptată. Poate fi moda vremii să lase copilul să plângă până i se rupe inima, până cedează, până amortește și devine „copil cuminte”; sau să fie luat când mama are chef și nu are altceva de făcut pe moment sau, după un alt curent recent de gândire, să lase copilul într-un vacuum emoțional, neatins cu excepția aspectelor strict necesare și apoi a nu arăta nici o expresie facială, nici plăcere, nici zâmbet, nici admirație, doar o privire goală. Oricare ar fi, proaspetele mame citesc și ascultă, neîncrezătoare în abilitățile lor înnăscute, neîncrezătoare în „motivele” bebelușului de a da încă semnalele absolut clare. Bebelușii au devenit, bineînțeles, dușmanii care trebuie învinși de către mame. Plânsul trebuie ignorat pentru a-i arăta bebelușului cine-i șeful și o premiză de bază a relației este că trebuie făcut orice efort pentru a forța bebelușul să se conformeze dorințelor mamei. Se arată lipsă de plăcere, dezaprobare sau retragerea dragostei de câte ori comportamentul bebelușului dă „de lucru”, „pierde” timpul sau este în vreun alt fel considerat neconvenabil. Ideea este că a îndeplini dorințele unui bebeluș îl va „răsfăța”, iar acționând împotriva lor va folosi la dresarea lui, la adaptarea lui la societate. În realitate, se obține exact efectul opus în fiecare caz.

Perioada imediat următoare nașterii este cea mai impresionantă perioadă petrecută în afara corpului mamei. Ceea ce întâlnește bebelușul este ceea ce înțelege el drept natura vieții. Fiecare impresie ulterioară poate doar confirma, într-o măsură mai mare sau mai mică, prima impresie, făcută când nu avea deloc informații despre lumea exterioară. Așteptările lui sunt cele mai inflexibile pe care le va avea vreodată. Schimbarea din ospitalitatea totală a uterului este enormă, dar, după cum am văzut, a venit pregătit pentru marea spăritură din uter la locul său în brațe.

Pentru ce nu a venit pregătit este o săritură și mai mare în orice fel, cu atât mai puțin pentru una într-un nimic, non-viață, un coșuleț cu textile sau un pătuț de plastic fără mișcare, sunet, miros sau senzație de viață. Ruptura violentă din continuum mamă-copil, atât de puternic conturată în timpul fazelor petrecute în uter, e de înțeles că se lasă cu depresie la mamă, precum și cu agonie la bebeluș.

Fiecare terminație nervoasă de sub pielea lui proaspăt expusă tânjește după îmbrățișarea așteptată, întreaga lui ființă, specificul a tot ceea ce este el, conduce spre a fi purtat în brațe. Timp de milioane de ani puii de om au fost ținuti aproape de coprul mamei lor încă din momentul nașterii. Unii bebeluși din ultimele sute de ani se poate să fi fost privați de această experiență de maximă importanță, dar acest fapt nu a diminuat deloc așteptarea fiecărui nou-născut că *el* va ajunge la locul lui de drept. Când predecesorii noștri umblau în patru labe și aveau blană de care să se agațe, bebelușii erau aceia care păstrau legătura mamă-copil neîntreruptă. Supraviețuirea lor depindea de asta. Pe măsură ce am devenit spâni și ne-am ridicat în două picioare, eliberând mâinile mamei, i-a revenit ei sarcina de a-i menține aproape. Faptul că recent, în unele locuri din lume, a considerat responsabilitatea ei de a menține contactul drept opțională, nu schimbă nici în cea mai mică măsură nevoia imperioasă a bebelușului de a fi purtat, am putea zice chiar de a fi conținut.

Ea însăși se privează de o parte prețioasă a propriei experiențe așteptate de viață, experiență care, savurată, ar încuraja-o să continue se comporte în modul cel mai satisfăcător pentru ea însăși și pentru bebelușul ei.

Nivelul de conștientă al unui bebeluș se modifică enorm în timpul fazei în brațe. La început, se aseamăna mai mult animalelor decât adultului uman. Pas cu pas, pe măsură ce i se dezvoltă sistemul nervos central, devine mai apropiat lui *Homo sapiens*. Experiența nu îl impresionează doar în diferită măsură, dar și în moduri complet diferite pe măsură ce abilitățile lui cresc ca număr și ca acuratețe. Primele componente formate ale alcătuirii psiho-biologice ale unui copil au rolul cel mai formator asupra ceea ce va fi întreaga lui viață. Ceea ce simte înainte de a gândi determină într-o mare măsură ce va gândi, când gândirea devine posibilă.

Dacă se simte în siguranță, dorit, și „acasă” în mijlocul activității înainte de a putea gândi, părerea lui asupra experiențelor de mai târziu va diferi mult de a unui copil care se simte nedorit, care nu e stimulat de experiențe fiindcă-i lipsesc, și care este obișnuit să trăiască într-o stare de dorință, chiar dacă experiențele ulterioare ale amândurora vor fi identice.

La început, copilul doar observă; el nu poate judeca. El devine familiar cu mediul său prin asociere. Chiar la început, printre primele mesaje postnatale aduse de către simțuri există un absolut, o impresie necalificată a stării lucrurilor, necorelată decât cu așteptările interioare ale copilului și bineînțeles, lipsită de orice relativitate temporală. Dacă nu ar fi funcționat așa continuum, șocul evenimentelor neobișnuite ar fi pentru noul

organism intolerabil. Ce se remarcă, la începutul capacității lui de a acorda atenție evenimentelor din afara lui, este diferența dintre ceea ce simte și aspectele cu care se aseamănă aceste senzații, aspecte întâlnite în experiența lui anterioară. Învățarea lumii prin asociere înseamnă că preia ca întreg tot ce n-a cunoscut înainte, fără să „observe” nimic. Se observă doar experiențele similare, dar puțin diferite de cele anterioare, așa încât lumea este cunoscută la început în mare, și apoi în detaliu din ce în ce mai fin.

În acest sens, *Homo sapiens* este unic printre animale. Așteptarea lui este să găsească un mediu potrivit, să-l cunoască din ce în ce mai bine și să acționeze asupra lui cu eficiență crescândă. Alte primat se adaptează, în grade diferite, la unele circumstanțe pe măsură ce le întâlnesc, dar animalele sunt, în principal făcute (evolute) să se comporte după modele înnăscute.

Un pui de furnicar uriaș pe care l-am primit la vârsta de patru zile a crescut fericit în societatea umană și clar ne vedea drept furnicari și se aștepta să ne comportăm adecvat, țopăind și scotocind după felul tradițional al furnicarilor. Despre mine, în calitate de mamă, se aștepta să mențin permanent comuniarea cu el, dar la distanțe din ce în ce mai mari pe măsură ce devenea mai încrezător; să-l port în brațe la început, apoi să-i permit să mă îmbrățișeze de câte ori o cerea dispoziția, să-mi lingă degetele de la picioare destul de des, să-i țin companie când mânca și să vin când mă chema după ce am rătăcit în afara razei mirosului lui. Dar privea cایی și câinii drept dușmani; de altă natură decât specia lui.

O maimuță lănoasă, pe care am crescut-o de asemenea din copilărie, din contra, părea că se vede pe sine ca o persoană. Trata câinii, chiar și pe cei mari, cu condescendență și era cunoscută că-și lua și ea scaun în cadrul unei asistențe așezate în timp ce câinii, intrigati de comportamentul ei imperios (deși ar fi fugărit o pisică de două ori mărimea ei), se întindeau credincioși la picioarele ei. A învățat manierele politicoase la masă și, după ce a studiat vreun an, a învățat să deschidă ușa cățărându-se pe ea, învărtind de mâner în sens contrar acelor de ceasornic și trăgând în același timp.

Tiparul ei comportamental includea o mai mare doză de adaptabilitate, de expectanță de a învăța din proprie experiență decât cel al furnicarului, al cărui comportament era în întregime predefinit de mecanisme înnăscute.

Omul, mult mai adaptabil propriei sale experiențe, poate suporta variații de mediu care ar elimina o specie mai puțin ingenioasă. Când întâlnește o problemă, alege dintr-o gamă largă de reacții. O maimuță are o plajă relativ îngustă de răspunsuri posibile la un stimul; un furnicar nu are deloc de ales, fiind, în consecință infailibil, în forma sa. O maimuță poate face puține greșeli, din punctul de vedere al continuum-ului, dar omul a dobândit o mare vulnerabilitate cu marea sa capacitate de a alege.

Dar, odată cu lărgirea opțiunii comportamentale a omului, cu creșterea posibilității de eroare, a evoluat și simțul său continuum care îl ajută să aleagă adecvat, așa încât fiind dat felul de experiență necesar dezvoltării sale și tipul de mediu în care să se desfășoare, alegerea să poate fi la fel de infailibilă ca a furnicarului.

Puii de om crescuți de animale au dovedit, în mod și mai relevant, importanța mediului adecvat în atingerea expectanțelor evolute ale unei specii.

Din multele cazuri înregistrate, poate cel mai bine documentat este cel al Amalei și al surorii ei, Kamala, care au fost îngrijite de foarte mici de către lupi în jungla din India. Când au fost găsite, au fost duse la un orfelinat, iar un Reverend și o doamnă Singh au încercat să le educe potrivit societății umane. Majoritatea eforturilor familiei Singh au rezultat în eroare sau succes foarte slab. Fetele erau nefericite și stăteau pe jos goale, într-

o poziție specifică lupilor, în colțul camerei lor. Deveneau active noaptea și urlau să atragă atenția vechii lor haite de lupi. După mult antrenament, Kamala a învățat să meargă în două picioare, dar nu putea alerga decât în patru labe. Au refuzat o vreme să poarte haine sau să mănânce mâncare gătită, mâncau doar carne crudă și leșuri. Kamala a învățat cincizeci de cuvinte înainte de a muri la vârsta de șaptesprezece ani. Vârsta ei mentală la acel moment era estimată la trei ani și jumătate după standardele umane.

Abiltatea de a se adapta la condiții nepotrivite speciei lor, la copiii crescuți printre animale este multe mai mare decât abilitatea animalelor de a se adapta la stilul omenesc. Dar moartea timpurie a majorității acestor copii, suferința trăită după capturare și incapacitatea lor de a suprapune cultura umană deasupra modului de viață al animalelor dezvoltat și inprimat arată în ce măsură profundă, cultura, odată învățată, devine parte a naturii individului uman. *Așteptarea de a face parte dintr-o cultură este produs al evoluției noastre și cutumele la care se referă așteptările, odată asimilate, se integrează drept componente ale personalității noastre, la fel ca și directivele înnăscute ale altor specii.* Copiii din sălbăticie, așadar, fiind oameni și supuși influenței propriei lor experiențe mai mult decât un animal, și-au cultivat într-o așa măsură cultura acelor animale că au arătat un stres mult mai mare la schimbarea condițiilor, decât ar fi arătat un animal, întăriți mai puternic decât sunt animalele de către modelele lor comportamentale înnăscute (neinfluențabile).

Faptul că vârsta mentală a Kamalei era așa de mică este un factor nerelevant, privit singur, dar privit din perspectiva continuum unei creaturi născute om și crescute lup, poate reprezenta foarte bine folosirea optimă a minții în condiții date. Celelalte capacități erau înmulțite, agilitatea ei era mărită de patru ori, mirosul său (simțea mirosul cărnii de la 80 yarzi/73m), vederea de noapte, viteza, adaptabilitatea la schimbări de temperatură. Judecata sa la vânătoare și simțul direcției trebuie să fi fost și ele extraordinare, de vreme ce au ajutat-o să supraviețuiască în calitate de lup. Per total, continuum i-a folosit destul de bine. A dezvoltat din potențial, tot ce avea nevoie pentru modul ei de viață. Că nu-și putea desface dezvoltarea și să o înlocuiască cu una complet nouă este nesemnificativ; nu există nici un motiv pentru care o creatură să aibă nevoie de adaptabilitate la o așa exigență improbabilă. Nici de la un adult nu se așteaptă să se adapteze cu succes vieții de animal, odată ce comportamentul lui este deja condiționat societății umane.

De la început, învățarea este selectivă; este corelată întotdeauna cu ceea ce cunoaște în mod subiectiv despre viața care urmează să fie dusă. Procesul asociativ asigură aceste aspect. Ca un radio, reglat să recepteze doar anumite lungimi de undă, dintr-un receptor capabil să recepteze o gamă mult mai largă de lungimi de undă, așa și receptorul psiho-biologic începe cu un vast potențial și este reglat curând pe gama necesară. Banda optimă de vedere pentru majoritatea stilurilor de viață umană este limitată la lumina zilei și o anumită măsură de vedere de noapte și la spectrul culorilor dintre roșu și violet. Acele lucruri care sunt prea mici sau prea departe sunt eliminate din percepția noastră și, chiar dintre lucrurile din raza noastră vizuale, numai unele sunt văzute clar. Când se apropie ceva sau cineva care ne interesează, vederea periferică scade progresiv până când obiectul este suficient de aproape. Distanța medie este lăsată în afara focusului și atenția este direcționată mai eficient asupra obiectului apropiat, ca să-l poată studia mai bine, fără să fie distrasă. Dacă totul în jurul obiectului ar rămâne la fel de clar evidențiat, povara asupra simțurilor ar fi mult prea mare și ar încurca creierul, care

trebuie sa-și direcționeze atenția asupra obiectului singular sau asupra unui aspect al acelui obiect, pentru eficiență maximă. Potrivit culturii, gamele sunt selectate pentru vederea indivizilor, bineînțeles, în limitele naturii sale evaluate.

Despre copii crescuți de lupi se spune că au o excelentă vedere de noapte. Indienii Yekuana pot distinge forma unei păsări în umbra unei părți de junglă unde unul dintre noi nu vede decât frunze chiar și după ce ni s-a arătat localizarea ei. Ei pot vedea un pește în spuma apelor învolburate ale unui pârâu rapid, pește iarăși invizibil celor mai concentrate încercări ale ochilor noștri.

Auzul este, și el selectiv – limitat la ceea ce cultura noastră ne transmite drept relevant, eliminând restul semnalelor. Mecanismul în sine este capabil să audă mult mai mult decât auzim noi. Toți indienii sud-americieni pe care i-am cunoscut, obișnuți să asculte și pericolele și să se apropie prin junglă complet ascunși până la câțiva metri, pot auzi apropierea unei bărci cu motor sau a unui avion mult înaintea oricărui dintre noi.

Gama se potrivește nevoilor lor. Ale noastre se potrivesc nevoilor noastre, înlăturând tot ce pentru viața noastră ar fi cel mai adesea doar sunet fără sens. Nu există nimic în cultura noastră care să nu facă să ne deranjeze, de exemplu, să fim treziți de sunetul unui mormăit de la 200 yarzi (182m).

Pentru a proteja mintea de a fi inundată de senzații neprocesate, sistemul nervos în sine servește drept editor. Atenția la sunete poate fi conectată sau deconectată, nu după voință, ci potrivit condiționării mecanismului de editare. Unele sunete audibile, deși aparatul de auzit nu este niciodată oprit, rămânând subliminale din fragedă pruncie până la moarte. O demonstrație clasică folosită de hipnotizatorii de scenă este aceea în care unui subiect i se comandă să asculte ceea ce se șoptește la o distanță aparent imposibil de depășit cu auzul. Hipnotizatorul substituie selecția sa gamei normale de auz a subiectului. El reușește să dea iluzia ca a mărit capacitatea urechii, pe când, de fapt, a suspendat editarea sunetelor de la marginea nefolosită a gamei normale a urechii.

Puteri numite supranaturale sau magice sunt adeseori acelea neselectate de sistemul nostru nervos (în virtutea simțului continuum) drept potrivite gamei noastre de abilități. Pot fi cultivate prin disciplină care depășește procesul normal de eliminare; sau pot apărea în cazuri de necesitate excepțională ca în cazul unui băiat al cărui frate a fost prins sub un copac. Îngrozit, a ridicat copacul de pe corpul fratelui său, înainte de a merge să ceară ajutor. S-a constatat mai târziu că o duzină de oameni erau necesari ca să miște copacul pe care băiatul, într-o stare emoțională excepțională, l-a ridicat singur. Povești de genul ăsta sunt multe. Puterile descrise sunt eliberat doar pentru circumstanțe speciale.

Excepții interesante la această regulă sunt persoanele al căror mecanism de editare a fost stricat în vreun fel, fie temporar, fie permanent, și au devenit clarvăzătoare. Nu pretind să știu cum funcționează aceasta, dar unii chiar pot vedea prin pământ apa sau metalele. Alții pot vedea aurele oamenilor. Peter Hurkos, un clarvăzător, a ajuns așa după o lovitură la cap, obținută căzând de pe o scară. Două prietene de-ale mele mi-au spus în secret de îngrozitoarea lor capacitate de a vedea în viitor atunci când se apropiau de căderi nervoase. Poveștile au fost spuse separat și cele două fete nu se cunoșteau între ele, dar în ambele cazuri au fost internate în spital la câteva zile după episoadele de clarvedere, episoade care nu au mai revenit. Faptul că limitele normale ale percepției umane sunt depășite, are loc de obicei când emoțiile sunt duse la extrem. În accidente, când victima se confruntă fără avertisment cu iminența propriei morți, fără ca simțul lui

continuum să aibă ocazia să-l pregătească pentru aceasta, el apelează în neputința lui către propria mamă sau către persoana care reprezintă figura maternă în sentimentele sale. Mama, sau figura maternă, primește suficient de frecvent mesajul, indiferent de distanță. Situația apare suficient de des ca fiecare dintre noi să fi cunoscut sau auzit de ea noi înșine.

Premoniția funcționează invers; un eveniment imposibil de știut care comportă consecințe grave răzbate până în conștiința cuiva relativ calm, fie în vis fie în stare de veghe. Relativ multă premoniție rămâne nesemnaltă și, datorită interdicțiilor de a crede în „așa ceva”, este deseori nerecunoscută. O declarație vagă de genul „aveam senzația că nu trebuia să vin” este de obicei singura recunoaștere a unei premoniții care a fost surmontată de alte presiuni.

Cum pot fi percepute evenimentele care aparent încă nu au avut loc – în ce fel există înainte de a se întâmpla – nu am idee. Dar evenimentele trecute și prezente cunoscute fără ajutorul simțurilor sunt, din punct de vedere mecanic, la fel de misterioase. Și multe alte mijloace de comunicare, cum ar fi semnalele date de substanțe chimice descoperite recent care determină comportamente specifice la animale, precum și dătorii direcției precise printre păsările migratoare, toate acestea sunt, de asemenea, peste puterea noastră de înțelegere.

Mintea conștientă nu este ceea ce-i pare ei însăși a fi, nici nu are acces la secretele programelor continuum-ului pe care a evoluat să-l servească. *A face din intelect un funcționar competent în loc de un director incompetent trebuie să fie un țel major al teoriei continuum.* Folosită corect, mintea poate fi un mijloc neprețuit. În perceperea, clasificarea și înțelegerea relațiilor și caracteristicilor animalelor, plantelor, mineralelor și evenimentelor pe care la întâmpină, intelectul uman poate face, stoca și transmite unul altuia vaste cantități de informație care fac mediul folositor într-un mod mult mai inclusiv și mai flexibil decât orice alt animal. Aceasta reduce vulnerabilitatea omului la vicisitudinile mediului. Are mai multe alternative viabile în comportamentul său față de elementele din jurul său și este, în consecință, mult mai stabil pe poziția sa printre ele.

Într-un echilibru natural nestrucurat, intelectul este capabil să servească drept protector al continuum pe măsură ce devine conștient de principiile simțului continuum și pe măsură ce acționează în virtutea lor. Rațiunea, judecata bazată pe experiența personală și experiența comunicată a altora și abilitatea de a sintetiza gânduri și amintiri într-o infinitate de combinații folositoare, prin inducție și deducție, se adaugă la valoarea ei în a servi celor mai bune interese ale individului și ale speciei.

Aplecată asupra sarcinii de a face cunoștință cu toate aspectele botanicii, de exemplu, o minte în armonie cu un simț continuum complet dezvoltat și funcționând sănătos poate cuprinde cantități chiar impresionante de informație. Rapoarte cu observații asupra culturilor primitive concură că fiecare bărbat, femeie și copil din fiecare asemenea cultură are în capul său un catalog detaliat cu numele și caracteristicilor a sute și mii de plante.

Un observator de felul acesta, E. Smith-Bowen, vorbind de un trib african și de enorma cunoaștere botanică împărtășită de fiecare membru, spunea „Nici unul dintre ei nu m-ar fi crezut ca nu sunt capabil să cunosc atât de mult ca și ei, oricât m-aș strădui.”*

Nu vreau să zic că sălbaticii sunt prin naștere mai inteligenți decât noi, dar cred că potențialul natural al minții poate fi rănit de presiunile unei personalități distorsionate.

*E. Smith-Bowen, *Return to Laughter*, London, 1954

Într-un membru integru al unei societăți care are așteptări de la el, intelectul poate memora o cantitate incredibilă de informație și să o rețină spre folosire. Chiar și printre civilizați, oameni fără pretenții intelectuale, care nu se așteaptă ca responsabilitatea stocării informației să rămână în seama cărților cum ne așteptăm noi, s-a constatat că au memoria foarte dezvoltată, și ar avea-o și mai mult, dacă ar fi în pace deplină cu ei înșiși și cu lumea.

Condiționarea minții bebelușilor este principalul determinant al caracterului gamelor selectate să le folosească întreaga viață. El așteaptă să fie impresionat de experiențe și mai așteaptă o anumită cantitate și varietate de impresii. Mai departe, așteaptă ca acele caracteristici ale experienței care îl impresionează să aibă semnificație directă și folositoare asupra situațiilor pe care le va întâlni în viață.

Când experiența ulterioară nu corespunde caracterului celor care l-au condiționat, el tinde să le influențeze ca să obțină acel caracter, spre bine sau spre rău. Dacă este obișnuit cu singurătatea, își va aranja inconștient lucrurile în așa fel încât să obțină un nivel similar de singurătate. Încercările, fie din partea lui însuși, fie cauzate de circumstanțe, de a ajunge mult mai mult sau mai puțin singur decât era obișnuit, vor fi întâmpinate de tendința lui spre stabilitate.

Chiar și un nivel obișnuit de anxietate tinde să fie menținut, fiindcă pierderea bruscă a „ceva de care să te îngrijorezi” poate cauza o formă mult mai profundă și infinit mai acută de anxietate. Pentru cineva al cărui habitat natural era limita dezastrului, un pas uriaș înspre securitate este la fel de insuportabil ca și când s-ar întâmpla evenimentul de care se teme cel mai tare. Se află în funcțiune tendința de a menține ce ar fi trebuit să fie nivelul înalt de fericire stabilit în prima copilărie.

Schimbări radicale în nivelul cuiva de succes sau eșec, fericire sau nefericire, schimbări en-gros ale asocierilor stabilite de cineva întâmpină opoziția stabilizatorilor noștri înnașcuți, de care adeseori ne trezim că ni se lovește voința. Iar voința are rareori mai mult efect decât puterea „obișnuinței”. Dar uneori evenimente exterioare impun schimbări asupra individului. Stabilizatorii produc atunci contragreutăți pentru situațiile care nu pot fi asimilate ca atare. Distrageri cum sunt probleme presante (dar și familiare) pot lua din presiunea unui succes sau eșec intolerabil.

Pentru a face adaptarea necesară unei schimbări ireversibile, după ce s-a epuizat orice efort de a reface *status quo*-ul, omul trebuie adeseori să se retragă din competiție, să schimbe viteza pe funcționare neutră și să se reorienteze noilor circumstanțe pe care viața le-a impus. Aceasta necesită uneori o boală sau un accident care imobilizează victima suficient cât să se odihnească și să-și redirecționeze forțele potrivit noilor cerințe. Tendința de stabilitate folosește și corpul pentru restabilirea echilibrului, permițându-i să cedeze bolii când există o nevoie emoțională de a fi „dădăcit” și când există disponibilă o mamă potențială. Aduce o răceală atunci când o scurtă escapadă în afara câmpului de bătaie este suficientă unei persoane dusă prea departe față de nivelul de bună-dispoziție cu care se simte confortabil sau când i se solicită să se sforțeze mult prea mult.

Pentru a face viața tolerabilă, unele persoane trebuie să fie într-o stare fizică proastă foarte des (cei abonați la accidente), iar unei trebuie să fie răniți permanent pentru a supraviețui în prezența nevoii lor de a fi îngrijiți ca de-o mamă, distrați sau pedepsiți, după caz. Unii dezvoltă un soi de fragilitate pentru a menține membrii familiei în relații strânse cu ei, devenind efectiv bolnavi când sunt tratați fie prea bine, fie prea rău, de cei implicați.

Printre cunoștințele mele, poate cel mai extrem caz de folosire a bolii pentru a obține stabilitate, era o femeie la care povara vinovăției aproape de nesuportat era factorul disturbant.

Natura îngrijirii inițiale a prietenei mele, dovada de neschimbat în mintea ei infantilă că era „rea”, nu îmi este cunoscută și probabil că nici ei, dar fratele ei geamăn, care este posibil să-i fi împărtășit chinul, s-a sinucis la vârsta de douăzeci și unu de ani. Cu greutatea adăugată de vină, cu totul irațional, care însoțește în mod inevitabil moartea unui frate al unei persoane deprivată, dublată poate și de apropierea suplimentară de a fi fost gemeni, s-a pornit să-și găsească pedepse potrivite pentru a compensa totul până la punctul suportabil pentru ea. Mecanismul stabilizator al simțului ei continuum suprasolicitat, luându-și metodele și specificul din cultura ei, trebuia să reducă pericolul de a avea o viață de succes, cum ar fi, peste cadavrul fratelui ei. Condiționarea ei, vina din copilărie, reprimată și apoi redeschisă brutal de sinuciderea fratelui ei, nu putea tolera nici un pic de noroc pentru ea însăși.

În câțiva ani a trebuit să aibă doi copii ilegitali, unul de la un bărbat de altă rasă, altul de la un necunoscut. Își luase câteva slujbe care erau, pentru condiția ei socială, umilitoare; a contactat poliomielită, rămânând, în felul acesta, într-un scaun cu roțile pentru tot restul vieții; a contactat tuberculoză în spitalul unde trata poliomielita, stricându-și un plămân și afectându-l serios pe celălalt, și-a vopsit părul într-un violet extrem, care reușea într-o bună măsură să strice drăgălășenia ei persistentă și s-a mutat împreună cu un artist ratat mult mai în vârstă decât ea.

Când am vorbit ultima dată cu ea, mi-a spus cu bună dispoziția ei obișnuită că făcuse curățenie după o petrecere și căzuse din scaunul cu roțile, rupându-și un picior și așa paralizat.

Nu era niciodată întunecată, nici nu se plângea; devenea vizibil mai veselă pe măsură ce dezastrele se succedau, ușurând povara ei interioară din ce în ce mai eficient. Am întrebat-o odată dacă mi se părea mie sau devenise mai fericită după ce a devenit infirmă. Mi-a răspuns imediat că nu fusese niciodată în viața ei mai fericită.

Îmi vin în minte jumătate de duzină de asemenea cazuri. Unii bărbați și-au lăsat bărbi sau au achiziționat cicatrici pentru a reduce atractivitatea fizică ce le făcea viața inconfortabil de ușoară și femeile mult mai iubitoare, fapt pe care nu-l puteau reconcilia cu sentimentul profund că nu sunt demni de a fi iubiți.

Sunt și bărbați și femei care se simt atrași numai pe parteneri care nu ar putea fi interesați de ei.

Eșecuri de toate felurile sunt de obicei ușor de corelat, nu lipsei de capacități, nu ghinionului, nici competiției, ci tendinței subiectului de a menține condițiile în care s-a obișnuit să se simtă acasă.

Așa că atunci când un bebeluș își formează o impresie asupra relațiilor cu tot ce nu este el însuși, el construiește cadrul care îi va deveni casă pentru întreaga viață, la care toate se vor raporta, cu care toate vor fi măsurate și echilibrate. Mecanismul său stabilizator va funcționa pentru a-l menține. Un bebeluș privat de experiența necesară pentru a-i pune baza înfloririi depline a potențialului înăscut se poate să nu cunoască nici un moment binele necondițional care i-a fost natural neamului său timp de 99.99% din istoria sa. Deprivarea, în cazul în care el a suferit disconfortul ei și limitările ei din prima copilărie, va fi menținută nediscriminat ca parte a dezvoltării lui. Forțele

instinctuale nu raționează. Presupun, cu imensa greutate a experienței stilului naturii, că va servi binelui individului să fie stabilizat conform experienței inițiale.

Că acest ajutor poate deveni o capcană crudă, un fel de condamnare pe viață într-o închisoare portabilă, este o eventualitate atât de îndepărtată de procesul evoluției, atât de recentă în istoria animalelor, încât există puține resurse în natura noastră care să ușureze situația. Există totuși câteva. Există nevrozele și celelalte boli mintale pentru a proteja persoanele deprivat de confruntarea directă cu realitatea de nesuportat. Există o calmare care preia durerea dincolo de limita suportabilului. Moartea-i eliberează pe alții, cel mai adesea pe cei a căror puternică nevoie infantilă de grijă maternă i-a urmat până la vârstă medie sau la bătrânețe, iar persoana care juca rolul de figură maternă pentru ei se retrage, fie murind, fie fugind cu o secretară sau în orice alt fel, lăsând persoana dependentă lipsită de orice speranță de a găsi un nou sprijin și incapabilă să trăiască cu golul interior și exterior, pe care persoana care acum lipsește îl umplea.

Unei persoane cu o copilărie îmbogățită deplin, persoană care este în continuare probabil să fie îmbogățită și de viața ei în derulare, pierderea unei partener stabil nu echivalează cu a pierde „totul” la nici o vârstă. Sinele lui sau ei nu este un vas gol dependent de altcineva pentru substanță sau motivare. Întregul sine adult v-a suferi, își va regrupa forțele pentru a se adapta schimbării, poate chiar într-o perioadă de retragere.

În culturile evolute, precum și în multe din cele civilizate, există ajutoare rituale pentru procesul doliului (plângere comună, ceremonii, privegheri, întruniri), și în mod special când cultura nu cuprinde o procedură exactă pentru noua viață a supraviețuitorului, nici nu se dictează vreuna de către cerințele continue ale copiilor sau altor persoane dependente, există adeseori o perioadă de timp alocată pentru redirecționare care este suportată de către societate. Purtarea de haine negre sau albe sau a vreunui alt semn distinctiv de a fi în afara jocului, în afara culorilor vieții, cum s-ar zice, marchează spiritele în crisalidă și cere recunoașterea societății, precum și indulgența ei.

Faptul că mintea civilizată s-a preocupat și a diminuat funcționarea acestor moravuri de la forma lor evoluată la exagerări grotești necorelate cu nevoile reale sau le-a eliminat cu totul, nu alterează integritatea și integralitatea originii lor. Nici stabilizatorii simțului continuum nu ezită să compenseze nevoile membrilor acelor culturi cu soluții inadecvate sau absente pentru doliu. Cât despre toate celelalte exigențe, produce cel puțin protecția unei boli sau a unui accident, dacă nu se ivește o oportunitate mai bună pentru perioada de reabilitare.

Măsura dezechilibrului cauzat de o schimbare din mediul unei persoane depinde, bineînțeles, de măsura în care a fost capabil să-și dezvolte potențialul înăscut pentru echilibru și măsura reparației o urmează îndeaproape.

Cum putem învăța despre viața continuum și non-continuum a bebelușilor? Putem începe observând oameni ca indienii Yekuana și să privim apoi mai atent oameni din propria noastră cultură. Lumile bebelușilor purtați în brațe în epoca de piatră și a celor din lumea civilizată sunt atât de diferite ca ziua și noaptea.

De la naștere, bebelușii continuum sunt purtați peste tot. Înainte să le cadă ombilicul, viața lor este deja plină de acțiune. Doarme aproape tot timpul, dar chiar și când doarme el se obișnuiește cu vocile oamenilor săi, cu sunetele activităților lor, cu lovituri, sărituri și mișcări nesemnificate, cu opriri neanunțate, cu ridicări și presiuni pe diferite părți ale corpului lor când purtătoarea lui îl mută să-i fie potrivit muncii ei sau să-

i fie confortabil, cu ritmurile zilei și nopții, cu schimbările texturii și temperaturii pielii și cu sentimentul de siguranță, de bine de a fi ținut de un corp viu. Nevoia lui urgentă de a fi acolo i-ar fi sesizabilă numai dacă ar fi îndepărtat de la locul său. Așteptarea lui inechivocă pentru aceste condiții și faptul că acestea și nu altele sunt experiențele lui, pur și simplu duc mai departe continuum speciei lui. El se simte bine, așadar rareori are nevoia să semnalizeze prin plâns sau să facă orice altceva decât să sugă când apare impulsul și să savureze satisfacerea acestui stimul și să savureze, de asemenea și stimulul și satisfacerea eliminării. În rest, este prins cu a învăța ce este aceea să fii.

În timpul etapei în-brațe, timpul dintre naștere și începerea voluntară a târâtului, un bebeluș primește experiență și cu ea își îndeplinește expectanțele înnăscute, trecând gradual la noi așteptări și satisfăcându-le la rândul lor. Se mișcă foarte puțin când este treaz și în general este relaxat și într-o stare pasivă. Mușchii lui au tonus; nu se află în postura păpușii de cârpă în care doarme, dar folosește doar activitatea musculară minimă, economică necesară pentru a fi atent la ce-l interesează în fiecare moment, să mănânce și să elimine. Mai are sarcina, care-i revine destul de devreme, deși nu imediat după naștere, să-și țină echilibrul capului și trunchiului (pentru a fi atent, a mânca și a elimina) într-o varietate infinita de posturi în funcție de acțiunile și pozițiile persoanei care îl ține.

Poate șede în poală, având contact doar ocazional cu mâinile și brațele care muncesc la ceva deasupra lui, cum ar fi vâslind canoa, cosînd sau preparând mâncarea. Apoi ar putea simți brusc că poala îl ridică și o mână-i prinde încheietura. Poala cade și mâinile își întăresc strânsoarea și-l ridică în aer până la noul contact cu trunchiul; după care mâinile îi dau drumul și un cot preia o poziție susținătoare, lipindu-l de un șold și de o cutie toracică, stând puțin pe loc, apoi continuând mersul, fugind, mergând din nou, săltându-l în sus și în jos de câteva ori în ritmuri diferite, rotindu-l și dându-i diferite zdruicinături. Mai apoi poate fi dat unei alte persoane, simte că pierde contactul cu prima persoană, simte că vine în contact cu o nouă temperatură, textură, miros și sunet, ale cuiva diferit, o persoană mai osoasă poate sau una cu voce subțire ca de copil sau cu rezonanță masculină. Sau poate fi ridicat din nou pe un braț și scufundat în apa rece, stropit și lovit, apoi sters cu dosul mâinii până când apa încetează să i se mai scurgă pe corp. Apoi poate fi re poziționat, ud pe ud, în locul lui din poală până când zonele cu contact generează căldură în timp ce cele expuse devin mai reci. Mai apoi poate simți căldura soarelui sau o răcoare suplimentară a unei adieri de vânt. Poate să le simtă pe amândouă, când este purtat pe la soare și pe la umbră, pe o cărare prin pădure. Poate fi aproape uscat cand este din nou udat până la piele de o ploaie bruscă și să găsească după aceea confort printr-o schimbare radicală de la rece și ud la adăpost și foc înspre exterior, care îl încălzește mai rapid decât reușește pe partea **astalaltă** contactul corporal.

Dacă are loc o petrecere în timp ce doarme, va fi saltat destul de violent în timp ce mama lui țopăie și tropotește în ritmul muzicii. În timpul somnului de peste zi, i se pot întâmpla aventuri similare. Noaptea, mama lui doarme alături de el, cu pielea lipită de a lui, respiră, se mișcă și poate chiar sforăie puțin alături de el. Se trezește des să ațâțe focul, ținându-l strâns când se rostogolește jos din hamac și alunecă pe sol, unde-l cam turtește între coapse și corp câtă vreme reasează buștenii. Dacă se trezește flămând în timpul nopții, el semnalizează dacă nu-i poate găsi sânul; ea i-l dă atunci și starea lui de bine va fi din nou restabilită. Fără a se apropia măcar vreodată de forțarea limitelor continuum-ului său. Viața lui, plină de acțiune, este consecventă cu viețile trăite de milioane de predecesori ai săi și se potrivește expectanțelor naturii sale.

Face foarte puține, acum, în acest stadiu, dar o mare cantitate și varietate de experiențe vin către el prin aventurile din brațele unei persoane ocupate. Pe măsură ce i se schimbă cerințele, când cele anterioare au fost îndeplinite în mod satisfăcător, iar el este dezvoltat din punct de vedere psihologic și pregătit pentru următoarele, semnalizează conform impulsurilor înnăscute și semnalele sunt interpretate corect de către mecanismele corespunzătoare înnăscute ale aparținătorii săi. Când zâmbeste și gângurește, el stârnește bucurie și un impuls de a se provoca aceste sunete încântătoare cât mai mult și cât mai des posibil. Stimuli potriviți sunt identificați rapid și, încurajați de răspunsul pozitiv al bebelușului, sunt repetați. Mai târziu, când nivelul de plăcere și încântare scade odată cu repetarea, sugestiile și răspunsurile sale determină schimbarea tipului de comportament înspre unul care să mențină nivelul înalt de plăcere.

Jocurile de apropiere și retragere sunt un exemplu în acest sens. Ele pot începe cu un sărut drăgăstos pe fața sau corpul bebelușului. El râde și chicotește. Urmează un alt pupic. Mai multe semnale de plăcere și încurajare vin din partea bebelușului. Tonul țipetelor sale vesele și scânteia din ochi nu semnalizează nevoia de pace și liniște, nici de confort, nici nu cer mâncare sau re poziționare; ci distracție. În mod instinctiv, persoana complice își freacă nasul de pieptul lui și când vede ce succes are, ea provoacă foarte curând mai multe semnale vesele prin vibrarea unui b-b-b-b-b cu buzele atingând suprafața pielii lui.

Bebeluşul, anticipându-și propria reacție, începe să gângurască și să chicotească cu încântare la apropierea gurii dătătoare de plăcere. Bărbatul, femeia sau copilul posesor al gurii descoperă că sunetele vesele ale bebeluşului pot fi crescute prin săcăială, adică prin întârzierea apropierii câtă vreme este menținut efectul maxim; nu prea mult, pentru ca bebeluşul să rămână atent, nici prea scurt, pentru a obține toate răspunsurile anticipate.

Următorul pas al jocului este ținerea bebeluşului la distanța lungimii brațelor și apoi apropierea lui în contact strâns sau în poziția de siguranță. Contrastul dintre zona de margine și zona de siguranță, relația dintre a merge înspre afară și a reveni nevătămat, triumful de a fi testat capacitatea de separare de zona de siguranță și a se fi întors victorios reprezintă începutul succesiunii evenimentelor și maturizării psihologice care va conduce la schimbarea graduală a etapei în-brațe, cu maximă competență și nerăbdare pentru noile aventuri de pe agenda vieții ce urmează.

Pe măsură ce este testată și stăpânită poziția la lungimea unui braț, urmează o aruncare spre zenit cu slăbirea strânsorii. Când bebeluşul dă semne că este pregătit pentru ceva și mai îndrăzneț, este aruncat și prins. I se permite să zboare mai sus și să cadă mai mult pe măsură ce îi crește încrederea, pe măsură ce limita la care arată frică este împinsă mai departe și raza de încredere crește.

Jocuri care testează aceleași calități în ce privește simțurile individuale sunt și ele învățate de către bebeluş de la companiile lui. Vederea reasigurătoare a mamei lui sau a altui membru al familiei este pierdută și apoi regăsită în același mod progresiv în jocurile cucu-bau. Sunete din ce în ce mai bruște și mai tari sunt trimise către urechea lui - cum ar fi „bau” - urmate de vestea liniștitoare că-i tot mami sau persoana familiară și că nu este cazul să se alarmeze. Jocuri de tipul jack-in-the-box mută stimulul surprinzător în lumea exterioară și testează grade mai mari de stabilitate. Pot fi și alte jocuri care merg pe aceeași linie, fiind inițiate de adulți. Yekuana folosesc predispoziția bebeluşului către acest fel de activități și, respectând termenii lui și semnalele lui că se poate continua, îl scufundă în ape din ce în ce mai provocatoare. Baia zilnică este rutină încă de la naștere,

dar fiecare bebeluș este scufundat în ape repezi; întâi cu labele picioarelor, apoi picioarele și apoi întreg corpul. Apa merge de la iute la foarte iute, la pârâie abrupte, la cascade și timpul de scufundare se lungește din ce în ce mai mult, pe măsură ce răspunsurile bebelușului arată încredere. Înainte să meargă și chiar să gândească, un bebeluș Yekuana este aproape de a fi expert în aprecierea forței, direcției și adâncimii unei ape, dintr-o privire. Poporul său sunt dintre cei mai buni canoști de ape albe din lume.

Simțurilor le vin cantități enorme și variate de evenimente pe care să-și exerseze și rafineze funcțiunile și să coordoneze mesajele cu creierul.

Primele experiențe sunt predominant cele ale corpului unei mame ocupate. Mișcările ei sunt baza pentru preluarea unui ritm al vieții active. Ritmul devine caracteristic lumii vii și este asociat întodeauna cu armonia specială a sinelui, fiindcă este învățat încă din brațe.

Dacă bebelușul este ținut multă vreme de cineva care doar stă liniștit, nu va reuși să învețe calitatea vieții active, deși va scăpa de sentimentele de abandon, separare și de mare parte a chinului dorului. Faptul că bebelușii încurajează în mod activ oamenii să-i distreze este un semnal clar că se așteaptă și doresc acțiune pe care să-și bazeze dezvoltarea. O mamă care stă liniștită își condiționează bebelușul să considere viața plictisitoare și înceată și el va avea o neliniște interioară și va semnaliza frecvent pentru a fi mai mult stimulat. Se va legăna în sus și în jos să arate ce dorește sau își va agita brațele pentru a iniția un ritm mai rapid în acțiunile ei. În mod similar, în cazul că ea ține să-l trateze ca și cum ar fi fragil, ea îi sugerează că așa și este. Dar dacă îl îngrijește într-un mod brut, fără pășare, el se va considera puternic, adaptabil și confortabil, acasă într-o varietate de circumstanțe. A se simți fragil nu este numai neplăcut, dar întreferează și cu eficiența dezvoltării copilului și, mai apoi, a adultului.

Preveliștile, sunetele, mirosurile, texturile și gusturile sunt la început dominate de corpul purtător și mai târziu, odată cu dezvoltare abilităților mai mari, includ o gamă mai largă de evenimente și obiecte. Se fac asocieri. Întunericul cabanei este întodeauna prezent unde există un miros de mâncare și aproape întotdeauna când este un miros de foc cu lemne. Lumina este multă și puternică la baie și aproape în timpul tuturor legănărilor plimbărilor pe jos. Temperatura este, în general, mai confortabilă pe întuneric de cât la lumina zilei, când este de regulă fierbinte arzător sau răcoros cu vânt și ploaie; dar fiecare și toate schimbările sunt acceptabile și variațiile sunt așteptate, fiindcă a existat din totdeauna varietate în experiența bebelușilor. Condiția de bază de a se afla în brațe fusese îndeplinită, așa că bebelușul este deschis să fie stimulat și îmbogățit de orice simte. Întâmplări care ar înspăimânta un adult nepregătit de-abea sunt observate de un bebeluș în brațe. Fețe se arată brusc deasupra feței sale, vârfurile copacilor trec mult pe deasupra capului său. Lucrurile se luminează și se întunecă fără avertisment. Tunet și fulger, câini lătrând, vuiet asurzitor al cascadelor, copaci tăiați, focuri scăpărând, ropote de ploaie surpriză sau apa răurilor nu-l tulbură. Fiind date condițiile în care specia lui a evoluat, liniștea sau *lipsa* prelungită de schimbare a stimulilor senzoriali ar fi alarmantă.

Când chiar plânge pentru vreun motiv în timp ce un grup de adulți tocmai conversează, mama lui șuieră ușor în urechea lui să-l distragă. Dacă aceasta dă greș, îl duce deoparte până se liniștește. Nu opune propria ei voință celei a copilului, se exilează pe sine împreună cu copilul fără a arăta nici un semn de evaluare a comportamentului lui și nici de neplăcere de a fi fost deranjată. Dacă scuipe pe ea, arareori observă. Faptul că-i sterge gura cu dosul mâinii, o face în maniera pe jumătate-atență cu care își îngrijește

propriul corp. Când bebelușul urinează sau defechează, ea s-ar putea să râdă și, cum rareori este singură, la fel fac și companionii ei, și ține copilul puțin mai departe de ea până termină. Este un fel de joc să vezi cât de repede îl poate îndepărta de ea, dar distracția e mai mare când nu reușește. Lichidul se scurge în podea într-un minut, iar solidul este curățat rapid cu frunze. Vomitatul sau „regurgitatul”, un eveniment zilnic la copiii noștri, este atât de rar că îmi amintesc să fi văzut doar un caz în toți anii mei printre indieni, iar bebelușul avea febră mare.

Noțiunea că natura a evoluat o specie care să sufere de indigestie de fiecare dată când bea laptele matern, nu a fost, se pare, pusă la îndoială de experții civilizați. „Râgâiala”, bătutul pe spate cu putere când este ținut vertical pe umărul cuiva se consideră a-l ajuta să „scoată aerul pe care l-a înghițit”. Bebelușul adeseori vomită în acest proces. Atât de stresați cum sunt bebelușii noștri, nici nu e de mirare că sunt în mod cronic bolnavi. Tensiunea, loviturile, arcierea, flexarea și țipetele sunt simptome ale aceluiași discomfort profund și constant. Bebelușii Yekuana nu cer niciodată tratament special după hrănire – întocmai ca și puii altor animale. Poate că o parte din explicație constă în faptul că ei sug mult mai des în timpul zilei și nopții decât li se permite bebelușilor noștri civilizați. Este mai probabil, totuși că întregul răspuns constă în condiția noastră permanent stresată, fiindcă și atunci când bebelușul Yekuana era îngrijit de un copil pe toată durata unei zile, neavând așadar acces la mamă după dorință, tot nu arăta vreun semn de colici.

Mai târziu când are loc cunoașterea regulilor casei, copilul mic este alungat afară dacă murdărește podeaua cabanei. La acel moment este deja foarte bine acomodat cu a se simți și a fi considerat în regulă, „bun”, încât impulsurile sociale, pe măsură ce se dezvoltă, sunt în armonie cu cele ale membrilor tribului său. Când un act de-al său întâlnește dezaprobare, el nu simte că pe el însuși îl reneagă, ci actul său, și este motivat să coopereze. Nu există nici un impuls să se apere de ei sau, de fapt, să ia orice alt punct de vedere decât al lor, care sunt aliații lui dovediți și sinceri.

Aceasta, deși este o ironie teribilă să trebuiască să o spun, înseamnă să fii animal social.

Fapt care ne aduce la experiența bebelușilor non-continuum din culturile contemporane occidentale.

Creatura este aceeași. Deși avem o istorie recentă foarte distinctă, istoria noastră evolutivă, milioanele de ani formatori care au produs animalul uman care suntem noi, este comună și indienilor Yekuana și nouă. Puținele mii de ani care au văzut devierea de la continuum ducând până la civilizație nu au nici o semnificație din punct de vedere evolutiv. Într-o perioadă așa de scurtă nu poate avea loc nici o schimbare evolutivă semnificativă sau observabilă. Așa că așteptările sunt identice și la bebelușii care s-au născut direct din continuum fără predecesori privați și la cei ale căror nașteri se poate să fi fost induse ca să se potrivească agendei de golf a obstetricianului de suburbie.

După cum am văzut, puii de om nu sunt mai puțin pregătiți decât cei ai altor specii pentru evenimentul de a se naște. Experiențele de naștere sunt parte din repertoriul nostru de adaptabilități datorită faptului că am evoluat în concordanță cu experiențele predecesorilor, dintre care toți s-au născut – de la apariția mamiferelor – și, înainte de aceasta, cerând la fel de necesar capacitate de adaptare, au eclozat. Evenimentele așteptate sunt acelea care urmează precedentul formator. Evenimentele neașteptate nu au mecanisme stabilizatoare evolute ca să le asimileze.

Asta înseamnă că privarea de orice detaliu de experiență bine stabilit în precedent va costa individul un oarecare grad de bună-stare, poate unul prea subtil pentru ca să-l observăm noi, poate unul pedut de majoritatea așa încât nu-l mai recunoaștem ca pierdere. S-a demonstrat deja experimental, după cum vom vedea, că privarea de o experiență cum ar fi mersul în patru labe are efecte negative asupra abilităților verbale când acestea se dezvoltă mai târziu. Se poate dovedi la fel de surprinzător că privarea de a fi purtat într-o mare varietate de poziții în prima copilărie, sau de a fi plouat măcar un timp minim sau de experiența naturală de trecere a luminii zilei în noapte este cauza deficiențelor ulterioare în echilibru, respectiv toleranța la variațiile de temperatură sau rezistența la răul de mare. Apropos de echilibru, un cercetător ar putea ar putea căuta să afle ce apare specific în experiența copiilor mohikani și nu apare la noi, care favorizează lipsa completă de vertij la ei și care ne lasă pe noi vulnerabil la acesta într-un grad mai mic sau mai mare. (Nici Yekuana, Sanema și poate nici celelalte triburi sud-americane nu au vertij, dar Mohikanii au mult mai multe experiențe de care știm, iar dintre ele s-ar putea identifica mai ușor factorul în discuție.)

Aplicat la fenomenul traumelor la naștere în indivizii civilizați, principiile continuum sugerează că printre factorii perturbatori sunt folosirea instrumentelor de oțel, lumina de la naștere, mănușile de cauciuc, mirosul de substanță antiseptică, vocile puternice sau sunetul aparatelor. Experiența bebelușilor în timpul unei nașteri netraumatice au ajuns să fie acelea și numai acelea care corespund așteptărilor ancestrale ale lui și ale mamei lui. Multe culturi bune, sănătoase lasă mamei dreptul să nască fără ajutor, în timp ce altele, la fel de sănătoase, recomandă să fie asistate. În fiecare caz, bebelușul este în contact strâns cu corpul mamei din momentul în care a ieșit din uter. Când bebelușul a început să respire de unul singur și se odihnește senin pe mama lui, fiind mângâiat de ea până s-a calmat, când ombilicul a încetat să pulseze, acesta este tăiat, iar micii creaturi i se oferă sânul fără întârziere – cum ar fi pentru spălat, cântărit, examinat sau orice altceva. Exact în acest moment, imediat după ce s-a terminat nașterea, mama și copilul se întâlnesc pentru prima dată ca și indivizi separați, acum trebuie să aibă loc evenimentul spontan de imprinting. Este binecunoscut faptul că puii de animale se îndrăgostesc de mamele lor la naștere. Puii de găscă, imediat ce ies din ou, se atașează de primul obiect pe care îl văd mișcând. Ar trebui să fie mama lui, dar chiar dacă este o jucărie mecanică sau Konrad Lorenz, le impune natura lor evolutivă să o urmeze peste tot. Viețile lor depind de acest atașament față de mama lor, având în vedere că ea nu ar putea să-și urmeze toți puii în toate direcțiile deodată, iar ei nu sunt capabili să-și îndeplinească nevoile fără ajutorul ei. În specia noastră, spre deosebire de multe alte specii, este necesar însă, ca mama să se atașeze de bebeluș, datorită faptului că un pui de om este incapabil să urmeze pe cineva și chiar să facă orice pentru a menține contactul cu mama lui în afară de a-i semnala în cazul în care ea nu-i îndeplinește așteptările.

Acest impuls de atașare mai important decât orice este atât de puternic înscris în mama umană că devine prioritar față de orice alte considerente pe care le-ar putea avea; nu contează cât de obosită, cât de înfometată, însetată ar fi sau ce altă motivație pornită din grija de sine normală ar avea; ea dorește cu ardoare să hrănească și să ofere comfort acestei ființe nu-prea-drăguțe și complet străine. Dacă nu ar fi așa, nu am fi supraviețuit toate aceste sute de mii de generații. Imprinting-ul, pus în mișcare de evenimente declanșate hormonal la naștere, trebuie să aibă loc imediat sau va fi prea târziu; o mamă preistorică nu-și putea permite să rămână indiferentă față de un bebeluș nou-născut chiar

și pentru câteva minute, așa că imperiosul sentiment trebuie să se declanșeze imediat. Asigurarea pentru aceasta în continuum-ul evenimentelor este o premisă esențială pentru succesiunea lină de stimuli și răspunsuri care are loc pe măsură ce mama și copilul își încep viața împreună.

Dacă atașarea este împiedicată să aibă loc, dacă bebelușul este luat deoparte când mama lui este destinată să-l mângâie, să și-l pună la sân, să-l țină în brațe și lângă inima ei sau dacă mama este prea sedată ca să simtă legătura pe deplin, ce se întâmplă? Se pare că stimulul pentru imprinting, dacă nu întâmpină întâlnirea dorită cu bebelușul, lasă loc unei stări de suferință. În erele formatoare ale nașterilor umane, când nu exista obiect pentru tendința mamei de a manifesta tandrețe, era fiindcă bebelușul se născuse mort. Răspunsul psihobiologic era unul de doliu. Când momentul este ratat, stimulul rămas fără răspuns, presupunerea forțelor continuum este aceea că nu există bebeluș și că imprinting-ul trebuie anulat.

Așadar, când un spital modern aduce brusc un bebeluș după ore, sau chiar minute după ce mama a intrat în stare psihologică de doliu, rezultatul este cel mai adesea că se simte vinovată de a nu fi capabilă să „între în rolul de mamă” sau să „iubească foarte mult bebelușul” (vezi p.121) precum și suportarea clasicei tragedii moderne numită depresie post-partum... tocmai când natura o pregătise în mod amănunțit pentru cel mai profund și mai semnificativ eveniment emoțional din viața ei.

O lupoaică conectată la continuum-ul lupilor ar fi o mamă mai potrivită unui bebeluș uman în acest moment decât mama biologică aflată într-un pat la un metru distanță. Lupoaiica ar fi la îndeână; femeia ar putea la fel de bine să fie pe Marte.

În incinta maternităților occidentale există șanse mici de consolare din partea lupilor. Nou-născutul, cu pielea urlând după atingerea ancestrală a cărnii fine, călduroase, vii este învelit într-o pânză uscată, lipsită de viață. Este pus într-o cutie unde este lăsat, chiar dacă plânge, într-un mediu care este în mod special fără mișcare (pentru prima dată în întreaga lui experiență, lungă de ere de evoluție sau de o veșnicie de binecuvântare în uter). Singurele sunete pe care le aude sunt cele ale altor victime ale aceleiași inefabile agonii. Sunetul se poate să nu însemne nimic pentru el. El plânge și plânge; plămâniile lui, proaspeți în aer sunt umpluți de disperarea din inima lui. Nu vine nimeni. Încercător în armonia vieții, cum și trebuie să fie prin natura lui, face singurul act pe care-l poate face, adică plânge în continuare. Într-un final, după o viață de om fără timp, adoarme extenuat.

Se trezește în teroarea fără gânduri a liniștii, a lipsei de mișcare. Țipă. Arde din cap până la tălpi de dor, de dorință, de nerăbdare insuportabilă. Trage o gură de aer și țipă până când capul i se umple și bubuie cu sunetul acesta. Țipă până când îl doare pieptul, până când îl ustură gâtul. Nu mai poate suporta durerea și suspină slăbit și cedează. Ascultă. Își închide și-și deschide pumnii. Își rostogolește capul dintr-o parte în alta. Nimic nu-l ajută. Este de nesuportat. Începe din nou să plângă, dar este prea mult pentru gâtul lui deja forțat; se oprește repede. Își încoardă corpul slăbit de dorință și obține o urmă de ușurare. Își flutură mâinile și lovește cu picioarele. Se oprește, capabil să sufere, incapabil să gândească, incapabil să sperie. Ascultă. Apoi adoarme din nou.

Când se trezește își udă scutecul și este distras de noutatea evenimentului. Dar senzația plăcută de a elimina și senzația de cald, de umed, de curgere în partea de jos a corpului său dispare rapid. Căldura este acum imobilă și devine rece și lipicioasă. Lovește cu picioarele. Își încoardă corpul. Suspină. Disperat de atâta dorință, în mediul său lipsit

de viață, ud și inconfortabil, țipă prin toată nenorocirea asta până când este amuțit de încă un somn solitar.

Dintr-o dată este ridicat; așteptările lui ies în față spre ceea ce ar urma să fie experiența lui. Scutecul ud este îndepărtat. Ușurare. Mâini vii îi ating pielea. Picioarele sunt ridicate și un scutec nou, uscat ca oasele, fără viață îi este înfășurat în jurul șalelor. Într-un moment, totul e ca și cum mâinile nici n-ar fi fost pe-acolo, nici scutecul ud. Nu există memorie conștientă, nici scânteiere de speranță. El se află într-un gol insuportabil, lipsit de timp, de mișcare, fără zgomot, doar dorință, dorință. Continuum său încearcă măsurile de urgență, dar toate sunt destinate pentru a acoperi pauze scurte din tratamentul corect sau pentru a solicita ușurare de la cineva care, se presupune că dorește să-l ofere. Continuum său nu are soluție pentru o situație atât de extremă. Situație se află dincolo de vasta lui experiență. Nou-născutul, care respiră aer doar de câteva ore, a ajuns deja la un nivel de dezorientare față de natura sa dincolo de puterile salvatoare ale puternicului continuum. Stăpânirea sa în uter a fost ultima pe care o va cunoaște drept stare de bine neîntreruptă în care spun așteptările lui înăscute că ar trebui să-și petreacă întreaga viață. Natura lui este fondată pe presupunerea că mama lui se comportă adecvat și că motivațiile și acțiunile lor consecutive le vor servi reciproc în mod natural.

Cineva vine și-l ridică delicios în aer. Se află în viață. Este purtat un pic prea grijuliu pentru gusturile sale, dar există totuși mișcare. Apoi este la locul lui. Toată agonia îndurată este inexistentă. Se odihnește în brațele învăluitoare și, deși pielea lui nu-i trimite nici un mesaj de eliberare din haine, nici o veste de carne vie lipită de a lui, mâine și gura raportează normalul. Plăcerea pozitivă a vieții, care este normalul continuu, este aproape completă. Gustul și textura sânelui sunt acolo, laptele cald curge în gura lui nerăbdătoare, există bataia inimii, care ar fi trebuit să-i fie legătura, asigurarea continuității din uter, există mișcare perceptibilă vederii lui neclare. Sunetul vocii este și el potrivit. Numai hainele și mirosul (mama lui folosește parfum) lasă ceva în neregulă. Suge și, când se simte plin și senin, ațipește.

Când se trezește se află în iad. Nici o amintire, nici o speranță, nici un gând nu-i pot aduce confortul vizitei mamei lui în acest purgatoriu pustiu. Trec ore și zile și nopți. Plânge, se obosește, doarme. Se trezește și-și udă scutecul. La vreme aceasta nu mai află nici o plăcere nici în acest act. Nu mult după ce-i este anunțată plăcerea ușurării de către interior, urina fierbinte, acidă îi atinge corpul deja enervat, cu un crescendo arzător de durere. Țipă. Plămânii lui extenuați trebuie să țipe să acopere împunsătura ascuțită. Țipă până când durerea și țipătul îl epuizează și adoarme.

La spitalul lui nu foarte neobișnuit, asistentele ocupate schimbă toate scutecele la program, chiar dacă sunt uscate, ude, sau demult ude și trimit bebelușii acasă cu fundul iritat să fie vindecați de cineva care are timp de așa ceva.

La vreme când este dus acasă la mama lui (cu siguranță nu poate fi numită a lui) este bine versat în caracterul vieții. Pe un plan preconștient care va califica toate impresiile lui viitoare și care va fi calificat de ele, el știe că viața e singuratică de nu se poate spune, nerăspunzătoare la semnalele lui și plină de durere.

Dar el încă nu a renunțat. Forțele lui vitale vor încerca totdeauna să reinstureze echilibrul, atâta vreme câtă există viață.

Casa este în mod esențial nediferențiată de maternitate cu excepția căldurii. Orele de veghe ale nou-născutului trec cu dor, tânjire și așteptare interminabilă ca armonia să înlocuiască vidul tăcut. Pentru câteva minute pe zi, tânjirea lui este suspendată și dorința

lui teribilă, sfâșietoare de a fi atins, ținut și plimbat este eliberată. Mama lui este una, care după multă considerație, a decis să-i permită accesul la sân. Îl iubește cu o tandrețe cum nu a mai cunoscut vreodată. La început, îi este greu să-l pună jos după hrănire, mai ales că plânge atât de disperat când o face. Dar e convinsă că trebuie, i-a spus mama ei (și ea ar trebui să știe) că dacă-i cedează acum v-a fi răsfățat și-i va da bătăi de cap mai târziu. Vrea să facă totul corect; simte pentru un moment că mica viață pe care o ține în brațe este mai importantă decât orice pe lume.

Suspină și-l pune încet în coșul lui, decorat cu rătuște galbene și se asortează cu întreaga cameră. A muncit din greu să o decoreze cu perdele pufoase, cu covor în forma unui panda gigant, cu dulăpior alb, cu cădiță de baie și cu masă de schimbat dotată cu pudra, ulei, săpun, șampon și perie de păr, toate făcute și împachetate în culori potrivite speciale pentru bebeluși. Pe pereți sunt poze cu pui de animale îmbrăcați ca oameni. Comoda cu sertare este plină cu bluzițe de corp, salopete, botoșei, căciulițe, mănușele și scutece. Mai este și un miel de pluș stând într-o poziție ciudată și o vază cu flori – care au fost tăiate de rădăcina lor, că și mama lui „iubește” florile.

Ea aranjează pieptărașul bebelușului și-l acoperă cu o pânză brodată și cu o pătură purtând inițialele lui. Le observă cu satisfacție. Nimic nu a fost precupețit pentru perfecționarea camerei bebelușului, deși ea și cu tânărul ei soț nu-și pot permite încă să cumpere toată mobila necesară în restul casei. Se apleacă să sărute obrazul mătăsoș al bebelușului și pornește către ușă când primul țipăt de agonie zguduie trupul lui.

Încet, ea închide ușa. I-a declarat război. Voința ei trebuie să triumfe asupra voinței lui. Prin ușă aude sunete ca ale cuiva care este turturat. Continuum ei le recunoaște că asta și sunt. Natura nu emite semnale clare că cineva este torturat decât dacă este cazul. *Este exact atât de grav cum se-aude.*

Ea ezită, inima îl trage către el, dar rezistă și-și vede de drum. Tocmai a fost schimbat și hranit. Ea este sigură că nu are *de fapt* nevoie de nimic, așadar îl lasă să plângă până la extenuare.

El se trezește și plânge iarăși. Mama lui se uită prin ușă să se asigure că este la locul lui; încet, în așa fel ca să nu trezească în el nici o speranță falsă de atenție, închide ușa din nou. Se grăbește în bucătărie, unde gătește și lasă acea ușă deschisă ca să audă bebelușul, în caz că „i se întâmplă ceva”.

Țipetele nou-născutului slăbesc până la scâncete tremurate. Cum nu se arată nici un răspuns, puterea motoare a semnalului se pierde în confuzia deșertului steril unde ar fi trebuit să fi ajuns, demult chiar, ușurarea. Se uită în jur. Există un zid dincolo de gratiile pătuțului său. Lumina este slabă. Nu se poate răsturna. Vede doar gratiile, imobile, și peretele. Aude sunete fără semnificație într-o lume foarte îndepărtată. Nu există nici un sunet lângă el. Se uită la perete până i se închid ochii. Când se deschid din nou, gratiile și peretele sunt exact ca înainte, doar că lumina este și mai slabă.

Între eternități de privit la gratii și la perete, există alte eternități care includ ambele seturi de bare și acoperișul îndepărtat. Departe, pe-o parte există forme încremenite, totdeauna acolo.

Există și momente când este mișcare și ceva-i acoperă urechile, reducând sunetul și mari cantități de îmbrăcăminte deasupra lui. În aceste ocazii vede interiorul alb de plastic al unui cărucior și, uneori, când este pus cu fața în sus, cerul, acoperișul căruciorului și, ocazional, blocuri imense aflate la mare depărtate și alunecând pe lângă

el. Există vârfuri îndepărtate de copaci, nici acestea nu au nimic de-a face cu el și uneori oameni care se uită în jos la el și vorbesc, de obicei între ei, dar câteodată și cu el.

Scutură un obiect zornăitor către el destule ori și simte, cum este atât de aproape, că el se află aproape de viață și se întinde și-și agită brațele în anticiparea faptului de a se afla la locul lui. Când jucăria atinge mâna lui este apucată și dusă la gură. Este greșit. Își agită mâinile și jucăria zboară departe. Este adusă înapoi de o persoană. Învață că dacă aruncă ceva, apare o persoană. Vrea ca această figură promițătoare să revină, așa că aruncă jucăria sau orice obiect îi vine la îndemână atâta vreme cât trucul funcționează. În obiectul încetează de a-i fi returnat, rămâne cerul gol și interiorul copertinei căruciorului.

Când plânge în cărucior, primește deseori semnale de viață. Căruciorul este scuturat de către mama lui, care a învățat ca acest fapt îl cam face să tacă. Dorința dureroasă de mișcare, de experiență, de tot ce au beneficiat predecesorii săi în primele luni de viață, este cu foarte puțin diminuată de către scuturare, care în modul său stângaci, îi oferă totuși o experiență în loc de nimic. Vocile din jur nu sunt asociate cu nimic din ceea ce i se întâmplă, așa că au o valoare nesemnificativă pentru împlinirea expectanțelor lui. Totuși, îi oferă mai mult decât liniștea camerei sale. Cota de experiențe continue este aproape de zero, principala lui experiență actuală este aceea de dorință.

Mama lui îl cântărește regulat, mândră de progresele lui.

Ce experiență este totuși folosibilă, are loc în puținele minute zilnice alocate să le petreacă în brațe pe lângă mângâierile punctuale care sunt acceptabile pentru cerințele lui individuale și se adună la cota de experiență. Într-un moment când bebelușul se află în poala îngrijitoarei lui, s-ar pute să apară val-vârtej un copil strigând și să adauge încântarea de a avea viață în jurul său când se simte în siguranță. Mai există senzația binevenită de cădere împărtășită în liftul locuinței sale. Există și urcarea bruscă. Există și murmuratul binevenit al automobilului când el saltă în mod plăcut în poala mamei sale, atunci când mașina pornește sau se oprește. Există lătrat de câine și alte sunete bruște. Unele pot fi acceptate din cărucior; altele, în afara zonei de siguranță din brațe, îl înspăimântă.

Lucrurile care îi sunt lăsate la îndemână sunt destinate să înlocuiască ce-i lipsește. Tradiția spune ca jucăriile să consoleze un infant îndurerat. Dar o face cumva fără să înțeleagă suferința.

Mai întâi și mai presus, există ursulețul sau o altă păpușă la fel de moale, „ să doarmă cu el”. Intenția este să-i dea copilului o senzație de companie constantă. Eventualul atașament disperat de ele este privit uneori ca un exemplu fermecător de capriciu copilăresc, decât o manifestare a deprivării acute a unui copil nevoit să se agațe de un obiect neînsuflețit în foamea sa pentru companie, un obiect care nu îl va părăsi. Zguduielile căruciorului și leagăne care se mișcă oferă altă aproximare. Dar mișcarea este un substitut atât de slab și de neîndemânatic față de experiența în brațe, încât reușește prea puțin să potolească dorul puiului de om izolat. Pe lângă faptul că nu este potrivit, mai este și prea rar. Există și jucării agățate deasupra pătuțului sau căruciorului, jucării care pâraie, zornăie sau sună ca și clopoței când bebelușul le atinge. De obicei sunt obiecte viu colorate agățate pe sfori, care adaugă ceva de privit în afara pereților. Reușesc să-i atragă atenția. Dar sunt schimbate la intervale prea lungi, dacă sunt schimbate totuși și nu reușesc să îndeplinească nevoia de dezvoltare prin varietate vizuală și auditivă în experiențe.

În ciuda numărului lor redus, zgălțâitul, scuturatul, părăitul, zornăitul și formele colorate nu sunt pierdute. Simțul continuum, tot timpul deschis spre a i se îndeplini așteptările, acceptă orice măsură sau proporție din ceea ce i se oferă. Că vin cu țârăita, în doze rare, că nu sunt combinate cum ar fi experiența unui bebeluș continuum (aflat în brațe, cu sunete, mișcări, mirosuri, și gusturi acționând asupra simțurilor lui aflate în expectativă într-un fel armonios cum li s-a întâmplat și strămoșilor noștri comuni) și că unele experiențe sunt repetate cu relativă frecvență în timp ce altele sunt complet lăsate pe dinafară, nimic din acestea nu împiedică preluarea lor drept material folositor. Continuitatea lină a experienței, pe orizontală și pe verticală în timp, dă simțurilor noastre iluzia unei singure operații. Dar se poate vedea că fiecare componentă acționează în mod separat, în așa fel că fiecare cerință nouă într-o singură linie de dezvoltare poate fi acceptată, și dacă este îndeplinită, lasă loc următoarei cerințe din linie. Detalii de comportament care par a fi cauză și efect se poate arăta că sunt motivate independent.

Aceasta se poate vedea, poate, mai clar în îndeplinirea nevoilor comportamentale la alte animale, la care exprimarea acelor nevoi nu a fost inhibată de necesitatea de a da o explicație rațională pentru ce fac ceea ce se simt impulsionați să facă.

O maimuță capucin pe care am adus-o din prima expediție și-a făcut un obicei din a mânca dintr-o banană (curățată și oferită de mine) câtă avea nevoie atunci, pentru ca, apoi, cu un aer că nu făcea nimic special, să învelească partea rămasă într-un șervețel, privind în jur ca și cum nu ar fi atentă ce fac mâinile ei. Apoi se plimba în cerc, jucând pe trecătorul ocazional, descoperirea brusc pachetelul misterios și cu expresia unei încântări crescătoare, desfăcea ambalajul de pe comoara dinăuntru. Priviți și va bucurați! O jumătate de banană! Uraaa! Apoi pantomima s-ar dezumfla. Tocmai a mâncat și nu putea să se mobilizeze să savureze surpriza. Atunci învelea din nou banana turtită în bucățile de hârtie ruptă și-și începea jocul de la început. Ea m-a convins că impulsul ei, nevoia ei să-și caute și să desfacă ea însăși ambalajul mâncării, cum sunt cojile fructelor sau nucilor, era complet separat și independent de impulsul ei de a mânca. Eliminarea căutării și desfacerii din șirul pe care natura îl ceruse întotdeauna de la strămoșii ei (și care i-ar fi satisfăcut expectanțele ei de experiență) fusese cu cele mai bune intenții din partea mea. Credeam că „o scutesc” de efort. Dar atunci nu înțelegeam continuum. Ea și-a urmat mai întâi cel mai puternic impuls și a mâncat. Pe măsură ce intensitatea impulsului scădea prin sațietate, următorul ca putere ieșea în față. Voia să caute. Condițiile nu erau propice căutării, fiindcă banana era decojită și la vedere. Soluția era să-și pregătească ea însăși scena, și apoi să execute căutarea. Nu se prefăcea că e încântată când o despacheta. Sunt destul de sigură că inima ei chiar își crescuse ritmul și arăta toate semnele fiziologice de nerăbdare inocentă, chiar dacă obiectul presupus al nerăbdării, actul de a mânca, fusese deja atins. Adevăratul obiect al actului căutării, la fel cum fiecare componentă a experienței din continuum este deodată cauză, efect și scop, era satisfacerea nevoii pentru experiența în sine.

Obiectul vieții este viața; obiectul stării de bine este să încurajeze acele aspecte care favorizează senzația de stare de bine. Preocreatura are loc pentru a crea procreatori. Efectul circular, departe de a fi dezamăgitor de fără rost, este cel mai bun (și singurul) dintre toate efectele posibile. Că este natura noastră să fim compleți este ceea ce în sine face să fie „bun” acest efect, pentru că bun este un termen relativ. Relativ la potențialul uman, este cea mai bună dintre toate alternativele posibile.

Exemple umane comportamente care îndeplinesc necesitățile lor într-o succesiune care exclude îndeplinirii oricărui alt scop sunt destule. Adeseori, sunt cerințe de experiență din continuum care au fost excluse din succesiunea originală de către un model cultural, de directiva rațiunii pe motive ca pierderea de timp, lipsa de eficiență sau răutate. Vom considera unele dintre aceste experiențe în profunzime mai târziu, dar ca o ilustrare asemănătoare cu cea a maimuței, există fenomenul vânătorii ca și sport, în loc de a aduce hrană. Resturi de impuls pentru munca manuală sunt folosite pe terenurile de golf, în atelierile din pivniță, în incinta yacht-urilor, pentru cei care și le pot permite; privații mai puțin norocoși se mulțumesc cu grădăritul, proiecte de genul fă-tu-însuți, modelarea și gătitul de plăcere. Pentru femei, pentru acelea private chiar și de grija casei, există țesutul, brodatul, aranjamentele florale, ceremoniile de servire a ceaiului și o grămadă de feluri de muncă voluntară făcute prin societăți de caritate, în spitale cu prea puțin personal, magazine de haine second-hand sau în bucătării unde se prepară supă (săracilor).

Bebelușul, așadar, stochează fiecare fărâmă de experiență pozitivă pe care o are, indiferent de succesiunea ei sau de cât de fragmentar îi e caracterul. Trebuie, totuși, ca la sfârșitul procesului de acumulare, să conțină necesarul minim din fiecare experiență, ca să o poată folosi ca bază pentru următorul contingent de experiență. Fără să fi fost atinsă anterior cota de experiență strict necesară, experiențele de la nivelul următor pot să apară de o mie de ori fără să contribuie la maturizarea individului.

În timp ce adună orice firimitură de experiență poate, bebelușul privat de etapa în brațe dezvoltă și comportamente compensatorii ca să-i ușureze agonia. Lovește cât de violent poate pentru a diminua dorința furnicătoare a pielii lui, dă din mâini, își rotește capul într-o parte și în alta să-și amețească simțurile, își înțepenește corpul, arcuinduși spatele cu toată tensiunea pe care o poate degaja, ca să nu mai simtă. Descoperă puțin comfort cu degetul lui cel mare; eliberează ceva din toată dorința lui neîncetată din gura lui. Rareori îl sugă efectiv; este hrănit suficient ca să-i satisfacă foamea și are nevoie efectiv să-și sugă degetul când dorește o masă înainte să-i permită programul. De obicei pur și simplu își ține degetul în gură să facă față acestui gol insuportabil, eternei singurătăți, sentimentului că mijlocul evenimentelor este altundeva.

Mama lui o consultă pe mama ei și i se spune acea veșnică poveste cum că suptul degetului deformează dantura. Inspirată de grija pentru binele lui, ea caută piedici cum ar fi o substanță rea la gust de pus pe toate degetele lui și când, în nevoia lui disperată o sugă totuși de pe degetul mare, îi leagă încheieturile de gratiile pătuțului. Dar descoperă ca și-a răsucit atât de rău membrele captive în lupta sa pentru eliberare încât legăturile s-au întins atât de tare încât i-au blocat circulația la o mână și urma să se întâmple același lucru și la cealaltă. Lupta continuă până când menționează problema dentistului ei. O asigură că mama ei se înșeală, și bebelușului îi este permisă această mărunțică consolare.

Destul de repede, bebelușul știe să zâmbescă și să gângurească când cineva se apropie suficient de mult. Dacă nu este ridicat, ci i se dă un alt fel de atenție pe care o poate recunoaște, el zâmbește și guiță să obțină mai multă. Dacă este ridicat, misiunea zâmbetului său este îndeplinită și revine doar ca să încurajeze alte comportamente plăcute din partea companionului lui cum ar fi să scoată diferite sunete, să-i gâdile burtica, să-l salte pe genunchi sau să-l ciupească ușor de nas.

Pentru că zâmbește încurajator de câte ori vine mama lui la el, ea este convinsă că este mama apreciată a unui bebeluș fericit. Chinul amar care este tot restul timpul de

veghe nu crează în ea nici un fel de sentiment negativ; din contra, îl face să fie și mai disperat de a fi cu ea.

Pe măsură ce bebelușul se maturizează și capacitățile lui cognitive se trezesc, devine conștient de o diferență în comportamentul mamei lui când îi schimbă scutecul. Face un sunet cu semnificație clară de respingere. Își întoarce capul într-o parte într-un fel care arată că nu-i place să-l curețe și să-l facă să se simtă bine. Mâinile ei se mișcă cu bruschețe și atingându-l cât mai puțin posibil. Ochii îi sunt reci; nu zâmbește.

Pe măsură ce înțelegerea asupra acestei atitudini se lămurește, plăcerea bebelușului la schimbatul scutecului, la a fi îngrijit, atins, și la a i se ușura chiar și temporar această dermatită de scutec ușoară, dar cronică se amestecă cu o stânjeneală care reprezintă precursorul fricii și al vinovăției.

Frica de a nu o supăra pe mamă crește odată cu cunoașterea, iar neplăcerea ei este cauzată de un număr din ce în ce mai mare din acțiunile lui, inclusiv trasul de păr, vărsatul mâncării, trasul de haine (și, în mod misterios, de unele haine mai mult decât de altele), băgatul degetelor lui în gura ei, trasul de lănișor, aruncatul jucăriei sau ursulețului din cărucior sau vărsatul unei căni de ceai cu o lovitură haotică.

Majoritatea acestor acțiuni sunt greu de corelat cu reacția ei. El nu a observat ceașca căzând, nu înțelege ce-o fi cu trasul lănișorului de o face să-l trateze brusc cu ură; el este efectiv neatent că trage de ceva și percepe doar vag că răsturnatul bolului cu terci, făcut să-o atragă atenția, implică ceva nedorit. Totuși, el simte că e mai bine decât fără atenție deloc și continuă să lovească obiectul în care este prins ca să primească mâncarea. Când mama încearcă să-l hrănească cu lingurița, își mișcă brațele și lovește și chicotește în încercarea de a transforma totul într-o interacțiune mai distractivă. El vrea simțul armoniei aflat undeva între ingrediente: prezența mamei sale, hrana lui și el însuși. Dar cu toate semnalele lui, nu o poate actualiza. În schimb, transformă acea atenție pe care i-o dădea mama lui într-o respingere care, în timp, va deveni pentru el mai ușor de interpretat, spre deosebire de primele eternități de neglijare pe care nu le putea interpreta deloc. A fi neglijat și a dori sunt deja calități fundamentale ale vieții lui. Nu a cunoscut niciodată altceva. Pentru el, Sinele este dorință, așteptare. Altcineva este refuz, nonrăspuns. Aceste condiții, deși pot dura întreaga viață, por rămâne neobservate pentru simplu motiv că nu poate concepe un alt fel de relație între Sine și Altcineva.

Experiența lipsă a etapei în-brațe, golul rămas acolo une ar fi trebuit să se afle sentimentele lui de încredere precum și starea lui inefabilă de alienare va condiționa și influența tot ceea ce el devine, pe măsură ce crește pe marginile abisului unde simțurile lui au fost oprite. Dar trebuie să înțelegem că nu există în toată copilăria lui nici un mecanism prin care să considere o mamă inadecvată, o mamă în care nu mai funcționează continuum, o mamă care nu răspunde la semnalele lui, una care este pornită împotriva, nu pentru îndeplinirea așteptărilor lui. Mai târziu, pe măsură ce intelectul i se dezvoltă, s-ar putea să „înțeleagă” că interesele ei și a le lui sunt contrarii, și pe măsură ce crește s-ar putea să se lupte să se comporte independent ca să se salveze. Dar la bază nu poate crede că mama lui nu-l iubește necondiționat, doar pentru că există, deși s-ar putea să strige ca să audă toți că știe mai bine. Toate dovezile în sens contrar, toată înțelegerea intelectuală a faptelor, nici toate protestele lui, nici toate renunțările la ea, nici actele de rebeliune împotriva ei bazate pe toate aceste dovezi ale poziției ei inamice, nimic nu-l poate elibera de presupunerea fundamentală că ea îl iubește, că trebuie, cumva să-l iubească, în ciuda

tuturor. „Ura” către o mamă (sau către o figură maternă) este expresia unei bătălii pierdute pentru a se elibera de această presupunere.

Ceșterea independenței și puterea de a se maturiza emoțional își au izvorul în mare parte în relația în brațe, cu toate aspectele ei. Cineva nu poate, așadar, să devină independent de mama lui, decât *prin* ea, prin îndeplinirea rolului ei în mod corect, oferindu-i experiența în-brațe și permițându-i să absolve din ea, după împlinire.

Dar omul nu se poate elibera de o mamă noncontinuum. Nevoia de ea nu poate decât să continue. Omul nu poate decât să atârne de acest cârlig, ca și „ateiștii” care arată pumnul către tronul lui Dumnezeu, strigând „Nu cred în tine!” și alte blasfemii care sunt spuse numai fiindcă iau numele Lui în deșert.

Dr. John Bowlby, de la Clinica Londonțs Tavistock, a fost desemnat de către Organizația Mondială a Sănătății în 1950 să facă un raport despre soarta „copiilor fără adăpost din țările lor natale”, referitot la starea lor mentală.* Subiecții săi erau cazuri extreme de deprivare maternală în fiecare țară și erau mii la număr. Informațiile pe care le-a colectat de la angajații în domeniu au acoperit mulți ani și multe situații: copii aflați în instituții din prima copilărie, unii aflați în plasament, unii neglijați de către proprii lor părinți, bebeluși și copii aflați în spital în perioade critice de luni și ani ale dezvoltării lor primare, refugiați de război și victime ale oricărui fel de circumstanțe care-i lipsea și de acea doză de grijă maternă considerată normală.

*John Bowlby, *Maternal care and Mental Health, W.H.O.1951*

Alte cauze în afară de „deprivarea emoțională cauzată de lipsa grijei maternă” au fost eliminate din studiu numai după examinarea scrupuloasă a dovezilor. Imaginea descrisă de către descrierile și statisticile din raport este una cu agonii personale îngorzitoare, multiplicată dincolo de puterea de concepere a minții, de zeci, sute și mii de ori, și cronici ale unor vieți goale care au urmat deprivării, de „personaje lipsite de afecțiune” ale celor mai tare deprivăți; aceia care au pierdut capacitatea de a forma atașamente, adică, de a cunoaște valoarea vieții, pentru totdeauna. Atestă tulburările celor încă activi în lupta pentru partea lor de dragoste rezervată de la naștere, mințind, furând, atacând cu brutalitate sau agățându-se ca lipitorile de câte o figură maternă, regresând la comportament infantil în speranța de a fi tratat în sfârșit ca și copilul care încă trăiește în ei murind de foame pentru experiența lui. Înregistrează perpetuarea acestor oameni disperați pe măsură ce produc copii pe care nu-i pot iubi, care cresc la fel ca și ei, luptându-se împotriva lor înșiși, antisociali, incapabili să dăruiască, destinați pentru totdeauna să rămână flămânzi.

Ei sunt cei evidențiați, dovezile de necontestat, exemplele, argumentele pentru oricine se îndoiește, a primatului quintesential al experienței din prima copilărie pentru personalitatea umană. Natura extremă a cazului lor nu este decât o lupă prin care putem vedea mai clar privațiunile și efectele dintr-o gamă mai largă, mai variată și mai subtilă cuprinse în normalitate. Aceste privațiuni „normale” sunt acum așa de împletite în plasa culturii noastre că sunt aproape în întregime neremarcate cu *exceptia* acestor extreme care se manifestă ca pierderi sau pericole pentru noi ceilalți (de exemplu prin violență, nebunie și infracționalitate), chiar dacă sunt privite fără cea mai vagă urmă de înțelegere.

De când intelectul a luat conducerea cu pleiada lui de teorii, vicisitudinile puilor de om au fost numeroase și grozave. Motivele pentru modificarea lor sau care să revoluționeze îngrijirea lor nu s-au asemănat niciodată prea mult cu „motivele”

continuum, iar când chiar au fost în direcția corectă, dar necorelate cu principiile continuum, au fost fragmentare și inefficiente.

O asemenea felie de teorie a fost implementată într-o maternitate din America unde i-a venit cuiva ideea să lanseze sunetul de batai de inimă printr-un difuzor bebelușilor aflați în primele chinuri ale deprinderii de experiență. Efectul acestei mici contribuții a fost atât de calmant și a rezultat într-o așa îmbunătățire a sănătății bebelușilor că experimentul a primit atenție internațională.

Un alt experiment, similar dar independent, a fost făcut de un specialist în îngrijirea prematurilor. S-a constatat îmbunătățiri semnificative în dezvoltarea micuților subiecți când incubatoarele erau menținute în mișcare de către o mașinărie. În ambele situații, bebelușii au crescut mai repede în greutate și au plâns mai puțin.

Harry Harlow a făcut experimente spectaculoase divedind importanța dezmiertărilor materne la maimuțe pentru dezvoltarea puilor lor.*

*H.F. Harlow, „the Development of Affectionated Patterns in Infant Monkeys, in Brian M. Foss (ed) Determinants on Infant Behavior, London, 1961

Jane Van Lawick-Goodall, în ceea ce ar trebui să fie în mod sigur cea mai mare ironie a tuturor timpurilor, a găsit mai multă inspirație în îngrijirea puilor la prietenii ei cimpanzei, al căror comportament, chiar fiind altă specie, este mai apropiat de continuum uman decât comportamentul oamenilor zilelor noastre. Vorbind de aplicarea exemplului pe propriul ei copil, ea scria „Nu a fost lăsat să plângă în pătuț. Îl luam cu noi peste tot așa că, deși mediul i se schimba des, relația lui cu părinții rămânea stabilă.” Ea mai raporta că la vârsta de patru ani, fiul ei este „ascultător, extrem de atent și vivace, interacționează bine cu alți copii și adulți, deopotrivă, era relativ neînfricat și empatic cu ceilalți.” Dar poate că declarația ei cea mai semnificativă este următoarea: „În plus, și mai ales în contradicție cu profețiile multor prieteni de-ai noștri, este foarte independent.” Totuși, din nou, principiile subterane lipsesc și ea izolează partea ei de dreptate de alte cercetări cu următoarea propoziție: „Dar mai sti, poate că ar fi fost oricum așa, chiar dacă l-am fi crescut într-un cu totul alt mod.”+

+J. Van Lawick-Goodall, *In the Shadow of Man*, Boston, 1971

Cercetări lămuritoare se pot face pe influența acceptării de către Regina Victoria a căruciorului pentru bebeluși (aducându-l în uz comun) asupra caracterului generației în discuție și efectul asupra vieții de familie occidentale. Bine ar fi fost dacă inventarea căruciorului ar fi avut aceeași soartă cu țarcul de joacă pe care l-am văzut odată inventat în satul Yekuana.

Era aproape terminat când l-am văzut pe Tududu lucrând la el. Avea gratii verticale legate cu liane într-un cadrul cu limite sus și jos, ca o versiune comică, schițată, a unui țarc de joacă preistoric. Îi luase destul de multă muncă să-l facă și Tududu arăta destul de mulțumit de el însuși când tăia ultimul băț inegal. S-a uitat după Cananasinzuwana, fiul lui, care făcuse primul pas cu vreo săptămână înainte. Imediat ce a reperat prichindelul, Tududu l-a și apucat și la pus triumfător în noua invenție. Cananasinzuwana a stat în mijloc câteva minute fără să înțeleagă nimic, apoi a pornit într-o parte, s-a întors și și-a dat seama că era închis. Într-o clipă țipa un semnal de groază cumplită, un sunet rareori auzit printre copii din societatea lui. Era fără echivoc. Țarcul de joacă era greșit, nepotrivit pentru puii de om. Simțul continuum al lui Tududu, al fel de puternic ca al oricărui Yekuana, nu a ezitat în interpretarea țipetelor copilului său. L-a scos de-acolo și i-a dat drumul să alerge la maică-sa să-l liniștească câteva minute, câte

avea nevoie să contracareze șocul înainte să fie pregătit să meargă din nou la joacă. Tududu a acceptat fără ezitare eroarea experimentului său; după o ultimă privire la lucrul său de mână, a tăiat țarcul de joacă cu toporul și cum lemnul pe care-l folosise era verde, nu a rămas decât cu niște lemne de foc din tot efortul dimineții aceleia. N-am nici un dubiu ca nu a fost nici prima nici ultima invenție de felul acesta printre Yekuana, dar simțul lor continuum nu ar permite unei asemenea erori patentate să dureze mult. Dacă simțul nostru continuum nu ar fi fost o așa forță elementală pentru comportamentul uman de-a lungul celor două milioane de ani de stabilitate, nu ar fi putut face față pericolelor inerente din intelectul nostru înalt dezvoltat. Faptul că recent a fost jefuit de putere până la punctul în care instabilitatea sau „progresul” ne pare a fi cel mai glorios destin nu schimbă cu nimic faptul că simțul continuum este intrinsec naturii noastre umane. Tududu distrugând țarcul de joacă este tot ce am evoluat noi să fim; ce am fi continuat noi să fim dacă simțul nostru ar fi rămas neînțeșat, netrădat de orice l-o fi scos de pe șine, lăsându-ne atât de mult în mâinile periculos de ignorante ale intelectului.

Capitolul PATRU

Creșterea

Când tot adăpostul și stimularea experienței lui în-brațe i-au fost oferite pe deplin, bebelușul poate privi mai departe, înainte, către lumea dincolo de mama lui, încrezător și obișnuit cu o stare de bine pe care natura lui tinde să o mențină. El de-abea așteaptă următorul set de experiențe corespunzătoare. Apoi începe să se târască, întorcându-se des să se asigure că mama este disponibilă. Găsind-o constantă, se aventurează mai departe în teren și se întoarce mai rar, pe măsură ce târâțul (pe coate, coapse și burtică) lasă loc mersului de-a bușilea (pe palme și pe genunchi) și agilitatea lui crescătoare ține pasul cu curiozitatea lui despre mediul înconjurător, așa cum îl oferă continuum.

Nevoia de contact constant se reduce rapid când cota lui de experiență a fost atinsă și un bebeluș, un copil mic va cere reîncărcarea puterii primite numai în momentele de stres la care nu poate face față cu puterile lui actuale. Aceste momente devin din ce în ce mai rare și încrederea în sine crește cu o viteză, profunzime și lărgime care ar părea uimitoare oricui a cunoscut doar copiii civilizați privați de etapa completă în-brațe. La copiii care au câteva linii de dezvoltare mai avansate, în timp ce altele atârână în urmă așteptând să fie îndeplinite, efectul este că-și împart motivațiile: nu sunt niciodată capabili să dorească ceva fără a dori în același timp să fie în centrul atenției, nu vor putea niciodată să-și dedice mintea doar problemei în discuție când o parte a lor încă tânjește după euforia irațională a unui bebeluș aflat în brațele cuiva care rezolvă toate problemele. Ei nu se pot dedica în întregime folosirii forțelor și capacităților de creștere când o parte din ei dorește să fie neajutorat în brațe. Fiecare efort este într-o oarecare măsură în conflict cu o dorință subliminală pentru succesul fără efort al bebelușului iubit.

Copilul cu un istoric solid de experiență continuum se bazează pe consolare psihologică din partea mamei numai în caz de urgență. Un băiețel Yekuana a venit la mine agățat de maică-sa și țipând din toți rărunchii pentru o durere de dinte. Avea vreo zece ani și era atât de implacabil de înrezător în sine și de săritor că îl crezusem foarte disciplinat. Ochiului meu civilizat, îmi părea maestru în păstrarea emoțiilor pentru sine și mă așteptam, în consecință, în situația de față, să facă un efort major să se abțină de a plânge sau de a permite prietenilor săi să-l vadă într-o asemenea stare. Dar era clar că nu făcea nici un efort să-și suprimă reacția la durere sau nevoia pentru confortul primordial din brațele mamei.

Nimeni nu s-a sesizat, ba chiar toți au înțeles. Câțiva dintre prietenii lui au stat pe-aproape să se uite cum îi scot dintele. Nu au avut nici o problemă să accepte plecarea lui bruscă dintre rândurile lor superioare la dependența infantilă de maică-sa; nu exista nici urmă de batjocură din partea lor, nici de rușine din partea lui. Mama lui era acolo, disponibilă în tăcere, în timp ce el se supunea extracției. S-a înfiorat și a țipat și mai tare când i-am atins dinții, dar nu s-a retras nici o dată și nici nu s-a uitat la mine furios pentru că-i provoc durerea. Când am reușit în sfârșit să eliberez dintele din gingie și am astupat gaura cu ceva, era alb la față și s-a dus extenuat în hamacul lui. În mai puțin de o oră a reapărut, cu culoare în obraji și cu calmul restabilit. Nu a spus nimic, doar zâmbea și se învârtea pe-aproape câteva minute ca să văd că e bine, apoi a plecat să se alăture băieților.

Altă dată era vorba despre un bărbat de vreo douăzeci de ani: mă străduiam să curăț începuturile unei cangrene de la un deget de la picior la lumina lanternei. Durerea trebuie să fi fost atroce. În timp ce nu opunea nici o rezistență acțiunii mele de a-i curăța

rana cu un cuțit de vânătoare, plânge fără nici o reținere în poala soției sale. Și ea, ca și mama băiatului, era complet relaxată, nu se punea deloc în locul soțului ei, dar accesibilă în mod senin, când el își îngropa fața în corpul ei când durerea era mai mare, își rotea capul dintr-o parte în alta în poala ei și suspina. Faptul că era prezent jumătate satul și această scenă nu părea să-i afecteze reacția nici înspre autocontrol, nici înspre dramatizare.

Cum femeile Yekuana de obicei locuiesc cu mamele lor atâta vreme câtă trăiesc cele din urmă, iar soții își părăsesc mamele și își iau locul în familia soției, este relativ comun ca soția să ia rolul mamei pentru soț în situații de criză. Soția are propria mamă la care să recurgă în caz de necesitate, și îi oferă în mod instinctiv suport maternal soțului ei când *el* are nevoie. Și pentru adulții orfani, există obiceiul de a fi oferiți spre adopție altei familii. Presiunea pentru resursele familiei este minimă, fiindcă adultul Yekuana contribuie mai mult decât consumă din familia lui sau a ei și primește din partea ei o asigurare tacită de sprijin dacă și când are nevoie. Asigurarea aceasta în sine, chiar dacă nu este niciodată folosită, reprezintă un factor stabilizator. Cerința pentru securitate emoțională este parte acceptată a naturii umane printre indienii Yekuana, una care este în interesul societății să fie îndeplinită. Este încă o măsură de siguranță ca nici un membru să nu devină antisocial datorită presiunii cauzate de eventualele circumstanțe asupra sociabilității sale naturale.

Odată cu începerea târâtului, bebelușul începe să beneficieze de toate puterile acumulate în experiența anterioară și de dezvoltarea psihologică ce face aceste puteri utilizabile. În general, prima lui expediție este scurtă și prudentă și nu e nevoie aproape deloc ca mama lui sau persoana care îl îngrijește să intervină în acțiunile lui. Ca toți puii de animale, are un talent fin de a supraviețui și un simț realist al propriilor capacități. Dacă mama sugerează către instinctele lui sociale că se așteaptă de la el să-i lase ei rolul de a-l proteja, el va face treaba asta în mod cooperant. Dacă este supravegheat constant și dirijat să se miște în direcția în care consideră maică-sa că ar trebui să meargă, oprit și fugărit când nu e automatizat, înțelege rapid să nu mai fie responsabil de el însuși pe măsură ce ea îi arată ce așteaptă de la el.

Unul dintre cele mai profunde impulsuri în animalul foarte social uman este de a face ceea ce percepe că se așteaptă de la el. Abilitățile lui intelectuale incipiente sunt slabe, dar tendințele instinctuale sunt la fel de puternice în primul ca și în ultimul moment al vieții lui. Combinarea acestor două puteri, cea rațională, dependentă de învățare și cea instinctuală, versată minuțios în acel fel de cunoaștere înnăscută care ghidează celelalte animale de-a lungul întregii vieți – rezultatul interacțiunii lor – reprezintă caracterul uman și potențialul specific uman pentru eficiență instinctuală și rafinată intelectual.

Pe lângă tendințele sale spre experimentare și prudență, bebelușul mai are, ca întotdeauna, așteptări. Așteaptă gama de evenimente de care s-au bucurat strămoșii lui. Așteaptă nu doar spațiul și libertatea să se miște în el, ci și o varietate de evenimente. Acum este mai flexibil în expectanțele lui. Cerințele stricte pentru primele experiențe s-au lărgit gradual în timpul etapei în-brate, iar în fața de târât și mers de-a bușilea sunt mai degrabă așteptări pentru *tipuri* de experiențe decât pentru circumstanțe fixe și tratament precis.

Dar există totuși limite în care experiența bebelușului trebuie să se încadreze pentru ca să-i folosească. Nu se poate dezvolta adecvat fără tipul și varietatea de ocazii și fără tipul de participare a celorlalți de care are nevoie. Obiectele, situațiile și oamenii

disponibili trebuie să fie mai mulți decât poate folosi pentru ca el să-și descopere și să-și lărgască capacitățile printre ei; și, bineînțeles, ei trebuie să se schimbe într-o măsură potrivită, suficient de des, dar nu *prea* brusc sau *prea* des. Ce înseamnă potrivit este, ca întotdeauna, definit de către precedent, de tipul experienței strămoșilor în evoluție în timpul copilăriilor lor.

Într-un sat Yekuana, de exemplu, există curiozități, pericole și asocieri mai mult decât suficiente în cantitate și calitate pentru un bebeluș care se târăște. La primele incursiuni, testează totul. Își măsoară și propriile forțe și agilitatea lui, testează tot ce întâlnește, creează concepte și face distincții în timp, spațiu și formă. De asemenea creează o nouă relație cu mama lui, care se transforma din dependență directă de ea către cunoașterea faptului că poate conta pe ea, și se bazează pe sprijinul ei în momente de nevoie din ce în ce mai rare. Acum, din ce în ce mai mult, încrederea lui în sine crește și descrește în concordanță cu disponibilitatea ei față de el.

Printre Yekuana, atitudinea mamei sau îngrijitoarei unui bebeluș este relaxată, de obicei atentă la vreo altă ocupație decât supravegherea lui, dar deschisă în orice moment la o vizită de-a aventurierului târător sau în patru labe. Nus e oprește din gătit sau altă treabă decât dacă îi este necesară întreaga atenție. Nu se aruncă cu brațele deschise în calea micului prinț pentru reasigurare, ci în felul ei calm și ocupat, îi oferă libertatea persoanei ei sau un transport pe șold cu sprijinul brațului, dacă este în mișcare.

Ea nu inițiază contactul și nici nu contribuie la acesta decât în mod pasiv. Bebelușul este acela care o caută și-i arată prin comportamentul său ce dorește. Ea se conformează pe deplin și de bună voie dorinței lui, dar nu adaugă nimic în plus. El e cel activ, ea este agentul pasiv în toate interacțiunile lor; el vine la ea să doarmă când e obosit, să fie hrănit când îi e foame. Explorările lui în lumea largă sunt contrabalansate și încurajate de faptul că poate apela la ea și de constanța ei cât timp el este departe.

El nici nu cere nici nu primește atenția ei totală, fiindcă nu are stocate dorințe, nici foame ancestrală să-i erodeze dedicarea pentru aici și acum. În concordanță cu caracterul economic al naturii, nu vrea mai mult decât are nevoie.

Când umblă în patru labe, un bebeluș poate merge cu o viteză considerabilă. Printre Yekuana, priveam neliniștită cum un bebeluș se repezea de-a bușilea și se oprea la marginea unei gropi de un metru și jumătate săpate pentru noroi de cărămizi. În periplul lui prin zonă a făcut asta de câteva ori. Cu aparenta lipsă de atenție a unui animal care paște pe marginea unei prăpăstii, se rostogolea în poziția șezând, cel mai adesea cu spatele la groapă. Ocupat cu un baț sau cu o piatră sau cu degetele lui de la mână sau de la picioare, se juca și se rostogolea în toate direcțiile, în aparență neatent la groapă, până mi-am dat seama că ateriza oriunde numai nu în zona periculoasă. Mecanismul condus neintelectual de autoconservare, funcționa perfect, și fiind atât de precis în calcule, funcționa la fel de bine la orice distanță de groapă, începând chiar cu marginea. Nesupravegheat, sau mai bine zis, la periferia atenției unui grup de copii care se jucau cu aceeași lipsă de atenție față de groapă, a preluat responsabilitatea relațiilor proprii cu toate posibilitățile înconjurătoare. Singura sugestie de la membrii familiei lui și din partea societății era că se așteptau să fie capabil să aibă grijă de el însuși. Deși încă nu putea merge, știa unde putea găsi conform dacă-l voia – și rareori avea nevoie. Dacă mama lui mergea la râu sau la o grădină îndepărtată, îl lua adeseori cu ea, ridicându-l de-o încheietură și contând pe ajutorul lui să-și țină echilibrul pe șoldul ei sau să se țină de

sling dacă purta unul să susțină greutatea bebelușului. Oriunde mergea, dacă-l punea jos într-un loc sigur, se aștepta ca el să rămână în siguranță fără supraveghere.

Un bebeluș nu are înclinații sinucigașe și are un set complet de mecanisme de supraviețuire, de la simțuri, cel mai grosier nivel până la ce s-ar putea numi telepetie accesibilă zilnic, la nivelele cele mai puțin evidente. El se comportă ca orice animal care nu poate apela la experiență ca să-i folosească rațiunii; el face ceea ce este sigur, fără să fie conștient că a ales. Este în mod natural protector cu propria stare de bine și se așteaptă din partea neamului său să fie astfel și a fost crescut să fie așa de către capacitățile lui înăscute împreună cu nivelul lui de dezvoltare și de experiență. Dar aceasta din urmă este așa de redusă la vârsta de șase, opt sau zece luni încât contribuie foarte puțin în fiecare caz și aproape deloc în situațiile noi. Este instinctul cel care asigură autoconservarea. Totuși, nu este numai un primat evoluat din mamifere, începe să ia și caracteristici specific umane. Tinde din ce în ce mai mult în fiecare zi să învețe cultura poporului său. Începe la rândul său să distingă între rolul tatălui și al mamei în familia lui în viața lui. Maică-sa rămână statornică în rolul avut până acum la toate popoarele: acela de dăruitor și îngrijitor care nu așteaptă nimic în schimb decât satisfacția de a fi dăruit. Mama lui se ocupă de el doar fiindcă el este acolo; existența lui este motiv suficient pentru a-i garanta dragostea ei. Acceptarea ei necondiționată rămâne constantă pe când tatăl lui iese în evidență ca un personaj important interesat de dezvoltarea comportamentului său social și de avansarea lui spre independență. Aprobarea tatălui se manifestă când copilul o câștigă; iubirea mamei este necondiționată. Dragostea constantă a tatălui menține același caracter cu a mamei, dar are suprapus un strat de aprobare potențială în funcție de performanțele copilului. Astfel, natura asigură și stabilitate și motivare către socializare. Mai târziu tatăl se va distinge din ce în ce mai clar drept reprezentant al societății și va conduce copilul, arătându-i prin puterea exemplului ce se așteaptă de la el, înspre alegerea comportamentului adecvat obiceiurilor specifice la care va participa.

Frați, surori și alte persoane, toți încep să ia roluri diferite în lumea lui. Pentru a ajunge acolo, o vreme va exista un aspect maternal, chiar dacă unul puțin semnificativ, în toate asocierile lui. Va avea nevoie să i se lămurească, să fie ajutat și protejat în timp ce crește înspre autonomie. El va continua să semnalizeze conform nevoilor lui, iar mesajele lui vor continua să fie irezistibile pentru adulții din jurul lui până când acestea se vor diminua în timpul adolescenței lui. Între timp, *el* va deveni sensibil la semnalele de tandrețe venite de la copii mai mici și se va comporta cu ei într-o manieră maternală în timp ce va lansa scânteii similare către copiii mai mari sau adulții de care încă depinde în vreo măsură sistemul *lui* de sprijin în viață.

Pentru băieți, bărbații vor deveni inspirația majoră și exemplu în învățarea rolului lor în cultură și a felului cum se fac lucrurile în societatea lor. Fetele vor imita femeile când nivelul lor de dezvoltare le spune că asocierea ar trebui să se schimbe în participare.

Uneltele le vor fi oferite dacă ele sunt dificil de manufacturat. De exemplu, stă în puterea unui copil să vâslească o canoe sau să se joace că o face, mult înainte să fie capabil să-și sculpeze o vâslă proprie. Când vine vreme, el sau ea primește o vâslă micșorată la scară, făcută de un adult. Înainte să vorbească, băieții primesc arcuri și săgeți cu care fac un exercițiu foarte util, având în vedere că săgețile sunt drepte și reflectă în mod precis abilitățile lor.

Am fost prezentă la primele momente din viața activă a unei fete. Era de vreo doi ani. O văzusem cu fetele și cu femeile, jucându-se când ele răzuiau manioc într-o troacă. La un moment dat, ia o bucată de manioc din grămadă și o freacă de răzătoarea unei fete mai mari. Bucata era prea mare, a scăpat-o de câteva ori încercând să o tragă de-a lungul suprafeței rugoase. Un zâmbet drăgăstos și o bucată mai mică au venit de la vecina ei, iar mama ei, pregătită ca impulsul acesta să se manifeste, i-a înmănat o răzătoare mică pregătită pentru ea. Fetița văzuse femeile răzând manioc de când se știe și imediat a frecat bucățița în sus și în jos pe răzătoare ca și ceilalți.

Și-a pierdut interesul în mai puțin de un minut și a fugit, lăsând răzătoarea în troacă și maniocul fără urme observabile pe el. Nimeni nu a făcut-o să simtă că gestul ei era amuzant sau vreo „surpriză”; femeile îl cam așteptau, într-adevăr, mai devreme sau mai târziu, fiind toate familiare cu faptul că copiii se alătură culturii, chiar dacă modul de abordare și ritmul sunt dictate de forțe individuale și interioare fiecăruia. Faptul că rezultatul final va fi social, cooperant și în întregime voluntar este fără îndoială. Adulții și ceilalți copii contribuie doar cu ajutorul și uneltele pe care copilul nu și le poate obține el însuși. Un copil care încă nu vorbește, este perfect capabil să-ți facă înțelese nevoile și nu are nici un sens să i se ofere ceva ce nu dorește; *obiectul activităților unui copil, până la urmă, este dezvoltarea propriei independențe. A-i oferi ori mai mult ori mai puțin ajutor decât are nevoie tinde să se interpună îndeplinirii acestui scop.*

Îngrijirea, la fel ca și ajutorul, are loc numai la cerere. Mâncarea pentru a hrăni corpul și îmbrățișarea pentru a hrăni sufletul nu sunt nici oferite, nici refuzate, ci sunt întotdeauna disponibile, natural și grațios, pur și simplu. Mai presus de toate, persoana copilului este respectată ca ceva bun din toate punctele de vedere. Nu există conceptul de „copil rău”, nici prin conversie, vreo distincție despre „copilul cuminte”. Se presupune că acest copil este social, nu antisocial, în intențiile sale. Ceea ce face este acceptat drept acțiunea unei creaturi născute să fie „bună”. Presupunerea lor de bunătate, de sociabilitate, drept caracteristici înscrise în natura umană reprezintă esența atitudinii Yekuana față de ceilalți, indiferent de vârstă. Reprezintă și piatra de temelie pe care se fundamentează dezvoltarea copilului de partea aparținătorilor, fie ei părinți sau nu.

A educa, în sensul cel mai original, înseamnă a „scoate în afară”, dar deși acest sens poate avea câteva avantaje față de înțelesul mai răspândit de a „bate cu ciocanul înăuntru”, nici unul nu se potrivește așteptărilor evaluate ale copilului. A fi condus sau ghidat de către un adult este echivalent cu interferența în dezvoltarea copilului, fiindcă îl transportă departe de cărarea lui naturală, cea mai eficientă, pe una mai puțin. *Presupunerea de sociabilitate înăscută* este în directă opoziție cu credința civilizată aproape universală că impulsurile unui copil trebuie să fie redirecționate pentru a-l face social. Există unele persoane care consideră că rațiunea și faptul de a „coopera” cu copilul realizează această redirecționare mai bine decât amenințările, insultele sau nuielele, dar presupunerea că fiecare copil are o natură antisocială care trebuie să fie manipulată pentru a-l face acceptabil social, reprezintă germenele pentru ambele puncte de vedere de mai sus, precum și pentru cele mai comune, răspândite între cele două extreme. Dacă este ceva fundamental străin de noi în societățile continuum de felul Yekuana, aceasta este presupunerea că puiul de om este ființă socială din naștere. Este pronirea de la această presupunere și consecințele ei ceea ce face înțeles și golul aparent de netrecut între comportamentul lor ciudat, cu rezultat într-o înaltă stare de bine și calculele noastre minuțioase, cu un grad infinit mai redus de stare de bine.

După cum am văzut, fie mai mult fie mai puțin ajutor decât cere copilul este în detrimentul progresului lui. Inițiativele exterioare, așadar, sau ghidajul nesolicitat nu sunt înspre folosul lui pozitiv. El nu poate face nici un progres în plus față de ceea ce cuprind propriile lui motivații. *Curiozitatea unui copil și dorința de a face lucruri el însuși reprezintă definiția capacității lui de a învăța fără a sacrifica nici o parte din dezvoltarea lui completă. Ghidajul nu poate decât să accentueze unele abilități cu prețul scăderii altora, dar nimic nu poate ridica întregul spectru al capacităților lui peste limitele lui innăscute.* Prețul pe care îl plătește un copil pentru faptul că a fost ghidat înspre ceea ce părinții lui consideră mai potrivit pentru el (sau ei înșiși) reprezintă diminuarea completitudinii lui. Starea lui totală de bine, reflecția tuturor aspectelor hrănite sau nehrănite, este direct afectată. Adulții lui fac destul de mult pentru a-i influența comportamentul prin exemplul lor și prin ceea ce el percepe că sunt așteptările lor, dar ei nu pot adăuga nimic la întregul lui substituind motivele lor alor lui sau „spunându-i ce să facă”.

La modul ideal, a-i da unui copil un exemplu sau fir de urmat nu este făcut în mod special ca să-l influențeze, ci înseamnă a face ceea ce are fiecare de făcut: nu a-i da atenție specială copilului, ci a crea atmosfera că-și vede fiecare de treaba lui după principiul priorităților, observând copilul numai când el o cere și chiar și atunci nu mai mult decât necesar. Un copil cu o doză completă de experiență în brațe nu va avea nevoie să cerșească atenție în exces față de nevoile lui fizice, pentru că nu va avea nevoie, ca și copiii cunoscuți în lumea civilizată, de reasigurare care să-i confirme fie existența, fie dreptul la dragoste.

Aplicând principiul în cea mai simplă situație, o mamă civilizată și-ar face treaba în casă având o fetiță mică în jur interesându-se de ce-ar vrea ea, dar i-ar permite să măture cu o măturică atunci când fetiței îi vine să facă asta sau să steargă praful sau să aspire (dacă poate gestina acest model de gospodină în casă) sau să ajute la spălatul vaselor stând pe un scaun. Pauza ar fi nesemnificativă iar fetița nu ar cădea de pe scaun, decât dacă mama ei ar fi atât de clară în așteptarea ei față de dezastru încât impulsul social al copilei (să facă ceea ce înțelege că se așteaptă de la ea) o face să se conformeze. O privire anxioasă, un cuvânt despre ce are mama în minte: „Nu scăpa aia!” sau o promisiune „Ai grijă! Vei cădea!”, deși duce în sens contrar autoconservării copilei împreună cu tendințele imitative, pot să o determine să asculte, să scape farfuria și/sau să cadă de pe scaun.

Printre caracteristicile singulare ale omului ca specie este și abilitatea intelectului de a contrazice natura sa evoluată. Odată ce continuum a fost deraiat, stabilizatorii săi contrabalansează până la punctul în care nu mai pot, aberațiunile par groase și tari, cum intelectul poate la fel de bine să facă și rău și bine cu socotelile lui neinformate, bine-intentionate, consecutive din toată masa incalculabilă de factori relevanți fiecărui comportament.

Unul dintre cele mai ciudate rezultate ale pierderii încrederii în continuum este capacitatea adulților să-i facă pe copii să fugă de ei. Nimic nu poate fi mai aproape de inima continuum a unui copil decât să stea aproape de mama lui într-un teritoriu nefamiliar. Toate rudele noastre mamifere, precum și păsările, reptilele și peștii, sunt urmate de către puii lor, în al căror interes este în mod clar să facă așa. Un prichindel* Yekuana nici nu ar visa să se rățăcească de mama lui pe o cărare din pădure, fiindcă ea nu se uita în spate să vadă *dacă* o urmează, ea nu-i sugerează că ar avea de ales sau că e

treaba *ei* să mențină apropierea; ea doar reduce ritmul la unul pe care el îl poate menține. Știind aceasta, copilașul va plânge dacă nu poate ține pasul dintr-un motiv sau altul. O cădere minoră din care se poate ridica singur pentru ca să fugă puțin să recupereze secundele trecute rareori suscită vreun strigăt. Stilul ei îi spune că ea este în același timp și ocupată și răbdătoare dacă vreodată chiar trebuie să aștepte după el. Îi sugerează că ea știe că el nu va pierde mai mult timp decât este în mod firesc necesar înainte să-li poată continua amândoi drumul. Nu este nimic de judecător în ea. Presupunerea ei despre socialitatea lui înnăscută conlucrează cu tendința lui de a face ceea ce percepe că ea se așteaptă să facă. Oprit sau în mers, această presupunere de bază rămâne neschimbată și necontestată.

Totuși, în ciuda a milioane de ani de precedent și în ciuda exemplului consecvent al prietenilor noștri animale și chiar al unora dintre amicii noștri oameni, am reușit să ne convingem prichindeii să fugă de noi.

După cea de-a patra expediție, am fost șocată de numărul de copii mici fugăriți de adulți în parcul central din Manhattan. Mame și bone puteau fi văzute fâlfâind încolo și încoace, îndoite încomod de la șold, cu mâinile întinse și cu vocile ascuțite, rugându-se cu amenințări neconvingătoare ca micii fugari să se astâmpere. Alternau aceste curse enervante cu încercări de conversație pe bancă între ele în timp ce făceau apelul pruncilor care se apropiau de limita distanței aprobate sau femeile țâșneau în urmărirea evadaților, care se prinseseră de regulile jocului și luaseră primul semn de relaxare a supravegherii drept semnal pentru pauză.

O simplă sugestie de genul „Nu merge unde nu te pot vedea!” spusă cu un ton de teamă (așteptare) cauzează mult trafic în departamentele de copii pierduți și când e combinată cu o promisiune de genul „Ai grijă, te vei răni!”, poate cauza și un număr serios de înecuri, căderi grave și accidente rutiere. Preocupat în mod special să îndeplinească rolul așteptat de la el în conflictul de voințe cu îngrijitorul său, micul provocator a pierdut echilibrul responsabil cu mediul său și sistemul lui de autoconservare este handicapat. În felul acesta este redus în mod inconștient la a urma ordinul absurd de a se răni. Dacă se trezește la spital, nu va fi totuși foarte surprins să afle că a fost lovit de o mașină, după cum îi promisese de atâtea ori îngrijitoarea lui VIP.

Fiindcă mintea lui inconștientă nu raționează, cu mecanismele ei de a transforma experiența în obicei, astfel încât mecanismele automate să evite apelarea la atenția minții conștiente pentru acțiunile repetitive, pentru a stabili și păstra, pentru a încorpora și echilibra informația potrivită unui sistem de procesare prea solicitant pentru o facultate atât de puțin de nădejde cum e intelectul; și pentru că este prea evident că este convins că ceva este pur și simplu ceea ce se spune că este când tonul și acțiunile o susțin, logica minții inconștiente este în mod frecvent antitetică „rațiunii”. Așadar, un copil poate înțelege foarte bine modul de gândire al îngrijitorului și poate chiar gânda la fel, în timp ce se simte impulsionat să se comporte pe dos. Cu alte cuvinte, este mai probabil să facă ceea ce *simte că se așteaptă de la el* decât ceea ce i se spune. Dorința lui cronică, nesatisfăcută de acceptare din partea mamei lui poate accentua până la punctul de autodistrugere nevoia lui de a face ceea ce simte că ea sau reprezentantul ei așteaptă. Un copil sănătos, continuum va avea în funcțiune un set de tendințe inerente de a face ceea ce e potrivit, cum ar fi să imite, să exploreze, să studieze nu să se rănească pe sine sau alte persoane, să intre înauntru când plouă, să facă zgomote plăcute și mime amuzante când alte persoane se comportă adecvat, să răspundă la semnalele copiilor mai mici și așa

mai departe; un copil deprivat sau unul de la care se așteaptă să se comporte antisocial poate să-și încalce simțul *lui* inerent de adecvare în măsura în care cerințele lui și susceptibilitatea lui la așteptări au fost încălcate.

Metodele familiare de laude și blamări dezlanțuie dezastru asupra motivațiilor copiilor, în mod special a celor mai mici. Dacă acesta face ceva folositor, cum ar fi să pună să se îmbrace singur sau să hrănească câinele, să aducă un buchet de flori de câmp sau să facă o scrumieră dintr-un bulgăre de lut, nimic nu poate fi mai descurajator decât o expresie de surpriză că el s-a comportat în mod social: „O! Ce fetiță cuminte!” „Priviți ce a făcut Georgie singur-singurel!” și alte exclamații similare implică faptul că socialitatea lui este neașteptată, nespecifică și neobișnuită la un copil. Mintețea lui s-ar putea să fie mulțumită, dar senzația lui va fi cea de disconfort că nu a făcut ceea ce se aștepta de la el, ceea ce îl face în modul cel mai autentic parte a culturii, tribului și familiei sale. Chiar și printre copii, o frază de genul „Doamne, uite ce-a făcut Mary la școală!” spună cu suficientă mirare, o va face pe Mary să se simtă prost, îndepărtată de către prietenii ei de joacă, ca și cum ar fi spus cu același ton „Doamne, Mary e grasă!” sau slabă sau înaltă sau scundă sau deșteaptă sau proastă, dar cumva altfel decât se așteaptă să fie. Vina, în special dacă este întărită cu o etichetă de genul „Tu *întotdeauna* faci asta”, este și ea distructivă cu sugestia ei că se așteaptă comportament antisocial. „Și-a pierdut batista ca și tine”, „el este plin de răutate”, o ridicare din umeri neputincioasă, o acuzație generală ca „Așa-s băieții”, implicând faptul că răutatea este înscrisă adânc sau o simplă expresie facială în sensul că acel comportament nedorit *nu* reprezenta o surpriză, acționează cu același efect dezastruos ca și surpriza și laudele pentru comportamentul social.

Creativitatea poate fi și ea limitată prin folosirea nevoii copilului de a coopera. Cineva poate spune doar „Ia-ți setul de pictură de pe verandă; nu vreau să-mi faci mizerie pe-aici.” Mesajul că pictura înseamnă mizerie nu se va pierde, iar impulsul creator ar trebui să fie extraordinar de puternic pentru depăși nevoia chintesențială a copilului de a face ce se așteaptă mama lui. Spună cu zâmbetul pe buze sau strigată ca un strigăt de război, expresia de copil-rău este la fel de eficientă.

Presupunerea de sociabilitate inerentă necesită ceva cunoaștere a conținutului și a formei tendințelor și expectanțelor din copil. Este clar că ele sunt imitative, cooperante și înclinate înspre conservarea individului și a speciei, dar mai includ și specificități cum sunt cunoașterea îngrijirii bebelușilor și abilitatea de a o face. Să nu-i dai ocazia să se manifeste impulsului matern profund din fetițe, să-l redirecționezi înspre păpuși când există bebeluși adevărați în zonă, este unul dintre deserviciile aduse viitorilor copii ai fetiței, pe când va fi mare. Chiar înainte să înțeleagă instrucțiunile mamei sale, o fetiță se comportă în mod instinctiv cu bebelușii în maniera precisă cerută de ei din timpuri imemorabile. Când este suficient de mare să ia în considerare și alte metode, este demult expertă cu vechime în îngrijirea bebelușului și nu consideră că ar fi vreun avantaj în a se gândi la asta. Ea continuă de-a lungul copilăriei ei să aibă grijă de bebeluși de câte ori are ocazia, în propria ei familie sau în cele vecine, iar la vremea când se căsătorește, nu numai că nu are ce povesti cu Doctor Spock, ci mai are și două brațe puternice și un repertoriu de poziții și mișcări cu care bebelușii pot fi ținuți în timp că gătește, lucrează în grădină, vâslește canoa, se dichisește, doarme, dansează, se scaldă, mănâncă sau orice altceva. Și mai are un simț adânc întipărit care s-ar revolta împotriva oricărei acțiuni nepotrivite continuum-ului ei sau al copilului.

Am văzut fete Yekuana de trei sau patru ani (uneori păreau și mai mici) având grijă completă de bebeluși. Era în mod clar ocupația lor favorită, dar nu le împiedica să facă alte lucruri în același timp, să ațâțe focul, să aducă apă și așa mai departe. Nu se oboseau de sarcina aceasta cum s-ar fi întâmplat dacă ar fi avut păpuși. Se pare că în protecția bebelușilor, continuum este în cea mai puternică formă, iar răbdarea infinită și grija plină de dragoste este acolo în fiecare copil, inclusiv în băieți. Deși băieților li se atribuie rareori grija bebelușilor pe o perioadă prea lungă, le place și lor foarte mult să-i ia în brațe și să se joace cu ei. Tinerii bărbați, adolescenții caută bebelușii să se joace cu ei când se întorc de la activitățile lor zilnice. Îi aruncă sus în aer și-i prind, răzând cu zgomot și împărțind bucurie cu micuții lor concetățeni, ale căror gamă de experiență și simț că sunt iubiți sunt cu drag îmbogățite.

Poate că la fel de esențial ca și presupunerea sociabilității inerente în copii și adulți este și respectul pentru fiecare individ drept propriul lui proprietar. Noțiunea de proprietate asupra altor persoane este absentă printre Yekuana. Ideea că acesta este „copilul meu” sau „al tău” nu există. A decide ce trebuie să facă o persoană, indiferent de vârstă, este în afara repertoriului de comportamente Yekuana. Există mare interes în ce face fiecare, dar nici un impuls de a influența – cu atât mai puțin a constrânge – pe cineva. Voința copilului este forța lui motivatoare. Nu există sclavie – cum altfel poate fi descrisă impunerea voinței unei persoane asupra alteia și contrângerea prin amenințare sau pedeapsă. Indienii Yekuana nu consideră că un forța fizică inferioară a unui copil și dependența de adult implică în vreun fel că ei ar trebui să-l trateze cu mai puțin respect decât pe un adult. Nu i se dă copilului nici un ordin contrar propriilor lui înclinații despre cum să se joace, cât să mănânce, când să doarmă și așa mai departe. Dar când este necesar ajutorul lui, se așteaptă de la el să se conformeze instantaneu. Comenzi ca „Adu-mi apă!” „Taie niște lemne!” „Dă-mi aia!” sau „Dă-i bebelușului o banană!” sunt lansate cu aceeași presupunere de sociabilitate inerentă, cu deplina conștiință că un copil vrea să fie de folos și să se alăture muncii alor săi. Nimeni nu urmărește să vadă dacă copilul ascultă – nu există dubiu asupra dorinței lui de a coopera. În calitate de animal social, el face ceea ce se așteaptă de la el fără ezitare și până la limita maximă a capacității lui.

Funcționează incredibil de bine. Dar în timpul celei de-a doua expediții a observat un băiat de vreun an care părea să fie ieșit din centrul său continuum în vreun fel. Nu pot spune ce a cauzat, dar se poate să nu fi fost o coincidență că tatăl său, un individ mai în vârstă pe nume Wenito, era singurul Yekuana din zona care vorbea ceva spaniolă, care lucrase în timpul expansiunii cauciucului în tinerețe și a cărei soție știa ceva din limba Pemontong, fapt care atesta faptul că locuise printre indienii de mai la est. Se poate, în viețile lor neobișnuit de cosmopolitane, să fi preluat ceva obiceiuri cu autoritate atât de impresionantă că propriile lor continuum erau încălcate. Nu știu. Dar Wididi, fiul lor, a fost singurul copil pe care l-am văzut având o criză, țipând din toți răunchii protestând la ceva, în loc să plângă în felul neinsistent în care se auzea când se întâmpla să plângă orice alt copil. Uneori, după ce începea să umble, lovea alți copii. Interesant, celălalt copil nu îl privea cu vreo emoție; ideea de agresiune le era atât de străină că lua lovitură ca și cum ar fi fost loviți de o ramură de copac sau de vreo altă cauză naturală; nici nu visau să dea înapoi și își continuau joaca fără măcar să-l excludă pe Wididi. L-am mai văzut când avea cinci ani. Tatăl său murise iar Anchu, care era șeful tribului și prieten apropiat cu Wenito a luat rolul de tată și de leader pentru Wididi. Băiatul încă era departe de norma fericită

Yekuana. Era o oarecare tensiune pe fața lui și în felul în care își mișca corpul, reminiscență de la copilul civilizat.

Pe drumul către banda noastră de decolare, Anchu la luat cu el pe Widiți când și ceilalți membri ai echipajului și-au adus băieții cu ei pentru experiență. Widiți era deja bine versat în vâslitul canoei și cum cea mai dificilă parte era vâslitul la prora și manevrele fine de la pupa, adeseori el era cel care vâslea la pupa în timp ce șeful era la prora. Puține cuvinte erau schimbate între ei, dar așteptarea tăcută, constantă a lui Anchu de corectitudine era aproape palpabilă. Așe drum, când ne împărțeam bucăți de carne, Anchu și-o împărțea întotdeauna pe a lui cu Widiți. Îmi părea uneori că băiatul devenise la fel de seninși de eficient ca ceilalți băieți Yekuana.

Dar într-una din zilele petrecute în tabăra de lângă banda de decolare, Anchu se pregătea să meargă la vânătoare iar Widiți în privea cu teamă crescândă. Fața lui reflecta un conflict grozav, iar buzele începură să-i tremure pe măsură ce urmărea cu ochii fiecare mișcare a bărbatului. Când arcul și săgețile lui Anchu erau pregătite, pieptul băiatului se scutura în spasme și apoi suspine. Anchu nu spusese nimic, nici nu a emis vreun fel de judecată asupra lui, dar Widiți știa că băieții mergeau la vânătoare cu leaderii lor iar el nu voia să meargă. Nu se certa nimeni cu el decât el însuși, fiindcă Anchu doar mergea la vânătoare iar ceea ce făcea Widiți era doar treaba lui Widiți. Latura lui antisocială spunea nu; sociabilitatea lui inerentă, acum în curs de a fi eliberată de către Anchu, spunea da. Anchu și-a luat arcul și săgețile și a pornit pe cărare. Întreg trupul lui Widiți se zguduia când striga. La vremea asta, motivele pro și contra erau de puteri egale și el pur și simplu stătea și urla, torturat de indecizie. Nu înțelegeam atunci nimic din pricipiile în funcțiune. Doar vedea băiatul în chinuri că nu plecaseră cu Anchu. Am mers la el, mi-am pus mâinile pe umărul lui, împingându-l pe cărare. Am fugit cu el în savană, pe când Anchu tocmai dispărea într-o parte în junglă. I-am strigat să aștepte, dar Anchu nici nu s-a întors nici nu a încetinit ritmul. L-am strigat încă o dată, mai tare, dar el a dispărut în pădure. L-am împins pe Widiți înainte și i-am spus să se grăbească. Am crezut că-ș ajutor pe Widiți și că evit ca Anchu să fie dezamăgit, dar bineînțeles că interveneam cu neîndemânarea tipică culturii mele, îmi substituiau voința mea celei a copilului, încercând să-l facă *să facă* ceea ce trebuie pe când Anchu lucrase pe principiul mult mai sănătos de a-l elibera *să vrea* să facă ceea ce trebuie. Contribuția mea se poate să fi dat înapoi cu câteva săptămâni progresul lui Widiți. Sistemul lui Anchu se poate să fi fost pe punctul de a înclina balanța prin îndepărtarea întregii presiuni de pe Widiți așa încât impulsul lui natural de a face parte din evenimente să depășească orice l-o fi făcut să se răzvrătescă.

Am observat absența completă a presiunii prin persuaziune, prin impunerea voinței unui individ asupra altuia, greu de crezut și de înțeles, în ciuda perseverenței Yekuana în a-mi arăta exemple.

La începutul celei de-a treia expediții, în timp ce ne pregăteam să mergem în sus pe râu, l-am întrebat pe Anchu dacă Tadehah, un băiat de vreo nouă sau zece ani, putea veni cu noi. Filmam iar el era deosebit de fotogenic.

Anchu a mers la băiat și la mama lui adoptivă și le-a transmis invitația. Tadehah a spus că vrea să meargă, iar mama adoptivă mi-a transmis un mesaj prin Anchu, rugându-mă să nu-l duc la casa mamei mele după expediție. Am promis să-l aduc înapoi, iar în ziua când am pornit, împreună cu alți cinci bărbați Yekuana să ne ajute, Tadehah și-a adus hamacul și și-a găsit un loc într-o canoe.

Vreo săptămână mai târziu a apărut o neînțelegere iar bărbații Yekuana au pornit deodată din tabără, spunând că merg acasă. S-au întors în ultimul moment, zicând „Mahtzeh!”-„Vino!”- către Tadehah, al cărui hamac încă atârna în adăpost.

Băiatul doar a răspuns încet, „Ahkaz” – Nu – și ceilalți și-au văzut de drum.

Nu a existat nici o încercare să-l forțeze, nici măcar să-l convingă să meargă cu ei. Își aparținea, ca fiecare dintre ei, lui însuși. Decizia lui era expresia autodeterminării sale și aspect rezultat al destinului său. Nimeni nu îndrăznea să-i încalce dreptul de a decide pentru el însuși doar fiindcă era mic și slab suficient cât să fie dominat fizic sau fiindcă abilitățile lui de a lua decizii erau mai puțin experimentate.

Printre Yekuana, se consideră că judecata unei persoane este adecvată luării oricărei decizii pe care persoana se simte motivată să o facă. Impulsul de a lua o decizie este dovadă suficientă a abilității de a o lua în mod corespunzător; copiii mici *nu* iau decizii majore; ei sunt în mod special interesați în auto-conservare, iar în chestiuni care depășesc puterile lor de înțelegere, apelează la adulți pentru a decide ceea ce e mai bine. Lăsând la latitudinea copilului această alegere încă din fragedă pruncie, îi menține rațiunea la eficiență maximă, fie să delege, fie să-și asume deciziile. Prudența se manifestă relativ la responsabilitatea implicată și în felul acesta erorile sunt menținute la un nivel minim absolut. O decizie luată în felul acesta nu întâmpină opoziție din partea copilului și, în consecință, funcționează în armonie și cu plăcere pentru toți cei implicați.

La vârsta lui, Tadehah era foarte capabil să facă ceea ce mie îmi părea un angajament enorm pentru un copil. A ales să nu meargă cu concetățenii lui pentru a rămâne cu trei persoane complet străine, destul de departe în amonte de un râu mare, fără echipaj și, pentru că nu mă gândisem să negociez pentru vreo una, fără vase, fiindcă bărbații pleaseră cu ale lor.

Tadehah își cunoștea abilitățile și era doritor de aventură. Am avut destul în lunile dinainte de a ne întoarce, dar era întotdeauna la înălțimea situației, niciodată mai puțin decât îndatoritor, de ajutor și întotdeauna fericit.

Măsura în care nu voiau să aplice presiuni unul altuia m-a impresionat și în cea de-a patra expediție când un european și cu mine am fost reținuți de către Anchu în ciuda dorinței noastre de a pleca. (S-ar putea să fie folositoare explicația că această contradicție aparentă despre impunerea voințelor asupra altei persoane se datorează parțial faptului că Yekuana nu ne priveau pe noi, sau tribul Sanema, drept oameni și parțial pe faptul că eram reținuți ca să continui să-i doftoresc, prin simpla evitare de a ne însoți pe drumul de întoarcere, excursie pe care două persoane nu ar fi putut s-o întreprindă singure. Ne-au hrănit și au construit o colibă pentru noi, iar cererile noastre să fim conduși erau întotdeauna ocolite, niciodată refuzate franc. În alte cuvinte, nimeni nu de-a forțat de fapt să facem ceva, decât omițând să ne ajute.)

Erau doi bărbați, unul din sat iar altul din apropiere, care erau extrem de bolnavi. Unul avea apendicită cu complicații iar celălalt avea două fistule în spate. Amândoi erau destul de clar că urmau să moară, cum săptămânile și lunile treceau fără îmbunătățiri, în ciuda faptului că reușisem să-i țin în viață cu antibiotice.

La începutul acestei lupte – prima dată, de fapt, când am făcut o „vizită acasă” în amonte să văd tânărul cu apendicită – î-am spus tatălui că la Ciudad Bolivar la un doctor adevărat pentru operație. I-am explicat că se face o gaură și se scoate afară problema și i-am arătat propria mea cicatrice de apendectomie. A fost de acord, dar a spus că Masawiu nu putea merge la un spital venezuelean fără să știe să vorbească spaniolă. Nu a sugerat

în mod direct să-l duc eu, deși își iubea mult unicul fiu. Mai degrabă l-ar fi lăsat să moară decât să-mi cauzeze vreun deranj. Mi-a comunicat doar problema; aceasta a fost toată persuaziunea pe care avea s-o folosească.

I-am spus că pot să-i duc fiul să fie vindecat, dar că trebuia ca el să meargă la Anchu și să insiste să ni se dea voie să plecăm imediat. La faza asta, bătrânelul s-a uitat în gol, deși i-am repetat cu destulă empatie că trebuia să vorbească cu Anchu sau fiul lui va muri. Nu făcuse niciodată ceva de genul a insista, deși se poate să fi menționat situația către șef când și-a mutat întreaga familie în sat, ca să-l pot îngriji pe Masawiu. Relațiile sale cu Anchu au continuat să fie la fel de firești, ca și cum viața fiului său nu ar fi fost în mâinile șefului.

Patru luni mai târziu, când am fost liberă în sfârșit să fac drumul lung și dificil cu răbdării mele, tatăl cu toată familia lui ne-au însoțit într-o altă canoe să aștepte vindecarea lui Masawiu lângă un râu mai apropiat și să-l ducă apoi acasă. Așa că refuzul bătrânului de a forța pe cineva pentru avantajul lui nu a fost din nepăsare.

La fel a fost și când am rugat-o pe Nahakadi, o prietenă dragă și specială, precum și sora prin adopția din partea lui Anchu, să-l preseze să ne elibereze ca să-l ducem pe soțul ei muribund la spital. S-a întâlnit des cu șeful și a avut destule ocazii, dar întotdeauna a menținut discuția ușoară și plăcută, chiar și când se afla la câțiva metri de hamacul unde se sfârșea în dureri soțul ei iubit.

A venit la mine de câteva ori în acele luni când îl tratam, să-mi sugereze să fac eu însămi incizia în spate, ca să se dreneze fistula. Am refuzatm de frica ignoranței mele în chirurgie, și în cele din urmă a încercat ea însăși să o facă, dar nu s-a putut mobiliza să bage cuțitul din os de pește în spatele soțului ei și l-a trimis pe fiul lor să ma cheme. Când am văzut ce făcea, i-am promis să o fac eu decât să riscăm mai mult prin metoda ei neigienică. Se poate să mă fi convins prin „șantaj moral” și a reușit, dar nu a existat impunerea directă a voinței ei peste voința mea.

Propria mea insistență ca Anchu să ne lase să mergem a întâlnit urechi surde. Întotdeauna schimba subiectul și mă întreba dacă nu-mi place coliba pe care ne-o construiseră sau hrana pe care ne-o dădeau. După ce i-am spus zi de zi de pericolul întârzierii pentru viața celor doi bărbații, mi-a răspuns în sfârșit pictându-se, decorându-se cu toate măștile sale și închizându-se cu cei doi bărbați o săptămână de incantații în compania unui *maraca* din tradiția șamanică Yekuana. În timpul somnurilor sale scurte, preluau alții cu rândul incantația. Tratamentul lui nu a îmbunătățit starea pacienților, dar le-a dat tuturor de înțeles că Anchu nu era nepăsător la viața oamenilor săi. Asta nu înseamnă că juca teatru. El nu era unul dintre marii șamani Yekuana, dar se poate să fi făcut tot ce-i stătea în puteri și probabil considera că e mai bine pe termen lung să mă țină acolo să servesc întregului popor ca și doctor decât să mă lase să plec în încercarea de a salva două cazuri aparent fără speranță.

Lipsa de dorință din partea unui Yekuana chiar și de a linguși pe altul nu pare a fi o alegere a individului. Pare să fie o interdicție evoluată a continuum și susținută de cultura lor. Sunt foarte capabili să exercite forța asupra altor specii; dreseză câini de vânatoare prin disciplină strictă și prin pedepse care includ să-i lovescă cu pumnul, bețe sau pietre sau să le taie urechile. Dar nu și-ar fi impus voința asupra camarazilor umani, nici măcar, după cum am văzut, asupra copiilor.

A fost totuși o excepție care confirma regula, ca incidentul cu țarcul de joacă. Am văzut un tatic tânăr pierzându-și răbdarea cu fiul lui de un an. A strigat și a făcut o mișcar

violentă când priveam și se poate să-l fi și lovit. Bebelușul a țipat cu oroare asurzitoare, de netăgăduit. Tatăl stătea pedepsit de sunetul înspăimântător pe care l-a provocat; era clar că făcuse un act de ofensă împotriva naturii. Vedeam familia aceea des, fiindcă louiam ușă în ușă cu ei, dar nu l-am mai văzut niciodată pe bărbat să încalce demnitatea băiatului din nou.

Totuși, atitudinea părinților nu era una „permisivă”. În timp ce respectau autonomia fiilor și fiicelor lor și presupuneau că se vor comporta ca ființe sociale, stabileau și multe dintre standardele la care copiii se conformau.

La mesele din mijlocul familiei, aparența pentru ochiul civilizat era de solemnitate, când mama puneă în liniște bolurile și rogojinele în fața tatălui iar copiii stau acolo, mâncând sau dându-și mâncarea unul altuia fără o vorbă. Mama s-ar putea să spună câte ceva cu vocea ei blândă, micuță, un copil sare în picioare și aduce o tigvă pentru tata sau mama. Acțiunea este rapidă, silențioasă și eficientă, chiar și atunci când copilul este de vreo doi, trei ani. Îmi părea ca și acțiunea redusă de frică, ca și cum întregul ritual avea ca țintă să nu-l antagonizeze pe tatăl de familie, care ar fi reprezentat un fel de amenințare egocentrică pentru ceilalți. Dar nu era așa.

La o observare mai de aproape, toate părțile se găseau complet relaxate iar liniștea nu adăpostea nici o amenințare, nu avea de fapt nici o încărcătură, în afară de înțelegere reciprocă și încrederea în a face lucrurile în felul în care se fac. „Solemnitatea”, când îți dădeai seama că nu cuprindea deloc tensiune, era doar pace. Lipsa conversației însemna prezența relaxării printre ei, nu absența ei. Copilul sau copiii s-ar putea să aibă ceva de spus și chiar să o spună firesc, fără urmă de timiditate, nici de insistență, dar de obicei nu aveau. Este obiceiul Yekuana să se mănânce în liniște și „cu mintea la masa” de dragul seninătății și ce brumă de vorbe se mai spun, sunt spuse în această notă.

Sosirea tatălui este evenimentul care liniștește femeia și copiii. De asemenea, sub ochii taților și bărbaților, în general, femeile și copiii sunt mândri să-și dea măsura capacității, atât pentru a se ridica la nivelul așteptărilor bărbaților, cât și ale lor proprii. Băieților le place în mod special să-și măsoare puterile cu tații lor, iar fetelor le place să-i servească. Reprezintă răsplată suficientă pentru o fată să poată să-i aducă tatălui o bucată proaspătă de cassava și acesta să o ia din mâinile ei. Prin comportamentul lui, prin deminerea și excelența lui în ceea ce face, el arată pruncilor cotumele societății lor. Dacă plânge un bebeluș când bărbații sunt într-o discuție, mama îl duce în afara razei audibile. Dacă murdărește podeaua colibeii înainte să fi învățat unde se face, dar suficient de mare ca să înțeleagă, i se spune franc să iasă afară. I se spune să nu murdărească podeaua, dar nu că este rău, sau că întotdeauna greșește. Nu simte niciodată că este rău, ci, maxim, că este un copil iubit care a făcut un act nedorit. Copilul însuși vrea să înceteze de a mai face fapte neplăcute alor săi. El este ființă socială inerentă.

Dacă apare vreo deviere sau chiar vreo excepție accidentală la comportamentul corect al copilului, nici tatăl nici mama nu se înmoaie. Nu-l cocolșesc nici un pic. C și la Anchu, în timpul crizei lui Wididi, standardele lor rămân ferme.

Nu scot sunete de milă când un copil se rănește. Așteaptă ca să se ridice și să recupereze, dacă de asta este nevoie. Dacă este o rană serioasă sau o boală, fac tot posibilul să-l ajute să se vindece, dându-i medicamente sau tratamente șamanice, uneori făcând incantații ce durează zile și nopți la rând, adresându-se răului care a intrat în corp, dar fără să exprime milă față de pacient, care se împacă și el cum poate cu suferința fără să deranjeze pe nimeni în mod inutil.

Cât eram acolo mi-au adus sau mi-au trimis copii bolnavi să-i tratez. În aceste ocazii, în mod special, devenea evidentă marea diferență între copiii continuum și copiii noncontinuum. Copiii Yekuana, care fuseseră tratați corect în timpul etapei în-brațe, care se știau demni de iubire, nu căutau nici un pic de grijă maternă suplimentară să-și contrabalanseze durerea, decât dacă era insuportabilă, pe când copiii noștri civilizați, recunoscându-se în mod tacit că fiecare poartă o povară permanentă de durere (dorința pentru mai multă iubire decât a primit), sunt îmbrățișați și pupați și li se spun cuvinte drăgăstoase la cele mai mici căzături. Genunchii juliți se poate să nu vindece pe loc, dar întreaga încărcătură de durere este oarecum ușurată pentru un moment în care este solicitată în mod deosebit.

Se prea poate ca mila așteptată să fie un comportament învățat la scară largă. Eu am puține îndoieli că așa este, dar încrederea în sine și în alții (în acest caz chiar un străin) demonstra că acești copii mici care veneau la mine pentru tratament îmi indicau ceva mult mai pozitiv decât simpla lipsă a așteptării de dădăciți.

Într-una din primele expediții în teritoriul Yekuana, am fost în Wanania, satul lui Anchu, când a venit la mine un băiat de patru ani. S-a apropiat timid, nesigur dacă este bine primit. Când ni s-au întâlnit ochii și am schimbat un zâmbet de reasigurare, și-a ridicat degetul mare ca să-l văd. Nu arăta deloc autocompătimitate, nici nu cerea milă, doar un zâmbet larg pe față. Vârful degetului și o parte de unghie erau tăiate, cu excepția unei porțiuni de carne și piele care-l ținea să nu cadă. Sânge pe jumătate încheagat îl ținea lipit dar puțin deplasat de la locul lui. Când m-am apucat să curăț și să-l pun la loc, durerea a adus lacrimi în ochii imenși, de faun și uneori mâna mică tremura cum o ținea întinsă către mine, dar nu s-a retras niciodată și nici nu a scos vreun sunet mai mult decât un murmur în momentele cele mai grele; în majoritate timpului era relaxat și fața lui liniștită. Când degetul lui era bandajat, am zis arătând înspre el, „Tuunah, ahkey!” – „Fără apă!” – iar vocea lui muzicală a repetat, „Tuunah, ahkey!”, apoi „Hwaynamah ehtah” – „Mâine aici – și a plecat. Tot comportamentul lui contrazicea toate ideile mele predefinite despre cum se comportă copiii, despre cum trebuie îngrijiți în caz de urgență, despre importanța reasigurării ca parte a tratamentului medical și așa mai departe. Îmi venea greu să cred tot ce văzusem.

Într-o expediție de mai târziu, am fost trezită într-o dimineață de un copil de doi ani strigând cu voce subțirică „Si! Si!” Era cea mai bună pronunție a lui pentru „Shi”, numele meu Yekuana. M-am uitat din hamac și era Cananasi, singur-singurel, cu o tăietură ce trebuia reparată. Nu plângea și nici nu cerea să fie luat în brațe sau liniștit. A așteptat până când bandajul lui era la locul lui, a ascultat recomandarea să nu-și bage mâna în apă și să revină a doua zi și a fugit la joacă.

Când m-am întâlnit cu el a doua zi, bandajul lui era și ud și murdar. Înțelegerea lui intelectuală la vârsta de doi ani era insuficientă pentru a induce ascultarea unui ordin timp de o întreagă zi, dar sănătatea experienței sale cu Sine și Celălalt în timpul celor doi ani, una cu o bogată experiență în-brațe și una jalوناتă de exercițiul autodeterminării într-o lume provocatoare, l-a făcut capabil să vină să ceară și să-și accepte tratamentul fără sprijin, milă sau vreo altă formă de atenție. Presupun că mama a văzut tăietura și i-a spus doar „Du-te la Jean” iar Cananasi a făcut restul ce era de făcut.

A mai avut loc un incident prin de revelație pentru mine, deși destul de mult după ce eram familiară cu atitudinea firească a indienilor Yekuana când primeau îngrijiri medicale. Awadahu, al doilea fiu al lui Anchu, care avea nouă ani, a ajuns la coliba mea

singur, cu o rană în abdomen. S-a dovedit până la urmă că nu era periculos de adâncă, dar l-a prima vedere m-am speriat de gravitatea ei într-un așa loc vulnerabil. „Nehkuhnuhduh?” – Ce-a fost? – am întrebat.

„Shinada”, a răspuns politicos – o săgeată.

„Anahday?” – A ta? – am continuat.

„Katewedu”, a spus, numindu-l pe fratele lui de zece ani cu la fel de mută emoție ca și cum l-aș fi întrebat numele unei flori.

Când lucram la rana înspăimântătoare, Katewedu și alți câțiva băieți s-au oprit să vadă ce fac. Nu se vedea vreo urmă de vină la Katewedu, nici de furie la Awadahu. A fost pur și simplu un accident. A venit și mama lor, a întrebat ce s-a întâmplat, i s-a spus pe scurt că fiul ei cel mare trăsese o săgeată în cel de-al doilea fiu pe malul râului.

„Yeheduhmud?” a spus încet – Chiar?

Înainte să termin, mama a părăsit grupul de privitori să-și meargă să-și continue treburile. Fiul ei era îngrijit fără să o fi chemat pe ea; nu era nevoie să stea și ea. Singura persoana care era îngrijorată acolo eram eu. Ceea ce se făcuse era făcut; cea mai bună îngrijire posibilă era oferită și nu era nevoie nici măcar ca ceilalți băieți să stea acolo până terminam, puteau fugi la joacă. Awadahu nu avea nevoie de sprijin moral, iar când am terminat de pus ultimul platură, a plecat către râu să li se alăture.

Mama lui a presupus că dacă avea nevoie de ea, ar merge la ea și era disponibilă pentru o asemenea eventualitate.

Faptul că menționez aceste incidente s-ar putea să dea impresia falsă că aveau loc multe accidente printre Yekuana. Prin comparație cu contemporanii americani din clasa de mijloc, au destul de puține. Nu e coincidență că aceiași americani au poate cei mai protejați copii din istorie cât privește metodele de siguranță exterioară și, în consecință, *se așteaptă* de la ei cel mai puțin să știe să-și poare de grijă.

Un caz relevant este acela al unei familii de care am auzit că era îngrijorată de pericolul pe care îl reprezenta piscina lor pentru bebeluș. Ideea nu era că piscina se va ridica și-l va înghiți pe copil, ci că acesta s-ar putea, la fel de bine cum s-ar putea și să nu, să cadă sau să se arunce în piscină. Au pus un gard în jurul piscinei și țineau poarta încuiată.

Foarte posibil că mintea logică a copilului (nu partea care gândește) susținută de explicațiile părinților, a preluat sugestia cu gardul și cu poarta încuiată. A înțeles atât de bine ce se aștepta de la el, că a găsit într-o zi poarta descuiată, a intrat, a căzut în piscină și s-a înecat.

Când am auzit povestea, care mi-a fost spus tocmai pentru a ilustra faptul că copiii aveau nevoie de supraveghere constantă pentru a-i proteja de propria abilitate de a se răni, nu puteam să nu mă gândesc la groapa pentru lut din Wanania, lângă care copiii s-au jucat toată ziua nesupravegheați și fără incidente. Aceste două cazuri izolate s-ar putea să nu însemne mare lucru, bineînțeles, dar ilustrează destul de amănunțit diferențele dintre cele două culturi. Există mult mai multe situații potențial periculoase printre Yekuana. Una dintre cele mai evidente este omniprezența macetelor și a cuțitelor, toate ascuțite brici și toate aflate la îndemână, să calci pe ele, să cazi sau să te joci cu ele. Bebelușii, prea mici să fi învățat despre mănere, le luat de lamă și le agitau prin aer în pumnurile lor cu gropițe, chiar sub ochii mei. Nu numai că nu-și tăiau degețelele proprii și nu se răneau absolut deloc, dar dacă se aflau în brațe la mama lui, reuseau să evite și rănirea lor.

În mod similar, un bebeluș care se juca cu un băț aprins, rostogolindu-se și căzând cu el și cățărându-se înauntru și afară din casa cu un prag mai înalt de 30 cm, nu a atins niciodată lemnul în partea aprinsă, nici rămurelele ce atârnavă, nici cu el, părul lui sau al altcuiva. Bebelușii, ca și cățelușii, se jucau în jurul focului familiei fără intervenție din partea adulților.

Băieții, de la vârsta de optsprezece luni, practică trasul cu arcul, folosind săgeți ascuțite, având ceva prieteni entuziaști care le duc arcul și săgețile peste tot, pe toată perioada lor cât cei mici sunt treji. Trusul cu arcul nu era limitat la anumite locuri, nici nu erau instituite „reguli de siguranță”. În toată perioada de doi ani și jumătate cât am stat acolo, rana de săgeată pe care am menționat-o este singura pe care am văzut-o.

Există pericolele junglei, inclusiv marea ușurință cu care se poate pierde cineva în nemărginirea fără urme și șansele ca cineva să-și rănească picioarele goale, precum și corpul gol, pe lângă alte pericole ca șerpi, scorpioni și jaguari.

Și mai există râurile, în care repezișurile sunt chiar mai dese și mai periculoase decât anaconda sau crocodilii, iar un copil care înoată mai departe în curent decât îi permit puterile și abilitatea, are mari șanse de a fi strivit de stânci sau de una dintre multele ramuri de sub apă. Adâncimea și viteza unei porțiuni familiare a râului variază enorm de la o zi la alta, în funcție de cantitatea de ploaie din amonte, așa că a cunoaște pericolele într-o zi s-ar putea să nu folosească în următoarea. Copiii care înoată și se joacă în râu zi de zi trebuie să-și regleze abilitatea în mod adecvat tuturor condițiilor.

Factorul efector pare a fi plasarea responsabilității. Mecanismul de a-și purta ei înșiși de grijă, la majoritatea copiilor occidentali, este folosit doar parțial, o mare parte din povară fiind asumată de către adulții îngrijitori. Având caracterul lui că-i repugnă redundanța, continuum retrage atât de multă din protecția sinelui câtă este prestată de alții. Rezultatul este scăderea eficienței, pentru că nimeni nu poate fi în mod constant sau atât de în detaliu alert la circumstanțele din jurul cuiva, cum este de ale sale. Este un alt exemplu de încercare de a depăși natura; un alt exemplu de neîncredere în facultățile necontrolate intelectual și uzurparea funcțiilor lor de către intelect, care nu are capacitatea de a lua în considerație toate informațiile relevante.

Pe lângă că îi face pe copiii civilizați să aibă mai multe accidente, această pedilecție a noastră de a interfera cu plasarea responsabilității de către natură acolo unde funcționează cel mai bine, ridică nenumărate alte pericole. Un exemplu remarcabil reprezintă incendiile accidentale.

Într-un oraș american din vestul mijlociu, într-o iarnă, nu demult, a avut loc un viscol care a oprit complet traficul, inclusiv circulația mașinilor de pompieri, timp de câteva zile. Obișnuiți că aibă de-a face cu o medie de cam patruzeci de incendii pe zi, șeful pompierilor a apărut la televizor că roage oamenii și aibă grijă să nu aprindă incendii în timpul perioadei de urgență. Le-a spus că v-a trebui să se descurce ei înșiși cu orice incendiu ar apărea. Ca o consecință, media incendiilor a scăzut la patru pe zi, până când au fost degajate străzile, după care numărul a crescut la normal.

Nu e de crezut că majoritatea din cele patruzeci de incendii au fost puse intenționat, dar cei care le provocau în mod accidental erau în mod evident la curent cu faptul nu trebuie să fie foarte grijulii, având o brigadă de pompieri rapidă și eficientă. Informați de schimbarea de responsabilitate, au redus inconștient cifra cu 90%.

În mod similar, Tokyo, cel mai mare oraș din lume, are un procent permanent mai mic decât cele mai multe orașe mari, aparent din cauză că majoritatea caselor sunt

construite din lemn și hârtie, iar focul s-ar întinde în anumite perimetre cu viteză dezastruoasă, în timp ce echipele de pompieri ar avea dificultăți excepționale de deplasare pe străzile foarte aglomerate. Cetățenii sunt familiari cu aceste condiții și se comportă adecvat.

Această plasare de responsabilitate este un aspect al așteptării, forța care poate fi văzută exercitându-și puterea și în comportamentul copilului și în cel al adultului. Cum am putea fi descrise drept ființe sociale dacă nu am avea o predilecție înspre a ne comporta cum simțim că se așteaptă de la noi?

Pentru oricine încearcă să aplice principiile continuum în viața civilizată, această schimbare înspre încredere în capacitatea copilului de auto-protejare este una dintre cele mai mari probleme. Suntem atât de dezobișnuiți de ea, încât a lăsa copiii cu propriile lor dotări, în ideea că se descurcă fără vigilența noastră, depășește puțința multor persoane. Majoritatea dintre noi le-am arunca măcar câte-o privire fugară, neliniștităm riscând să fim prinși și să fie interpretată acea privire, drept așteptare la ineficiență. Și ce ne-ar putea da încrederea necesară să lăsăm un bebeluș să se joace cu un cuțit foarte ascuțit, încredere care la Yekuana vine dintr-o experiență îndelungată? Nu este experiența lor cu bebeluși folosind cuțite, căci introducerea metalului a avut loc relativ recent, ci familiaritatea cu abilitatea bebelușilor de a simți factorii subtili din mediul lor și de a se conduce în siguranță printre ei.

Nu avem altă șansă decât să ne găsim drumul înapoi la cunoașterea comună cu Yekuana și cu strămoșii noștri, *prin* folosirea intelectului. Nu va fi foarte diferit față de a-i spune cuiva să meargă la biserică și să se roage la Dumnezeu; persoana ar trebui mai întâi să se străduie să se comporte ca și cum ar crede. Unii ar fi actori mai buni decât alții.

Limbajul este cel mai recent dintre achizițiile majore din catalogul capacităților animale. Abilitatea de a forma succesiuni de concepte de o complexitate crescătoare se reflectă în abilitățile verbale ale copilului în creștere. Părerea lui asupra universului, precum și relația Sinelui cu Celălalt, se schimbă în mod necesar cu această achiziție și cu conceptul de timp, condiționat de propriul lui timp.

Drept consecință, există o pauză conceptuală între grupele de vârstă. În ciuda recentei mode de a discuta lucrurile cu copiii și de a le aduce „argumente”, rămână un golf de netrecut între ceea ce semnifică sau se înțelege de către copilul de șase ani din universul său și ce semnifică sau se înțelege de către un individ de treizeci de ani din universul său. Limbajul are valoare limitată în aceste asocieri.

Printre Yekuana este interesant de observat că există doar o comunicare verbală bazală de genul „Așteaptă aici” sau „Da-mi aia” între adulți și copii. Există un sistem stratificat de conversație care constă în schimburi verbale între copii de aproximativ aceeași vârstă cu diminuarea comunicării când vârsta diferă. Există discuții minime între băieți și fete ale căror vieți și interese sunt atât de diferite unele de altele și rareori, chiar și în calitate de adulți, par să aibă ocazii pentru conversații lungi între sexe.

Când adulții conversează, copiii în general ascultă. Nu vorbesc între ei. Niciodată nu i se cere vreunei persoane de orice vârstă să manifeste un punct de vedere fals cum face noi și copiii noștri când vorbim unul cu altul. Adulții Yekuana spun tot ce au de spus de față cu copiii lor, iar ei ascultă, înțelegând lucrurile în funcție de capacitatea lor. Când vine vremea ca un copil să se alăture adulților, a crescut în înțelegerea discursului lor, a scenariilor și a modului lor de gândire, fără ca să fie necesar acum să discrediteze o serie de scenarii și puncte de vedere confecționate de adulți pentru copii.

Fiecare grupă de vârstă cuprinde cu înțelegerea structurile conceptuale corelate propriei dezvoltări, călcând în urmele copiilor puțin mai mari decât ei, până când au pachet complet de forme gândite, verbale capabil să cuprindă păreri adulte și întregul context care le-a fost disponibil din fragedă pruncie.

Sistemul nostru, în care încercăm să ghicim ce și cum e capabilă să cuprindă mintea unui bebeluș, rezultă în scopuri încrucișate, neînțelegeri, dezamăgiri, furie și în general pierderea armoniei. Obiceiul dezastruos de a-i învăța pe copii că „binele” va fi întotdeauna răsplătit, iar „răul” întotdeauna pedepsit, că promisiunile se țin întotdeauna, că adulții nu mint niciodată și așa mai departe, nu numai că necesită să fie demontate mai târziu ca fiind „nerealiste” și „imature” dacă ei au continuat cumva să creadă ideologiile din pruncie, dar crează și o senzație de deziluzie care, de obicei, se aplică creșterii lor în general și asupra ceea ce *credeau* ei că este cultura pe care se aștepta s-o continue. Rezultatele sunt confuzie despre cum să se comporte, având în vedere că baza pentru acțiune a fost sustrasă, precum și suspiciune asupra oricărui altceva le mai spune cultura lor.

Din nou apare intelectul, încercând să „decidă” ce poate înțelege un copil, pe când modul continuum pur și simplu îi permite unui copil să absoarbă ce poate dintr-un mediu verbal complet, nedistorsionat și necenzurat. Este imposibil să rănim mintea unui copil cu concepte pe care nu le poate înțelege atâta vreme cât acelei minți i se permite să excludă ceea ce nu poate digera. Dar a lua copilul de umeri și a încerca să-l forțăm să înțeleagă poate crea un conflict trist între ceea ce poate înțelege și ceea ce simte că se așteaptă de la el. A le permite copiilor să asculte liber și să înțeleagă ceea ce pot elimina orice sugestie despre cât de mult se așteaptă și înlătură acel conflict dezastruos.

În timp ce fetele Yekuana își petrec copilăria împreună cu alte fete și femei, participând din prima la munca lor de-acasă și din grădină, băieții aleargă prin împrejurim împreună majoritatea timpului; tații lor le pot permite să-i însoțească numai la momentul potrivit. Între timp, băieții trag o mie de săgeți în cosași sau, mai târziu, în păsări mici, pe când un bărbat la vânatoare s-ar putea să tragă doar o dată sau de două ori pe zi, dându-i prea puține ocazii băiatului să-și dezvolte abilitatea, decât în faza de cautare și aport.

Și băieții și fetele merg să înoate aproape în fiecare zi. În mersul cu canoa sunt experți incredibil de devreme, ghidând ambațațiunile grele dintr-un lemn printre curenți înșelători și rapizi uneori fără să aibă în echipaj vreă persoană mai mare de șase sau șapte ani. Băieții și fetele vâslesc adeseori împreună. Nu există nici un fel de tabu în interacțiunile lor, pur și simplu lipsește adesea coincidența activităților.

În același timp, fiecare copil Yekuana, liber de nevoia de reasigurare, este foarte capabil să facă lucrurile el însuși. Pescuitul de obicei se face singur, de către o persoană de orice sex, copil sau adult. Împletitul coșurilor și manufacturarea armelor și reparațiile se fac de către băieți și bărbați, lucrând singuri. Bătutul cu ciocanul a dinților în răzătoarele pentru cassava, țesutul protecțiilor pentru brațe sau al hamacelor, precum și gătitul sunt făcute de către femei și fete, adeseori în solitudine sau doar în compania unui bebeluș.

Dar Yekuana nu-și permit niciodată să se plictisească sau să se simtă singuri. Marea majoritate a timpului și-o petrec în compania amicilor lor. Bărbații vânează adesea, fac anumite tipuri de pescuit, unele stadii ale construcției canoiei și construiesc locuințele împreună. Merg în expediții comerciale împreună și uneori desțelenesc și ard zonele unde plănuiesc să-și facă o grădină. Femeile și fetele merg la grădini și parcurg

procesul fabricării de cassava, aduc apă sau lemne de foc și altele, tot în grupuri. Băieții trag cu arcul, aruncă săgeți cu mâna, se joacă deferite jocuri, înoată, pescuiesc, caută sau adună mâncare, de obicei în grupuri. Bărbați, femei, fete, băieți sau familii, când fac lucruri împreună, toți vorbesc mult, cu vervă și cu voie bună. Râsul este impresionant de frecvent, iar tinerii bărbați de obicei chiuie voioși în cor la sfârșitul unei povești bune, noutăți sau glume. Această atmosferă de petrecere este normalul zilnic. Petrecerile lor, de fapt, nu prea au ce îmbunătăți acest nivel obișnuit ridicat de bucurie.

Una dintre cele mai evidente diferențe între Yekuana și orice alt copil pe care l-am văzut este că primii nici nu se bat, nici nu se ceartă între ei. Nu există delic competitivitate, iar conducerea se stabilește la inițiativa celorlalți. În anii pe care i-am petrecut printre ei, nu am văzut nici un copil certându-se cu altul, cu atât mai puțin să se bată. Singurele cuvinte furioase pe care le-am auzit au fost izbucniri foarte rare de nerăbdare din partea unui adult față de un copil care a făcut ceva nedorit. Urma apoi o mică tiradă de plâns urlat către adult, în timp ce el numai se uita preocupat și grăbit să repare eroarea, fără să se poarte pică odată puse lucrurile la loc, nici de partea copilului, nici de partea adultului.

Deși am văzut destule petreceri la care fiecare bărbat, femeie și copil Yekuana era băut, nu am văzut niciodată nici măcar începutul unei altercații, fapt care te face să gândești că sunt chiar așa cum se vede – în armonie unul cu altul, fericiți și simțindu-se chiar bine în pielea lor.

Capitolul CINCI

Deprivarea de experiențele esențiale

Viața civilizată nu poate fi privită în mod folositor fără a lua în considerare faptul că am fost privați de aproape întreaga experiență în-brațe și de mult din experiența așteptată ulterior, precum și faptul că mergem înainte, într-o manieră ordonată, dar inconștientă, căutând împlinirea acelor așteptări în succesiunea lor imuabilă.

Suntem ruși de propriul continuum de la naștere, lăsați să murim de foamea pentru experiență în pătuțuri și cărucioare, departe de curentul vieții. Părți ale noastre rămân infantile și nu pot contribui pozitiv la viața noastră când suntem copii mai mari sau adulți. Dar nu le lăsăm în urmă, nu putem face asta. Nevoia pentru experiența în-brațe rămâne paralelă cu dezvoltarea minții și a corpului, așteptând să fie îndeplinită.

Civilizația noastră se confruntă cu anumite boli ale continuum-ului. Ura de sine și îndoiala de sine sunt destul de prezente printre noi, în măsuri diferite, în funcție de cum și când a avut loc afectarea calităților native de către complexul de privațiuni. Căutarea de experiențe în-brațe ia forme multiple pe măsură ce trec anii și creștem. Pierderea condiției esențiale de stare de bine care ar fi trebuit să rezulte din perioada petrecută în brațe duce la căutări și substituiri ale ei. *Fericirea încetează să fie condiția normală de a fi viu, ci devine un scop.* Un scop este urmat în modalități pe termen scurt și lung.

Dacă ne amintim viețile Yekuana, devine din ce în ce mai clar de ce facem multe dintre lucrurile aparent fără rost pe care le facem.

Deprivarea de etapa în-brațe se exprima poate cel mai comun într-o senzație subliminală de discomfort în aici și acum. Individul se simte decentrat, ca și cum ceva îi lipsește; există o senzație vagă de pierdere, de a dori ceva pe care nu poate defini. Dorința se atașează adesea de un obiect sau eveniment aflat la distanța medie; exprimat în cuvinte ar fi „Mi-ar fi bine dacă măcar...” urmată de câteva schimbări propuse, cum ar fi să aibă un nou costum, o altă mașină, o promovare sau ridicare a salariului, o altă slujbă, șansa de a pleca departe fie pentru o vacanță, fie de tot, sau o soție, un soț sau un copil de iubit, dacă persoana în cauză încă nu are.

Când obiectul este obținut, distanța medie, unde se afla mama cândva, este ocupat rapid de un alt „Măcar dacă...”, iar distanța dintre acesta și persoană devine noua măsură a spațiului dintre persoană și fericirea care lipsește – fericirea de aici și acum.

Persoana este susținută de speranțele date de succesiunea de obiecte, pe măsură ce acestea se arată la distanța dictată de gradul de inaccesibilitate necesar persoanei ca să se simtă „confortabil”, anume, în aceeași relație în care era cu mama lui atunci când experiența în-brațe i-a fost refuzată.

Dificultatea de a ține obiectele la distanța necesară poate declanșa dezastrul. Nu se întâmplă prea des, fiindcă oamenii își pot imagina cu ușurință o paradă constantă cu lucruri pe care nu le pot avea, indiferent de ceea ce posedă de fapt. Dar ocazional imaginația este depășită de îndeplinirea prea rapidă sau completă a scopurilor pe care reușise să le stabilească.

Nu mulți ani în urmă, o faimoasă stea de cineva blondă devenise victima a ceea ce părea un dezechilibru insuportabil între nevoia ei de a dori și lucrurile care mai rămăseseră de dorit. Era actrița cu cel mai mare succes mondial, cea mai dorită femeie din lume. Își apropiase, se căsătorise și divorțase de bărbați de valoare fizică și intelectuală semnificativă. După standardele imaginației ei, avea tot ce-și dorea. Uimită

de a nu fi realizat starea de fericire care lipsea, scruta orizontul pentru ceva de dorit pe care nu-l putea obține imediat, iar nereușind aceasta, s-a sinucis.

Multe alte fete și femei, ale căror țeluri au fost similare cu ale ei, s-ar întrebat cum-a-putut-să-facă-așa-ceva,-ea-care-avea-totul? Dar paguba în teritoriul Visului American nu a fost mare, fiindcă în inima ei, fiecare femeie care se întreba era sigură că măcar dacă... dacă *ea însăși* ar avea atâtea lucruri de dorit în viață, ea ar simți fericirea nu atât de greu de atins, ea nu ar rata să fie fericită.

Sunt suficiente exemple de suiciduri asemănătoare, dar mult mai comun este comportamentul disperat al oamenilor de succes, al căror instinct de autoconservare îi împiedică de a face ultimul pas în uitare, ale căror vieți sunt pline de consum excesiv de alcool, de droguri, divorț și melancolie. Majoritatea oamenilor bogați pot și fac multe ca să fie și mai bogați, cei care au putere vor și mai multă putere și astfel dau formă dorințelor lor. Sunt puțini aceia care ajung la final sau au la îndemână tot ce și-ar mai putea dori și care trebuie să facă față nivelului nesatisfăcător de dorință. Nu își mai amintesc forma originală: tânjirea de când erau bebeluși de ase afla la locul lor în brațele mamei. Se uită la toate intențiile și scopurile dintr-un abis fără fund, întrebând și neprimind nici un răspuns despre ce rost au toate, pe când mai demult erau chiar siguri că era vorba de bani, faimă sau realizări.

Căsătoria în lumea civilizată a devenit în majoritatea cazurilor un contract dublu; din care o clauză sună așa: „...și îți voi fi mamă, dacă și tu îmi vei fi mamă”. Nevoile infantile care continuă să fie prezente în fiecare partener sunt exprimate prin declarația implicită (adeseori explicită) „Te iubesc, te doresc, am nevoie de tine.” Primele două treimi ale ei sunt potrivite bărbaților maturi și femeilor mature, dar în mod obișnuit noțiunea de nevoie, deși acceptabilă într-o manieră romantică în cultura noastră, implică cerința pentru a fi îngrijit într-o măsură oarecare ca un bebeluș. Poate varia de la exprimări infantile (Îl iubește mămică pe micuț?) până la un acord tacit de a nu oferi altor persoane mai mult decât atenție superficială. Adeseori nevoie dominantă este de a fi obiectul atenției (transformarea tipului de atenție potrivit copiilor mici, dar nu și copiilor mai mari sau adulților) iar partenerii pot ajunge la o împărțire amicală a rolului de personaj principal.

Curtarea este adesea terenul unde se testează până unde vor fi îndeplinite nevoile infantile ale partenerilor. Pentru persoanele cu cerințe extinse – persoane ale căror copilării i-au lăsat fără suficientă împlinire ca să poată face un compromis satisfăcător între o altă persoană și nevoile lor – căutarea unui partener poate fi una tristă și fără sfârșit. Au fost trădați în copilărie, iar dorința lor este largă și profundă. Teama de a nu fi trădat din nou poate fi atât de puternică încât momentul în care apare pericolul de a găsi un companion, fug îngroziți de eventualitatea de a pune candidatul la încercare și de a risca să li de amintească, insuportabil, că nu sunt demni de iubire în maniera necondiționată de care au nevoie.

Nenumărați bărbați și femei s-au trezit victime ale unui „model” de comportament cu ocazia curtării care arată o groază de fericire fără explicație aparentă. Chiar când este relativ ușor să depășească frica de a găsi un partener, mirii se împiedică la altar, iar miresele plâng cu lacrimi amare când vine vremea să pășească înainte și să-și ia fericirea. Dar mulți continuă ani de zile, schimbând parteneri, căutând o relație pe care nu o pot numi, incapabili să se angajeze față de cineva atât de meschin ca un bărbat sau o femeie cu nimic mai grozav sau mai important decât ei înșiși.

Dificultatea de a găsi un partener acceptabil a fost complicată și mai tare de către imagini culturale cum sunt obiectele de iubit furnizate de filme, televiziune, romane, reviste și reclame. Imaginile cinematice care micșorează spectatorul crează o iluzie de ființă „perfectă” demult pierdută sau de persoană cu rol de mamă. Avem o încredere nejustificată în aceste creaturi uriașe și înzestram actorii înșiși cu aura de perfecțiune pe care am asociat-o lor în mintea noastră. Ei nu pot greși, ei sunt deasupra tipului de judecată pe care ni-l aplicăm unii altora. Și ca să facem lucrurile și mai confuze, personajele pe care le reprezintă, indiferent cât de nerealiste sunt, stabilesc standardele pentru dorințele noastre, fapt care face ca persoanele reale să pară mai inadecvate decât oricând.

Publicitatea a învățat să strângă capital din dorințele neîmplinite ale publicului deprivat de etapa în brațe, proferând promisiuni de genul „Dacă ai avea acest lucru, te-ai simți bine din nou.” O băutură răcoritoare este oferită sub sloganul „Este cea adevărată.” Principala ei concurență face apel la simțul pierdut de apartenență „Faci parte din generația Pepsi” sau cu imaginea „oamenilor Pepsi” care arate „bine”. O companie îți sugerează un final al tânjirii prin „Un diamant este pentru totdeauna.” Implicația ar fi că posesia unui bun de o valoare garantată îi va da persoanei o valoare de aceeași permanență, perfecțiune, fiind în același timp și incontestabilă. Este ca și cum cineva nu mai trebuie să fie demnă de iubit în cazul în care poartă un diamant, un inel magic care atrage toate persoanele în același timp. Blănuri și mașini de prestigiu, o adresă bună și așa mai departe par să atragă acceptabilitatea după care tânjește persoana. În același timp se înconjoară de mijloace de securitate să facă față nesiguranței, cam la fel cu ar fi fost brațele înconjurătoare cărora le-am dus dorul. Indiferent ce perzintă cultura noastră drept bunul perfect de posedat, ceea ce ne dorim de fapt este să fim „înăuntru”, fiindcă ne simțim în mod cronic excluși, deși ne străduim din răputeri să ne spunem că suntem „înăuntru”, și atunci când face noi eforturi să ne convingem chiar și pe noi înșine.

Deși majoritatea dintre noi nu-și amintesc nici măcar odată să se fi simțit cu totul bine, în chiar mijlocul momentului pe care tocmai îl trăim, transferăm adesea iluzia acestei senzații fie în trecut, fie în viitor. Vorbim de anii de aur ai copilăriei sau de vremurile bune trecute, pentru a susține iluzia că fericirea nu este chiar așa departe. Inocența copilăriei, despre care credem că ne proteja de cruda realitate, era însoțită de mirarea și confuzia față de contradicțiile între ceea ce ni se spunea și ceea ce vedeam că se întâmplă, iar senzația că ceva lipsește era întotdeauna prezentă, atunci ca și acum, doar că iluzia de atunci era că vom fi admiși în armonie atunci când vom crește și ne vom alătura oamenilor de vârstă „potrivită”.

Prea puțin suspectam atunci că oamenii de vârstă potrivită vor rămâne întotdeauna cu un pas înainte până în momentul în care timpul ne va permite să credem că acum sunt cu un pas sau mai mult în urma noastră.

Noțiunea că împlinirea, senzația de bine, vine prin competiție și succes este o extensie a ceea ce Freud numea „rivalitatea între frați”. Lui îi părea că toți dintre noi avem de-a face cu gelozia și ura față de frații și surorile noastre, care amenințau accesul nostru exclusiv la mame. Dar Freud nu avea printre cunoștințele lui persoane nedepivate. Dacă ar fi avut oportunitatea de a-i cunoaște pe Yekuana ar fi aflat că ideea de competiție și de a câștiga, ca scop în sine, le este cu totul necunoscută. Nu poate fi considerată, așadar, drept parte integrantă a personalității umane. Când un bebeluș a primit atâta experiență în brațele mamei sale cât avea nevoie și s-a despărțit de ea în termenii lui,

poate tolera fără dificultate apariția unui nou bebeluș în locul pe care el l-a părăsit de bună voie. Nu există loc pentru rivalitate atunci când nu i-a fost uzurpat nimic din ce încă are nevoie.

Printre Yekuana, există o varietate de motive pentru a dori lucruri sau oameni, dar simpla dorința de a câștiga în detrimentul altora nu este unul dintre ele. Nu au jocuri competitive, deși jocuri există. Există luptele, dar nu și campionate, doar o serie de meciuri între perechi de bărbați. Practica constantă a trasului cu arcul are întotdeauna ca țel atingerea excelenței, dar niciodată în competiție cu alți băieți, nici vânătoreea nu este o treabă competitivă între bărbați. Viața lor emoțională nu o cere, așa încât cultura lor nu o oferă. Este dificil pentru noi să ne imaginăm viața fără competiție – precum ne e dificil să ne imaginăm să ne simțim bine exact așa cum suntem.

Același lucru se poate spune despre căutarea schimbării. Este atât mult prezentă în fața actuală a culturii noastre, că rezistența noastră naturală la schimbare a fost distorsionată. Pare că aproape a fost transformată într-o compulsie spre schimbare cu o apariție atât de frecventă încât tinde spre monotonie sau lipsa de schimbare.

A apărut recent ideea că ce este mai nou trebuie să fie mai bun. Publicitatea a preluat sarcina de a stimula cursa notăților. Nu exista pauză, nici răgaz. Nimic nu este acceptat drept suficient de bun, nimic drept satisfăcător. Nemulțumirea noastră subterană este canalizată înspre a dori ultimele lucruri.

Printre lucrurile din capul listei sunt cele care înlocuiesc munca. La aparatele care înlocuiesc munca atracția este dublă, alimentată de două aspecte ale deprinderii de etapa în-brațe. Prima, de a achiziționa ceva „potrivit” este întărită de cea de-a doua, de a obține cea mai mare cantitate de stare de bine cu cel mai mic efort. La o persoană cu continuum împlinit, capacitatea bebelușului de a obține ce dorește fără efort face loc unei dorințe crescătoare de a-și exercita capacitatea de muncă. Când nu a fost experimentat succesul în calitate de bebeluș pasiv, există o tendință puternică pentru a apăsa butoane, pentru a evita munca și pentru o asigurare că totul se face pentru subiect, fără a se aștepta nimic de la el. Acțiunea de a apăsa butonul se înrudește cu a da un semnal persoanei îngrijitoare, dar poate fi făcută cu încrederea că dorința va fi îndeplinită. Impulsul de a munci, în mod necesar unul puternic într-o societate continuum, este blocat; nu se poate dezvolta adecvat în terenul arid al lipsei de disponibilitate de a și purta sieși de grijă. Munca devine ceea ce este pentru majoritatea dintre noi: o necesitate nesuferită. Iar utilajul de înlocuit munca licărește cu promisiunea confortului pierdut. Între timp, apare adesea o soluție pentru disonanța între dorința adultului de a-și utiliza abilitățile și dorința infantilă de a fi nefolositor, sub forma numită elegant recreere.

Un bărbat care-și petrece viața activă nesatisfăcătoare, din necesitate, printre hârtii și idei va recrea expectanța lui înăscută pentru munca fizică printr-o activitate ca și golful. Fără să-și bată capul că principala lui virtute este inutilitatea, jucătorul de golf își târâie picioarele prin soarele arzător, cărând o sarcină zdravănă de crose și ocazional își concentrază atenția asupra feliei înguste a problemei de a face o minge mică să cadă într-o gaură mică din pământ; acest lucru fiind făcut, într-un mod ineficient, cu capătul unei crose, nu ducând mingea și băgând-o înăuntru. Dacă l-ar fi forțat cineva să facă toate astea, s-ar fi simțit dureros de agresat, dar cum se numește recreere și este sigur că nu servește altui scop decât exercițiului său, este liber să se bucure de el precum se bucură Yekuana de munca lor utilă.

Dar există acum destui jucători de golf care au permis impulsului de a evita munca să strice o parte din plăcere, fiindcă li s-a sugerat de către sectorul respectiv al culturii că a căra crosele nu este plăcut și, mai recent, și că plimbatul între lovituri are trebui și el mutat în categoria muncă, așa că au fost introduse micile mașinuțe de golf. Pentru a se recrea după golf, s-ar putea în curând să aibă nevoie să recurgă la de tenis.

Nevoia continuă pentru experiența ratată a etapei în-brațe ne duce la comportamente foarte bizare. Nu ar fi ușor de explicat gustul nostru pentru montagne rousse, dispozitive cu rostogoliri peste cap sau roata mare, dacă n-ar fi faptul că avem o cotă timp nepetrecută într-o situație cu o siguranță pe care putea conta și cu schimbări bruște de poziție, în timp ce împrejur se șteau pericole. Atracția față de orice animal care poate fi lovit și înspăimântat, precum și necesitatea de a plăti pentru asta nu poate fi explicată decât prin descoperirea nevoii pe care încearcă să o îndeplinească. Milioanele de ani de fiori confortabili experimentați de către bebeluși în brațe când mamele lor săreau prin copaci, fugeau prin savană, treceau prin ape sau pe oriunde, trebuie să fie mult dorite de către ultimii nefericiți care au parte doar de liniștea și imobilitatea unui pătuț sau de mișcarea bine atenuată și amortizată a unui cărucior plus ceva legănat pe genunchi și, dacă sunt norocoși, ceva aruncat în aer de către tații capabili încă să audă vocea continuum-ului lor.

Secretul atracției constă în zona de siguranță, în locul cu centuri de siguranță din mica gondolă care aleargă și se aruncă de-a lungul șinei sau sus în aer. Este plăcerea de a fi în siguranță în mijlocul a ceea ce *altfel* ar fi condiții înspăimântătoare. „Tunelul dragostei” are fantome și scheleți ce apar și ne dă fiori de care ne putem bucura fiindcă știm că suntem în siguranță; doar cu această înțelegere ne cumpărăm biletele.

Același lucru este adevărat despre filmul thriller cu monștri, extraordinar de popular, pe care îl vedem dintr-un scaun din care suntem siguri că vom ieși nevătămați. Dacă cinema-ul ar fi într-adevăr vizitat de o gorila liberă, de un dinozaur sau vampir, ar fi prea puțină cerere de bilete.

Treaba bebelușilor aflați în brațe este de a avea experiențe care să îl pregătească pentru dezvoltarea ulterioară înspre autonomie. A fi martor și a participa în mod pasiv la acele evenimente uimitoare, violente și amenințătoare care sunt norma zilnică a unui bebeluș aflat în brațele unei mame ocupate sunt cărămizi esențiale pentru construirea încrederii în sine. Reprezintă o parte importantă a substanței din care se formează simțul sinelui.

Într-o manieră mai blândă, călăritul cailor, de jucărie sau adevărați, în mașini, de jucărie sau adevărate sau în sau pe orice altceva care de poartă aduce ceva în plus la cota ce ne lipsește nouă a *acelui* aspect ale experienței în-brațe și reduce măsura nevoii de ea. Călăria dă adeseori dependență, pentru că mulți dintre noi imediat ce descoperim plăcerea de a fi purtați de cal sau de motocicletă, avem o senzație de părăsire când suntem lăsați din nou pe propriile picioarele; dar haideți să discutăm rolul dependenței mai târziu.

Expresii ale deprivării de etapa în-brațe ne marchează viețile și colorează personalitățile din jurul nostru atât de frecvent încât tindem să le considerăm parte a naturii umane. Un exemplu este și „sindromul Cassanova”, care face ca un bărbat să se prezinte demn de iubire, compensând prin numărul de cuceriri ceea ce lipsește în calitatea aceea specială a iubirii pe care ar fi trebuit s-o găsească la mama lui, calitate care-i confirmă individului existența și valoarea. Colecționarea de dovezi ale acestui drept la iubire tinde într-o oarecare măsură să înlocuiască acea convingere care lipsește. În fiecare

moment petrecut în brațele fiecărei doamne ceva se compensează și, într-un final, Cassanova „obosește” de acea varietate de căutare a sentimentului de fericire și este capabil să preia o poziție mai avansată, mai matură față de femei. La majoritatea Cassanova acest eveniment are loc relativ devreme în viață, dar în unele cazuri, ei nu se pot elibera de iluzia că succesele sexuale reprezintă un punct pe tabla corectă de scoruri și că perfecționarea tehnicii de a cuceri ar fi calea înspre împlinirea misterioasei lipse din viața lor.

Gigolo și căutătorii de aur cred că valoarea monetară asociată cu femeile sau bărbații pe care îi câștigă sunt adevărata măsură a valorii lor și consideră adesea că mariajul cu o persoană bogată îi va face și pe ei bogați și, în consecință, acceptabili într-un mod de necontestat. Cumva li s-a dat impresia că banii înseamnă iubire pe această cale, împreună cu iluzia mai comună că banii înseamnă fericire. Influența culturală care perpetuează aceste idei eronate nu este greu de descoperit. Dar îndepărtarea sugestiilor eronate prin definirea calității de a fi demn de iubit precum și a fericirii nu rezolvă problema. Simțul lipsei de armonie doar și-ar găsi o altă speranță de care să se agațe și sunt șanse destul de mari că va fi una la fel de iluzorie.

„Sindromul bălosului” este o altă manifestare comună a privațiunii din copilărie. Bălosul, la fel ca și copilul care salivează abundant, ciufulit, vrea să fie iubit pur și simplu pentru că el există și exclude orice ar fi putut face să merite sentimentele adresate lui prin vreun comportament plăcut. Își pleoscăie buzele tocmai pentru a-și confirma că oricine stă lângă el este fericit să afle că îi place mâncarea; își impune prezența fizică oriunde poate, lasând scrum sau pete sau murdărie drept urmă a existenței sale, provocându-i pe toți cei prezenți să-l respingă pe el și dreptul lui de a fi iubit. Când află că este respins, își întărește declarația față de cosmosul-mamă: „Vezi? Nimeni nu mă iubește fiindcă nici măcar nu-mi stergi obrazul!” Și se repede pe drumul lui, nespălat, nepieptănat și calcă accidental pe toți ceilalți pe picioare. Speranța lui este că mamei-cosmos, cum ar trebui oricărei mame (așa-i spune continuum-ul lui) îi va fi milă de el pentru cât a suferit și îl va primi în sfârșit în iubirea ei completă. El nu-i va închide niciodată ușa îngrijindu-se el însuși; ar însemna o recunoaștere a pierderii speranței.

Nici martirul nu este mult diferit de dezagreabil, suferind să fie acuzat, dar cu o mai mare emfază pe cantitatea de suferință care *trebuie* într-un final recompensată. Fete cu ochii strălucitori au marșat hotărâte către rug, spânzurătoare sau fălcile leilor pentru nenumărate cauze. Dând totul, simțeau că trebuie să-și obțină în sfârșit locul. Avantajul este că cei care se sacrifică de tot nu se întorc să se plângă că au fost înșelați, așa că iluzia rămâne intactă pentru cei care sunt atât de predispuși, fie de o istorie recentă cu o mamă care a cedat prin gesturi extravagante de remușcare când bebelușul se rănea.

Personalitatea actricească simte foarte des nevoia de a fi pe scenă sau ascultată de un mare număr de persoane pentru a-i dovedi că ea *este* centru atenției, în ciuda senzației supărătoare de contrariu; de unde rezultă nevoia neostoită de a ocupa de acea poziție. Exhibiționistii și narcisiștii patologici pot fi cazuri încă și mai desperate de pretindere a acestei atenții speciale, cand a fost sistematic cerută în zadar la începutul vieții. Adeseori se observă că o relație „apropiată” a mamei cu viitorul „actor” constă, de fapt, în încercarea mamei de a câștiga poziția centrală din partea bebelușului ca rezultat al propriei nevoi stringente.

Studentul compulsiv, cel care obține diplome la nesfârșit și locuiește în școli de o specialitate sau alta toată viața, a făcut din universitate un surogat de mamă relativ

adaptabil. Școala este mai mare și mai stabilă decât el. Răsplătește comportamentul bun sau rău într-un mod relativ predictibil. Protejează de lumea rece, dură din afară, care este prea riscantă pentru dotarea emoțională inadecvată a unui bebeluș deprivat devenit adult. Adultul dorește să se testeze față de provocările lumii și, în consecință, pentru a-și continua dezvoltarea, nu-și permite să devină o personalitate nesigură, indiferent de vârstă.

Aparent contract academicianului care se agață de poziția infantilă față de școală (și omului de afaceri care se agață de fustele unei corporații timp de zeci de ani) este aventurierul-cuceritor căruia i s-a dat impresia, poate de către un părinte, că rețeta pentru acceptare este cățărarea pe cel mai înalt vârf sau navigarea pe ocean cu o singură mână într-o coajă de alună; realizarea unică, ce promite înfrângerea tuturor rivalilor la atenție. Aclamațiile întotdeauna disponibile celui care rămâne mai mult decât oricine pe catarg sau primului om alb care a ajuns undeva sau care a trecut o cascadă pe frânghie arată foarte asemănător cu ce dorește persoana – până când, bineînțeles, este obșinut și găsit inadecvat și un nou proiect este propus drept adevărat, drept răspuns, drept pașaport spre armonie.

Călătorul compulsiv are foarte tare același tip de iluzie suport. Locurile noi dețin promisiunea de a fi locul potrivit, pentru că iluzia întoarcerii magice în brațe este inaccesibilă oricărei realități perceptibile. Așa că verdele comparativ al câmpiilor îndepărtate licărește ispititor celui care speră, celui care crede, pentru motive pe care nu și le mai amintește nici el, că împlinirea constă în ajungerea într-un anumit alt loc.

Consecvent naturii continuum-ului uman și erelor lui de experiență, dorința de a fi chiar în centrul vieții pare a fi o dovadă că centrul este disponibil. Este parte a modelului ca împlinirea pierdută să-și recapete locul în viitor; doar în acest fel poate servi drept motivare pentru completarea dezvoltării. Această credință, nevicată de rațiune sau de experiență personală, ne atrage înainte precum e și menită, indiferent cât de în afara contextului, indiferent cât de în urma programului. „Măcar-dacă” sau „atunci-când” de un fel sau de altul reprezintă un procentaj enorm dintre motivele operative ale oamenilor civilizați.

Poate mai trist de contemplat sunt acele expresii ale deprivării care se perpetuează prin suferință către alții. Copiii agresați sunt cele mai evidente din multitudinea de persoane rănite de către părinții deprivati și suferinzi.

Profesorul C. Henry Kempe, președinte al Departamentului de Pediatrie al Colorado Medical Center, a aflat din cercetările lui asupra unui eșantion de o mie de familii că 20% dintre mame au dificultăți în „a-și asuma rolul de mamă”. „Multe mame nu-și prea iubesc copiii”, a spus el. Interpretarea lui nefericită asupra cifrelor a fost, având în vedere că atât de multe mame nu sunt capabile să-și iubească copiii, aceea că dragostea de mamă ca și instinct natural trebuie să fie „un mit” (vezi pagina 59). Mesajul lui a fost că este o eroare să se aștepte de la fiecare femeie să fie o Maica Domnului, dăruitoare a toate și protectoare față de copilul ei și îi condamna pe vechii experți pentru spălatul oamenilor pe creier înspre a crede că ea ar trebui să fie așa. În orice caz, descoperirile lui vorbesc de la sine în ce privește agresarea copiilor. „Toate cercetările conduc înspre un fapt incontestabil: „copiii agresați devin părinți agresivi.” Iar printre circumstanțele de care s-a constatat că produc acest tip de brutalitate la părinți era faptul că, având în vedere că încă erau ei înșiși copii, cumva „pierduseră ocazia de a avea o

mamă” de-a lungul întregului parcurs, inclusiv în relațiile cu profesorii, prietenii, iubiții, soțul sau soția.

„Parintele”, spune Kempe, „care nu a primit grija mamei este incapabil de a o oferi copilului și așteaptă de la el să fie capabil să o iubească; ea, mamă fiind, așteaptă mult mai mult decât este capabil un bebeluș și îi interpretează plânsul drept respingere.” A citat o mamă educată, inteligentă care spunea „Când plângea, înțelegeam că nu mă iubește, așa că îl loveam.”

Așteptarea că nevoia ei de iubire va fi îndeplinită în sfârșit de către bebelușul ei care are el însuși nevoie de iubire este tragedia multor femei. Și bineînțeles că este un factor care intervine în calitatea privațiunii suferite de către copil. Nu numai că i se refuză o mare parte din iubirea și atenția necesară, dar copilul mai are și de concurat pentru ea cu o persoană mai mare, mai puternică. Ce ar putea să fie mai patetic decât un copil care plânge că dorește îngrijire maternă și o mamă negându-l pentru că nu i-o oferă el drept răspuns la nevoia ei profundă?

Nimeni nu câștigă dintr-un asemenea meci; nimeni nu este personajul negativ. Tot ce putem descoperi de la un orizont la altul sunt victime ale victimelor.

Copiii arși sunt expresii mai indirecte ale deprivării părinților. Cazurile sunt de obicei etichetate drept accidentale, dar Helen L. Martin, cercetătoare la Secția de Arși a Spitalului din Londra, pentru copii, află că nu sunt. A studiat cincizeci de cazuri timp de șapte luni și a tras concluzia că majoritatea arsurilor erau rezultat al „problemelor emoționale”. Cu excepția a cinci cazuri, a constatat că arsurile au avut loc în timpul situațiilor conflictuale: fie tensiune la mamă, între copil și alt membru al familiei sau între adulți ostili. În mod uimitor, doar două dintre cazuri au avut loc când copilul era singur.

În contrast cu agresiunile, părinții care cauzează ca să li se întâmple arsuri nu sunt expliciti în dorința lor să-i rănească. Ei se află în conflict de interese între furia și frustrarea lor infantilă și sentimentele lor parentale de protecție. Folosind inconștient arma expectanței pentru a sugera copilului că se va arde, și poate ajutând prin lăsarea supei fierbinți într-un loc neobișnuit de accesibil drept sugestie suplimentară, nefericita mamă poate păstra aparența virtuoaasă necesară și în același timp să se pedepască pe sine prin vinovăție într-un efort de a face să conviețuiască părintele înfuriat în aceeași piele cu copilul sfâșiat de ură, distructiv care încă este tot ea.

Lipsa de grijă maternă din partea soților la momentul accidentului copiilor era evidentă la aproape jumătate dintre mamele care-și defăneau atitudinea față de bărbații lor drept „distantă, indiferentă sau ostilă.” Într-un grup de control de familii de aceeași vârstă și mediu social, Helen Martin a constatat că numai trei din cincizeci care simțeau la fel.

Există dovada că puternicul curent de cerere pentru iubire și atenție mergând dinspre mamă înspre fiu poate fi, prin copleșirea cerinței copilului, cauza homosexualității pentru mai târziu în viață. Mama, privită ca posesivă sau exagerat de atentă, nu-i *oferă* de fapt iubire prin eforturile ei susținute de a câștiga interesul complet al copilului ei, ea de fapt i-o cere. Ea joacă adeseori rolul „fetiței” și încearcă să-l păcălească pe copil cu semnale infantile să-i acorde atenție sau să-i fie milă de ea. Incapabil să triumfe față de atracția pe care ea o exercită asupra lui, atragerea ei de către copil trece neobservată, fără răspuns, iar el nu se poate elibera de nevoia de a-i atrage atenția înspre necesarul lui de iubire. El crește simțind că jucând demonstrativ rolul fetiței bosumfalte, mofturoase ar fi calea spre succes. Îl joacă vis-a-vis de eforturile similare ale mamei sale, iar ca adult se simte atras de ceea ce pare o mamă disponibilă, care afișează iubirea și adorarea altruistă

pentru el în timp ce-l secătuieste de fapt de fiecare fărâmbă de atenție pe care *el* o poate oferi în calitate de copil mai mare sau adult.

Fiindcă aflaseră în acest fel că nu se poate obține iubire de la femelele speciei, ci că sunt masculii aceia care oferă grijă maternă, ei se îndreaptă către bărbați pentru a solicita iubire și se simt adesea atrași de exemplare foarte tinere, la fel cum erau ei înșiși atunci când mama lor cerea și obținea de la ei cea mai intensă grijă maternă.

Relația este adeseori una de competiție pentru servicii maternale. Masculul homosexual nu imită femela adultă când „se afișează”, ci *femela copil pe care a jucat-o mama lui față de el*. Aspecte mai mature ale dragostei de adult lipsesc adesea, iar cuplul homosexual găsește dificil să dezvolte o alianță de genul celei care se formează cu timpul.

Excepțiile le reprezintă adesea bărbații care au fost îndepărtați de femei din alte motive, cum ar fi povești îngrozitoare prelungite despre defectele femeilor spuse lor la vârste fragede. Acestea pot proveni de la mame care și-au îndeplinit din alte puncte de vedere rolul de mamă față de fii lor.

Homosexualii feminini, lesbienele se simt adesea blocate față de posibilitatea de a primi dragoste de la bărbați de către tați cruzi sau neubitori. Dacă au crescut în prezența unei mame a căror dorință pentru atenție masculină a fost un factor puternic pentru a nu le oferi atenție lor, se poate să fi adoptat o manieră masculină de a se comporta pentru că acela li se părea rolul cu care au putea câștiga.

Cercetările în acest domeniu ar putea fi de valoare semnificativă în înțelegerea și tratarea nefericirii implicate.

Infraționalitatea, când este o trăsătură patologică de personalitate, poate fi și ea corelată cu refuzul de a funcționa după regulile adulților, de a-și câștiga partea ca un egal printre adulți. Hoțul se poate să fie incapabil să suporte munca pentru lucrurile de care are nevoie și pe care și le dorește, considerând că ar trebui cumva să le obțină ca de la o mamă, fără să plătească. Faptul că uneori suportă mari neazuri pentru a obține prea puțin „de gratis” nu are nici o relevanță; important este că simte în final că a obținut „ceva pe nimic” de la mama cosmică.

Nevoia de pedeapsă sau de atenție personală, care poate fi aparentă la infractor, este adeseori parte din relația sa infantilă cu societatea, de la care fură lucruri de valoare, semne de iubire.

Aceste fenomene nu sunt străine studenților de comportament social civilizat, dar privite ca manifestări ale continuum-ului întrerupt, pot primi o semnificație și mai limpede.

Boala fizică, care poate fi înțeleasă ca o încercare a organismului de a se restabili după sau în timpul unui atac asupra lui, poate avea, în consecință, o multitudine de roluri de jucat. După cum am văzut mai devreme, unul este efectul de „îndreptare” pe care îl are pedeapsa față de povara insuportabilă a vinovăției.

În vremuri de necesitate emoțională deosebită, continuum poate aranja pentru noi să ne îmbolnăvim și să avem nevoie de îngrijire din partea altora – tipul de îngrijire pe care îl obținem cu dificultate în calitate de adulți sănătoși. Nevoia de atenție poate fi atașată de o persoană specială sau unui cerc familial sau de prieteni sau unui sistem spitalicesc. Un spital, deși poate părea impersonal, pune pacientul într-un rol infantil, și chiar dacă are prea puțin personal și nu este adecvat, preia responsabilitatea hrănirii și luării deciziilor pentru el, o situație nu mult diferită de tratamentul pe care-l va fi primit

în prima copilărie din mâinile unei mame neglijente. Deși nu este în mod necesar tot ce are nevoie, s-ar putea să fie cel mai apropiat lucru disponibil.

La Centrul Loeb pentru Hrănire și Reabilitare al Spitalului Montefiore din New York, s-au făcut niște descoperiri care au foarte mult sens din perspectiva continuum. Centrul susținea în 1966 că a redus numărul de reinternări cu 80% printr-o abordare de „acceptare” și de încurajare a pacienților să vorbească despre problemele lor. Lydia Hall, sora medicală care era și directoarea centrului și fondatoarea lui, spunea că îngrijirea medicală era echivalentă îngrijirii pe care o mamă o oferă unui copil nou-născut. „Răspundem cerințelor pacienților imediat”, spunea ea, „indiferent cât de deplasate pot părea”.

Cu o aparentă înțelegere asupra tendinței de întoarcere, de regresie la o poziție emoțională infantilă în situații stresante, Genroso Alfano, directorul adjunct al centrului spunea „Multe persoane se îmbolnăvesc datorită incapacității lor de a face față vieții lor. Când învață să rezolve problemele ei înșiși, nu mai au nevoie să se îmbolnăvească.”

Înainte să se îmbolnăvească, bineînțeles, majoritatea pacienților făceau față propriilor probleme într-un fel sau altul, dar când lucrurile ajungeam mai mult decât puteau ei suporta, aveau nevoie de ajutor. Folosind această tehnică maternală, centrul a constatat că și refacerea era mai rapidă. Domnișoara Hall a spus că șoldurile fracturate, o boală frecventă, se vindeau în jumătate din timpul normal unei persoane de vârsta și condiția generală respectivă. Majoritatea pacienților stăteau în pat timp de trei săptămâni după un atac de cord, dar după spusele Dr. Ira Rubin, medic cardiolog, cei de la Loeb Center erau suficient de refăcuți ca să meargă în picioare după cea de-a doua săptămână.

„Dacă iei o persoană mai în vârstă izolată, o aduci într-un mediu social unde oamenii sunt interesați, unde poate vorbi despre problemele lui familiale, își recapătă tonusul muscular mai rapid”, spunea Dr. Rubin.

Într-un studiu pe 250 de pacienți selectați la întâmplare, se arăta că numai 3,6% dintre pacienții centrului au avut nevoie de reinternare pe o perioadă de douăsprezece luni, comparativ cu 18% dintre care primeau îngrijire acasă. Nu este dificil de interpretat aceste cifre drept dovadă că îngrijirea care este în mod deliberat maternală îndeplinește mai eficient nevoia emoțională care a adus pacientul la boală și spitalizare. Oferind ceea ce lipsea, se reduce nevoia de a fi dependent și conferă puterea necesară pentru a se întoarce la ritmul inițial de mișcare înainte pe care persoana îl poate susține în mod normal, în calitate de adult sau de copil.

Dintre toate expresiile de deprivare de etapa în-brațe, este posibil ca cercetările să confirme că una dintre cele mai directe este dependența de substanțe narcotice ca heroina. Numai cercetarea va fi capabilă să determine relația precisă dintre deprivare și adicție, iar când o face, multe forme de adicție – de alcool, tutun, jocuri de noroc, medicamente antidepresive sau rosul unghiilor – pot începe să aibă sens în lumina conceptului continuum al necesităților omenești.

De dragul simplității, haideți să luăm în considerație numai adicția de heroină. Heroina este o substanță chimică care dă dependență prin faptul că creează în corpul utilizatorului o cerere pentru mai mult și prin faptul că efectul se diminuează de-a lungul utilizării, astfel încât drogul folosit ce în ce mai mult generează din ce în ce mai puțin din efectul dorit. În final, persoana dependentă caută drogul mai puțin pentru a experimenta „extazul”, ci mai mult pentru a evita simptomele lipsei lui. Încercând să se mențină

înaintea cercului vicios al cererii și folosirii, persoanele dependente sunt uneori conduse spre doza fatală.

Și mai des, suportă în mod deliberat agoniile nefolosirii drogului pentru a se „curăța”, pentru a se elibera de dezechilibrul chimic din ce în ce mai accentuat, cauzat de folosire. Ei se eliberează de dependența fizică de mai multe ori la rând nu numai ca să fie capabili să reziste simptomelor abținerii, ci mai ales pentru a experimenta „extazul”. În acest fel, o mare parte a suferinței lor are loc în procesul de dezintoxicare, împotriva durerii și răului violent al abținerii, tocmai pentru a putea începe, ca la început, să simtă „extazul”. Nu-i împiedică nici cunoașterea faptului că va trebui să plătească pentru asta prin repetarea ulterioară a întregului ciclu teribil.

De ce? Dacă ocazional și repetitiv pot ieși din așa-numita adicție, de ce se lasă pradă dependenței din nou? Ce *este* acea senzație extatică de o face atât de irezistibilă încât doar amintirea ei îi face pe sute de mii de oameni să se retragă, să redevină dependenți, să riște să moară, să fure, să se prostitueze, să-și piardă casa și familia și tot ce au deținut și iubit vreodată?

Atracția fatală a extazului, cred eu, nu a fost pe deplin înțeleasă. A fost confundată cu cerința absolut distinctă pe care o creează drogul în chimia organismului, care îl face să continue și să crească doza, odată ce a schimbat echilibrul chimic în favoarea sa. Dar odată de drogul este oprit și ultimele urme ale sale sunt eliminate din corp, adicția chimică a încetat. Atunci rămâne doar memoria, amintirea de neșters a senzației avute.

O persoană dependentă de douăzeci și patru de ani spunea, încercând să o explice:

Păi, cel mai mult am stat curat, pe străzi, de capul meu, când mi-a murit un frate mai mare din cauza unei supradoze. Nu mai voiam să folosesc droguri. Cred că au fost cam două, trei săptămâni. Chiar credeam că o să reușesc – să rămân curat – datorită fratelui meu. Mai apoi, într-o zi eram cu un alt frate de-al meu și am văzut un alt băiat pe care-l știam stând într-un colț. Îi era rău. *Eu eram bine*, îmbrăcat frumos, ducând o viață bună. Eram fericit. Lui îi era rău. L-am întrebat: „Ce folosești? Care îți e doza?” Mi-a zis „Două pungulițe,” așa că i-am dat șase dolari. Știam unde se duce și se avea să facă și cunoșteam senzația pe care o va obține.

Trebuie să mă fi lovit chestia asta până în spatele minții.

M-am uitat la fratele meu. Știa la ce mă gândesc și a ridicat din umeri, ca și cum ar spune „Nu-mi pasă.” Așa că i-am spus puștiului „Ține încă șase dolari. Adu-mi și mie două.” Așa că ne-am dus sus în baia unui hotel și puștiul și-a luat primul fiindcă îi era rău, apoi fratele meu, apoi am scos și eu marfa și doar stăteam cu ea în mână. Mă tot gândeam la fratele meu mort. Nu voiam să o folosesc, datorită a ceea ce a pățit el. Apoi îmi spum mie însumi, ca și cum i-aș spune lui „Sper că vei înțelege. Ști și tu cum este.”

Considera că fratele lui îl va ierta pentru că nu a luat moartea lui așa de în serios ca și nevoia de senzație. Fratele cunoscuse senzația el însuși și ar ști, în consecință, că nu se putea altfel decât să se întoarcă la ea. Amintirea extazului i-a lovit mintea, spunea el, „până în spate”. Dar ce proces se declanșează? El nu poate decât, eventual, să ghicească. Ce componentă a minții umane decide să sacrifice tot ce trebuie sacrificat pentru a îndeplini această cerință singulară?

Un alt dependent s-a exprimat astfel. A spus că alți oameni caută multe lucruri pentru a-i face fericiți: dragoste, bani, putere, soții, copii, a arăta bine, status, haine, case frumoase, toată gama de bunuri, dar tot ce-și dorește un dependent este un singur lucru, toate dorințele lui pot fi satisfăcute deodată, de către drog.

Această senzație extatică, „a fi sus” de care toți vorbesc, este considerată în general a fi vre-o senzație bizară diferită de oricare alta din experiența unei persoane normale, fără corespondență naturală și fără vreo relație inteligibilă cu structura personalității umane. Se spune de obicei doar că prizonierii ei sunt slabi, imaturi, iresponsabili. Dar aceasta nu explică ce constituie o atracție atât de puternică la drog încât să învingă toate celelalte atracții din lumea civilizată la care o persoană slabă ar fi susceptibilă. Viața unui dependent de heroină nu este ușoară, ca să ne exprimăm blând, iar să-l descalificăm drept slab nu este suficient. Rămâne să înțelegem clar diferența între o persoană temporar „curată” cu o predilecție de a redeveni dependent și una care nu a încercat niciodată droguri.

O fată dependentă care a fost întrebată dacă a privit vreodată cu invidie o fată „dreaptă” –nonconsumatoare de droguri – de pe stradă. „Și să o invidiez? Da. În fiecare zi. Fiindcă ea nu știe ce știu eu. Eu nu voi putea niciodată să mai fiu așa dreaptă. Am fost cândva, dar când am luat prima doză, aceea a răsturnat totul – pentru că de-atunci am știut.” Dar nici ea nu reușește să fie explicită și nu poate descrie, doar se referă la senzație atât de importantă. „Știam cum este când ești sus. Știam cum este să scormoni în mizerie. Chiar și primul obicei pe care l-am lăsat, care a fost *cel mai greu de lăsat*, am lăsat *curcanul rece*, de voia mea – și tot m-am întors în mizerie.”

Această fată nu a fost prea slabă ca să treacă prin experiența groaznică a opririi consumului unui drog intermediar numit methadone, fără nici un ajutor, și fără să fie în închisoare sau în spital, unde lipsa drogului ar putea reduce din presiunea de fiecare moment asupra puterii ei volitive. Ceea ce *nu* putea face era să uite ce știa, faptul pentru care o invidia în fiecare zi a vieții ei pe fata dreaptă care nu știa... cum te simți când ești sus.

Ar fi extrem de naiv, îmi pare mie, având dovezile în discuție, să presupunem că cei dintre noi care nu știm ceea ce ea știe, ne-am comporta foarte diferit dacă am ști. Au fost nenumărate cazurile de exact același tip de adicție, pornind de la o persoană „normală” căreia i s-a dat morfină în spital pentru vreo boală dureroasă și apoi a rămas dependentă, redusă la viața infracțională a dependenților care trebuie să-și susțină obiceiul fără ajutor medical. Casele și familiile nu au avut suficientă valoare pentru a contracara misterioasa atracție a drogului. Distrugerea rezultată este subiect de statistici.

Psihiatrii care au făcut studii îndelungate pe dependenți spun că majoritatea dintre ei sunt extrem de narcisiști și că preocuparea lor intensă pentru heroină este o manifestare superficială a unei preocupări emoționale mai profunde față de ei înșiși. Își arată și în alte feluri înclinațiile infantile. Demonstrează o imensă șiretenie adultă și tupeu pentru obținerea heroinei, dar odată aflați în posesia dozei lor, aceste însușiri dispar. Sunt vestiți de neîndemânatici în a evita arestarea – folosind ascunzători de evidență copilărească, asumându-și riscuri nenecesare și punând în mod invariabil pe teama lor sau pe altcineva sau pe altceva.

Caracteristica emoțională dominantă a dependentului se spune că ar fi compulsia enormă pentru a renunța la responsabilitatea pentru propria viață. Un psihiatru a raportat că atunci când una dintre pacientele lui dependente vedea un alt pacient conectat la un aparat de respirat, devenea furioasă și cerea aparatul pentru ea însăși.*

*Partea I dintr-o serie cu două părți de James Mills, din *Live*, 26 Feb 1965

Se pare că, într-un mod foarte esențial, senzația pe care o dă heroina este asemănătoare cu senzația pe care o are bebelușul purtat în brațe. Căutarea prelungă,

lipsită de direcție pentru ceva nedefinit ia sfârșit când utilizatorul de heroină experimentează senzația pierdută. Odată ce știe cum poate fi obținută, el nu mai poate continua să o caute în modurile cum facem ceilalți dintre noi. Probabil că aceasta este semnificația afirmației „...când am luat prima doză, aceea care a răsturnat totul – pentru că de-atunci am știut.” „Totul” de care vorbește este motivul de a găsi calea către acea senzație, calea lungă, pe care mergem orbește, bătăind, calea cețoasă, sinuoasă, care de fapt nici nu duce acolo, calea pe care ne ducem viețile în căutarea ei. Persoana „dreaptă” e scutită de coștii imediată a țelului și merge relativ liniștită înainte prin labirintul iluziei care pare că-l duce în direcția corectă, găsindu-și mici satisfacții, într-un mod relativ, de-a lungul drumului. Dar dependentul știe unde se află totul, unde poate fi găsit la un loc, precum bebelușul primește tot ce are nevoie în brațele mamei sale; iar el nu se poate opune întoarcerii, vinovat, urmărit, înfuriat și bolnav către ceea ce reprezenta, de fapt, dreptul lui de la naștere la experiență. Amenințarea ororilor ce înconjoară viața persoanei dependente sau chiar și moartea nu sunt piedici în fața acestei nevoi chintesențiale. Personalitatea dependentului, centrată pe drog, șterge orice urmă de maturitate se poate să fi dezvoltat și se stabilește la nivelul infantil unde a fost întrerupt continuum.

Dacă supraviețuiesc, majoritatea dependenților *vor renunța* să mai consume droguri după un număr de ani, fapt nu de neconceput ținând cont de faptul că au avut destule ore sub influența lui pentru a-și completa necesarul de experiență în-brațe rămas din prima copilărie și sunt pregătiți în sfârșit să treacă din punct de vedere emoțional la următorul set de motivații, precum un copil Yekuana este pregătit înaintea vârstei de un an. Este greu de explicat în orice alt fel încetarea spontană a dependenței după ani buni de supunere față de ea, dar inexistența aproape completă de consumatori în vârstă este un fapt și ea *nu* se datorează faptului că toți au murit.

Este inutil să încercăm să ghicim ce proporție de șase până la opt luni de experiență în-brațe ratate ar fi necesară de reprodus pentru a elibera un pacient înspre mișcarea către etapa emoțională următoare. Cercetarea ar putea dovedi dacă terapia discutată în introducere ar putea înlocui cu succes consumul de droguri. Dacă acest fapt se dovedește adevărat, înseamnă că dependentul pare atât de bolnav doar fiindcă boala pe care o împărtășim cu toții a fost adusă la suprafață în mod crud de către el, deprivarea lui s-a întâlnit cu împlinirea, fie ea chiar și un substitut periculos, aproape mortal al împlinirii ei originale. Ei pot, așadar, să aibă mai urgentă nevoie de tratament, dar poate se va considera într-o zi că aceasta este singura diferență dintre ei și majoritatea dintre noi.

Am văzut un program de televiziune de duminică seara în care era o discuție aprinsă despre moralitate. Erau acolo clerici și atești umaniști și un tânăr cu părul lung de genul celor care ar dori să se legalizeze consumul de cannabis, cam primul pas de îmbunătățire a societății. Erau și o călugăriță și un cuplu de scriitori care aveau și ei păreri despre felul cum ar trebui să se comporte oamenii. Mi-am dat seama că, în ciuda dezacordului dintre ei și a încărcăturii emoționale cu care erau investite pozițiile lor, aveau mai mult în comun decât ceea ce-i diferenția. Erau toți susținători ai unui curent puternic sau altul. Erau toți idealști în felul lor. Unii voiau mai multă strictețe, mai multă disciplină, unii voiau mai multă libertate, toți voiau să îmbunătățească condiția umană. Erau toți căutători, mergeau toți pe „măcar-dacă”, doar că ideile despre ceea ce urma după măcar-dacă erau mult distincte.

Se părea că ceea ce noi numim simț moral era simțul continuum într-o varietate de înfățișări. Era un dor pentru ordine, o ordine care ar satisface nevoile animalului uman, care s-ar potrivi fără a cădea greu și ar permite câteva grade de libertate adecvate intereselor armoniei. Erau oamenii societății „schimbate” sau „avansate” încercând să-și definească stilul printr-un fel de satisfacții stabile la care se ajunge prin evoluție socială îndelungată de către oameni formați în continuum.

Dar se pare că sunt doi factori distincți care contribuie la senzația de eroare atât de prezentă printre noi. Unul este simțul individual al continuum-ului propriu acționând ca măsurătoare pentru ceea ce se potrivește așteptărilor; celălalt este încă și mai primordial.

Există o premiză comună fiecărei mitologii că seninătatea e fost cândva și că mai poate fi cândva a noastră.

Faptul că suntem într-un mod atât de univeral subiecții convingerii că seninătatea a fost pierdută de către noi nu poate fi explicat numai prin pierderea la o vârstă fragedă a locului nostru dintr-un continuum de îngrijire și mediu adecvate. Chiar și oamenii ca relaxații și veselii Yekuana, care nu au fost privați de experiențele așteptate, au o mitologie care include o cădere din starea de grație și noțiunea că trăiesc în afara acelei stări pierdute. De asemenea, oferă și speranța unei întoarceri în starea binecuvântată prin ritual, obiceiuri și o viață după moarte. Să-i descriem detaliile specifice ar fi în afara problemei. Structura de bază, aflată de către atropologi interculturali drept relativ universală în mitologia religioasă, este ceea ce contează. Se pare că este suficient să fi om pentru a cere un set de explicații și promisiuni de un anumit fel, pentru ca să îndeplinești dorințe înnăscute.

S-ar părea că în acea perioadă enorm de lungă, întinsă pe sute de milioane de ani, înainte ca predecesorii noștri să dezvolte un intelect care să reflecte la asemenea probleme spinoase de mortalitate și scop, chiar am trăit în singurul mod binecuvântat: în întregime în prezent. Ca orice alt animal, ne bucuram de marea binecuvântare de a fi incapabili să ne îngrijorăm. Acestea erau discomforturi, foame, răni, frici și privațiuni de suferit chiar și în calitate de fiare, dar căderea din starea de grație, descrisă învariabil ca o alegere făcută greșit, ar fi fost imposibilă unor creaturi fără minte destulă ca să facă alegeri. Doar odată cu apariția capacității de a alege devine posibilă căderea. Și doar odată cu apariția alegerii, poate inocența (incapacitatea de a alege greșit) să plece. Nu faptul de a alege greșit și însăși capacitatea de a alege cea care îndepărtează inocența. Nu este greu de imaginat că acele ere de inocență și-au pus atât de tare amprenta pe așteptările noastre cele mai profunde că încă păstrăm senzația că seninătatea care vine cu inocența poate fi obținută în vreun fel. Ne-am bucurat de ea în uter și am pierdut-o când am început să gândim, în copilărie. Pare atât de aproape, și totuși atât de departe; aproape că ne-o amintim. Și în momentele iluminării sau al extazului sexual, poate părea la îndemână, ușor de atins, reală... până când conștiința trecutului și prezentului, amintirile, speculațiile reapar și corup sentimentul pur și perfect de a fi.

În căutarea de veacuri după acest sentiment nealterată de a fi, această senzație de „potrivire” a lucrurilor, a tuturor lucrurilor, necondiționată de alegeri sau de relativități, oamenii au căutat și au găsit metode și ritualuri prin care să întoarcă tendința de a gândi. Au fost descoperite mijloace de a încetini gândurile galopante ale omului, să-l liniștească, să-i permită să nu gândească doar să existe. Atenția a fost pregătită prin diverse mijloace să se odihnească asupra golului sau asupra vreunui obiect sau cuvânt, mantră sau

exercițiu. Discomfortul și durerea au fost folosite pentru a distra mîntea de la urmărirea ei neliniștite, să o aducă în prezent, să o elibereze de responsabilitatea speculației.

Meditație este cuvînd dat în mod obișnuit acestei proceduri de negîndire. Reprezintă centrul multor școli de dezvoltare personală care caută să ridice nivelul de seninătate. O tehnică folosită în mod curent este repetarea unei mantră, a unui cuvînt sau a unei fraze, drept stergător de gînduri de tip asociativ pe care mîntea tinde să le urmărească. Când procesarea gîndurilor este încetinită și oprită, starea psihologică a individului se schimbă înspre ceea ce seamănă, din anumite puncte de vedere, cu cea a bebelușului. Respirația devine mai ușoară, iar experimente recente au arătat că se produc unde ale creierului diferite de cele ale stării de veghe sau de somn a adultului.

Pentru cei care meditează regulat, există o creștere aparentă a seninătății, numită uneori spiritualitate, care exercită o influență stabilizatoare asupra restului timpului lor, timp în care permit gîndurilor lor să se desfășoare nestînjent. Este ca și cum, în cazul persoanelor civilizate, deprivat de etapa în-brate, ar umple golul din experiența din prima copilărie, experiență care le-ar fi oferit mai multă pace, transpunându-se într-o stare asemănătoare celei pierdute, care probabil că este obținută și de către consumatorii de narcotice. Oamenii cei mai deprivati, aceia din culturile occidentale, dacă meditează, le-ar lua un timp destul de lung să ajungă în starea centrată a unui bebeluș complet dezvoltat în continuum în vîrstă de un an de zile. Le-ar lua un timp mult mai îndelungat să recupereze dozele de seninătate decât oamenilor din alte culturi ale căror prime copilării includ o proporție mai mare de experiență în-brate.

Cei din Orientul Îndepărtat, care sunt în general mai puțin deprivati decît occidentalul de nivel mediu, au în mod comensurabil un nivel mai mare de seninătate, așa că dacă se apucă de orice școală de dezvoltare spirituală – Zen, Yoga, Meditația Transcendentală sau oricare alta – au mai puțin de parcurs pînă să înceapă să facă incursiuni prin pierderea seninătății cauzată de căderea speciei umane din inocența animală. Nevoile infantile mai stringente ies în față, dar cu timpul și perseverența, ei trec de la un nivel de pace la altul pînă cînd ating condiția simplă, imperturbabilă care-i face imuni la preocupările și îngrijorările care continuă să ne tulbure pe noi ceilalți. Oamenii înțelepți, mentori sau guru, sunt bărbați și femei eliberați de tirania procesului lor mental; ei nu investesc lucrurile și persoanele din jurul lor cu importanța cu care noi le investim.

Cînd i-am cunoscut, un mare procent din indienii Sanema – mai mult decît vecinii lor Yekuana – erau angajați în cultivarea activă a acestei seninătăți suplimentare sau spiritualități. Metoda lor include folosirea ocazională a drogurilor halicinogene, dar consta în principal din incantații. Incantația, începută cu repetarea unei singure fraze muzicale scurte, de trei sau patru silabe, este continuată, ca și mantra, într-o manieră lipsită de efort pînă cînd începe să se elaboreze singură cu silabe și note schimbate sau adăugate, fără efort conștient din partea celui care incantează. Incantatorii experimentați, ca și meditatorii experimentați își găsesc ușor calea spre lipsa efortului de fiecare dată; schimbare de la gîndire la negîndire se face cu ușurință, dar începătorul are nevoie să se păzească de efort, de activitatea intelectului, întorcîndu-se la fraza originală de cîte ori mîntea sa interpelează vreo idee care întrerupe schimbările complet neghidate din incantație.

Cum indienii Sanema, ca și Yekuana, nu sunt deprivati de experiențele lor așteptate în prima copilărie, au un mare avans față de noi pe drumul către seninătate. Cu o personalitate împlinită bazată solid într-un simț al propriei armonii, Sanema care

reproduce în el însuși starea binecuvântată fără gânduri a bebelușului frecvent și pe timp îndelungat, poate dezvolta o libertate de obligațiile suprapuse ale intelectului cu o viteză și cu un efect mult mai mare.

Proporțiile de Sanema care au atins stări cu adevărat impresionante de bucurie și armonie cu mediul lor este remarcabil și ar fi imposibil de atins oriunde în Occident sau în Orient. În fiecare clar există câțiva care trăiesc frumos și senin ca cei mai avansați guru. Cunosc familii în care aproape fiecare adult s-a bucurat de aceste binecuvântări atât de rare în civilizație.

A devenit posibil într-un timp relativ scurt pentru mine să ghicesc, cu destul de mare acuratețe, care erau șamanii dintr-un grup de Sanema după expresia specială de pe față lor, pentru că acele persoane extraordinar de senină continuă cu șamanismul.

Conexiunea între starea senină a incantatorilor experimentați și puterile pe care le poate avea ca șaman este complicată și misterioasă și partea infimă pe care o cunosc eu nu este relevantă aici. Ceea ce contează este nivelul de fericire atins și cauza.

Ritualul este o altă formă de eliberare de povara de a face alegeri. Discursul și acțiunea sunt executate, folosind mintea și corpul într-o manieră predefinită. Sistemul nervos este ocupat să acționeze și să experimenteze, dar nu este necesar nici un gând, nici o alegere. Situația persoanei este ca aceea unui bebeluș sau a unei alte specii de animal. În timpul ritualului, în special dacă persoana are un rol activ, cum ar fi dansul sau incantația, organismul este condus de un for tutelar mult mai vechi decât intelectul. Mintea se odihnește; își opreste torsul nesfârșit de la asociere la asociere, de la presupunere la presupunere, de la o decizie la alta. Odihna reînspătează nu numai intelectul, ci întregul sistem nervos. Adaugă o cantitate de seninătate la echilibru față de lipsa de seninătate cauzată de gânduri.

Repetarea a fost folosită mult și la scară largă cu același scop. Fie că este bătaia constantă a unei tobe, incantarea monotonă a unui ritual, ritmul care zăpăcește capul, rupe picioarele și spulberă mintea al unei dicoteci sau cincizeci de Ave Maria, efectul este „purificator”. Calmul este adus în prim plan; anxietatea este împinsă în spate. Bebelușul chinuit de dor din fiecare este temporar eliberat, experiența lipsă este cu atât mai completată, iar cei care au de ușurat doar nostalgia atavistică pentru inocență, acolo o găsesc. La toți acei care predau pentru o vreme frâiele intelectului pentru a trăi fără să gândească, cauza armoniei superioare este servită.

Capitolul ȘASE Societatea

Deși de-a lungul copilăriei și vieții adulte devenim din ce în ce mai adaptabili la diferite circumstanțe, există întotdeauna limite în interiorul cărora putem funcționa optim. În cazul unui bebeluș este comportamentul îngrijitorului acela care trebuie în mare parte să-i îndeplinească necesitățile, pe când individual în creștere are nevoie din ce în ce mai mult de sprijinul societății lui și culturii acestei societăți să corespundă așteptărilor lui inerente. Omul *poate* supraviețui în condiții anticontinuum îngrozitoare, dar starea lui de bine, voioșia lui, împlinirea lui ca ființă umană se pot pierde.

Din multe puncte de vedere ar fi mai bine mort, fiindcă forța vieții, prin tendința ei neobosită de a repara pierderea și de a completa etapele de dezvoltare, folosește printr instrumente anxietatea, durerea precum și un șir de alte modalități pentru a semnala că lucrurile nu sunt în regulă. Rezultă nefericirea în toate formele ei. În lumea civilizată, un produs obișnuit al operării sistemului este suferința constantă. Prea adesea, nevoile demult-neîmplinite presează dinăuntru în timp ce condițiile presează din afară, situație pentru care nu avem nici pregătirea, nici maturitatea adecvată. Trăim vieți pentru care evoluția nu ne-a pregătit și suntem și handicapați, în încercarea noastră de a face față, prin abilități schilodite de către deprivarea personală.

Standardul nostrum de viață crește fără a ridica și standardul de fericire sau calitatea vieții, cu excepția unor cazuri rare, de obicei la limita inferioară a scării socioeconomice, unde probleme ca foamea și frigul încă au semnificație ca factori de pierdere a bunăstării. Multe mai des, cauzele nefericirii sunt mai puțin evidente.

Posibil că cea mai comună cauză a pierderii unui anumit nivel de stare de bine și declanșarea unor sentimente neplăcute valoroase este înțelegerea capacității Sinelui de a se raporta la Ceilalți. Bazată pe sentimentul străvechi de a fi pierdut ceva care ar fi pus lucrurile în ordine, Sinele este slăbit la temelii și cade pradă mult mai ușor anxietății, datorită greutăților zilnice. Dar așteptările noastre mai include și o cultură potrivită în care să ne folosim capacitățile, iar acolo unde circumstanțele unei personae ies din paramentrii acelor așteptări, rezultă o pierdere de stare de bine.

Din nefericire este nepractic, nerealist, utopic să descriem o cultură în care s-ar putea transforma a noastră ca să îndeplinească cerințele continuum-ului nostru. Chiar dacă s-ar face schimbările, ar fi practice inutile, pentru că dacă noi nu suntem primii care să devenim tipul de oameni care să le punem în funcțiune, ar fi totul un exercițiu nesatisfăcător sortit distorsionării imediate și, într-un final, degradării.

Poate fi, totuși, de valoare, să încercăm să distingem măcar unele din trăsăturile pe care ar trebui să le aibă o cultură, într-o formă au alta, dacă ar fi să se potrivească cerințelor continuum-ului membrilor săi. Pentru început, ar avea nevoie de un limbaj în care potențialul uman pentru verbalizare să se manifeste. Copilul ar trebui să poată auzi adulți vorbind între ei și ar trebui să aiba contemporani cu care să poată comunica la propriul nivel de înțelegere și de dezvoltare. Mai este important să aibă parteneri puțin mai mari decât el pentru a avea o idee despre unde urmează să fie înainte de a ajunge acolo. Acest fapt va adăuga familiaritate conținutului intereselor lui în creștere, așa încât îl poate adopta lin când este pregătit.

În același mod, activitățile unui copil au nevoie și de companie și de model. O societate care nu le oferă va pierde din eficiența membrilor săi, precum și din starea lor de bine, ceva din armonie.

Un semn sigur că ceva lipsește în mod grav într-o societate este o prăpastie între generații. Dacă generația tânără nu simte mândrie în a deveni ca cei maturi, atunci societatea și-a pierdut continuum-ul, stabilitatea și probabil nu are o cultura demnă de această denumire, pentru că va fi într-o continuă stare de schimbare de la un set nesatisfăcător de valori la altul. Dacă membrii tineri ai societății consideră că cei în vârstă sunt ridicoli, sau greșesc sau sunt plictisitori, ei nu vor avea o cale naturală de urmat. Se vor simți pierduți, condamnați și înșelați și vor deveni furioși. Cei în vârstă, de asemenea, se vor simți înșelați și vor avea resentimente pentru pierderea continuității culturii și vor suferi de un sentiment al lipsei de țel împreună cu tinerii.

Promisiunea constantă a unui „mâine mai bun” (fără de care viețile noastre ar părea atât de intolerabile încât de-abea ne putem imagina) nu are nici un sens pentru membrii unei societăți evolute, stabile, mândre și fericite. Rezistența lor la schimbare le păstrează obiceiurile și funcționează în sensul evitării inovației. Incapacitatea noastră de a fi satisfăcuți, fondată pe deprivare și alienare în masă, pe de altă parte, copleșește expresia culturală a tendinței noastre naturale de rezistență la schimbare și face imperativ să devenim capabili să privim înainte la „ceva mai bun” indiferent de „avantajele” pe care unii dintre noi le avem acum.

Se cere un stil de viață neschimbător, stil care necesită munca și cooperarea membrilor ei în cantități care să nu depășească natura lor. Munca ar trebui să fie de tipuri care să fie plăcute unei persoane ale căror cerințe anterioare ai fost îndeplinite, așa că are o dorință neviciată de a se comporta într-o manieră socială și de a-și exercita abilitățile.

Famiile ar trebui să fie în contact strâns cu alte familii și toată lumea ar trebui să aibă în timpul vieții active, ocazia pentru companie și cooperare. O femeie lăsată singură în fiecare zi cu copiii ei este privată de stimulare socială și are nevoie de sprijin emoțional și intelectual pe care ei nu îl pot oferi. Rezultatul este negativ pentru mamă, copil, familie și societate.

În societatea noastră, femeile casnice, în loc să joace rolul cu suferință îndelungată a soției unei case, ar putea aranja să lucreze împreună odată într-o casă și apoi în alta. Ceea ce acum se numesc grupuri de joacă permit toate ingredientele unui grup de muncă de succes, unde mamele, precum și alte persoane, ar putea fi angajate în activități folositoare și interesante în timp ce copiii își inventează propriile jocuri sau se alătură muncii fără atenție suplimentară din partea adulților decât este absolut necesară pentru a le permite participarea. Plasarea copiilor mai degrabă la periferia decât în centrul preocupărilor adulților le permite pruncilor să-și găsească propriile interese și ritmul fără presiuni, presupunând că întotdeauna există o varietate destul de mare din materialele și posibilități în sensul exersării și descoperirii potențialului lor. Dar fie ca activitatea principală este țesutul, manufacturarea unui produs, pictura, sculptura, repararea sau oricare alta, ar trebui să fie făcută în primul rând de către și pentru adulți, iar copiilor să li se permită să se alature fără să se întrerupă prea mult. În acest , toată lumea se va comporta natural, neforțat, fără presiune asupra păriților că-și seteze mintea la un nivel copilăresc, nici asupra copiilor să încerce să se adapteze la ceea ce consideră adulții că este mai bun pentru ei, presiuni ce ar împiedica propria lor inițiativă să-i motiveze lin și fără conflict.

Copiii ar trebui să poată însoți adulții oriunde ar merge. În culturi ca a noastră, unde acest fapt este în general imposibil, școlile și profesorii ar putea învăța să profite pe deplin de tendința copiilor pentru a imita și să exercite aptitudini la propria lor inițiativă în loc să le „predea”.

Într-o societate continuum-corectă generațiile ar trăi sub același acoperiș, în avantajul tuturor. Bunicii ar ajuta cât de mult ar putea și oamenii aflași în deplină putere de muncă nu ar precupeți sprijinul față de bătrâni mai mult decât față de proprii lor copii. Dar din nou, coabitarea cu adevărat satisfăcătoare a generațiilor depinde de măsura în care au personalități împlinite și de lipsa presiunilor, pe care majoritatea dintre noi le facem, asupra emoțiilor celorlalți pentru a satisface nevoile infantile rămase de atenție și îngrijire.

Conducerea ar apărea în mod natural printre membrii comunității, foarte asemănător felului în care apare printre copii și s-ar limita la preluarea inițiativei numai atunci când inițiativa individuală ar fi impracticabilă. Cei conduși ar trebui să fie aceia care să aleagă pe cine urmează și ar trebui să fie liberi să schimbe leader-ii să le convină lor. Într-o cultura continuum ca cea Yekuana, funcția conducătorilor este minimală și este posibil ca fiecare individ să decidă să nu acționeze conform deciziei leader-ului dacă preferă; dar va mai dura mult până când *noi* vom putea trăi cu succes atât de aproape de anarhie. Merită, fără discuție, să o păstrăm în minte drept direcție în care să ne îndreptăm atunci când și dacă permit cultura noastră și presiunile populației.

Numărul de persoane care trăiesc și muncesc împreună ar varia de la câteva familii până la câteva sute de persoane, așa că individul ar fi interesat să mențină relații bune cu toate persoanele cu care vine în contact. Cunoașterea faptului că persoana va continua să colaboreze cu aceleași persoane este un motiv puternic că le trateze cinstit și cu respect, chiar și în lumea noastră, unde un grup precis de vecini, de exemplu în comunitățile de la țară sau în satele mici, se trezesc aruncați laolaltă formând o societate. Animalul uman nu prea poate trăi cu mii sau milioane de companioni. El poate avea o relație doar cu un număr limitat de persoane, iar în orașele mari se poate observa că, în mijlocul mulțimii, fiecare persoană are un cerc, mai mult sau mai puțin de mărimea unui trib, de parteneri de muncă și sociali. Totuși, celelalte persoane din jurul lui îl fac să simtă că sunt o infinitate de șanse pentru noi relații în cazul în care celor vechi li se permite să eșueze.

Indienii Yekuana m-au învățat un mod mult mai rafinat de a interacționa cu oamenii decât cele pe care le știam din civilizație. Modul lor de a saluta vizitatorii m-a lovit ca și cum ar fi fost un sunet distinct.

L-am văzut prima dată când am ajuns într-un sat Yekuana împreună cu doi călători Yekuana dintr-un sat îndepărtat. Atunci nu se aștepta de la mine să știu cum să mă comport, așa că un prieten mai vechi care fusese printre venezueleni în tinerețe și știa ceva spaniola a venit la mine și m-a salutat cu obișnuita bătaie pe umăr venezueleană, iar după ceva conversație mi-a arătat unde să-mi pun hamacul.

Dar cei doi companioni ai mei au primit un cu totul alt tratament. S-au așezat nu prea departe sub un acoperiș mare și rotund fără vreo vorbă de la sau către cineva și nici nu s-au uitat unul la altul, nici nu au vorbit. Gazdele plecau și veneau pe la diferite distanțe în timpul activităților lor obișnuite, dar nici unul nu le oferea nici măcar o privire vizitatorilor. Pentru vreo oră și jumătate cei doi bărbați au stat în liniște și fără mișcare; apoi a venit în liniște o femeie și le-a pus ceva mâncare pe pământ în fața lor și a plecat.

Bărbații nu s-au întins repede după mâncare, ci au mâncat puțin după un timp. Apoi bolurile au fost luate în liniște și a mai trecut ceva timp.

Într-un sfârșit, s-a apropiat un bărbat încet și s-a oprit rezemat de unul dintre stâlpii care susțineau acoperișul, aflat în spatele vizitatorilor. După câteva momente a vorbit, foarte încet, câteva silabe. Au mai trecut două minute înainte ca cel mai în vârstă dintre vizitatori să răspundă, tot scurt. Din nou s-a așezat liniștea între ei. Când au vorbit din nou era ca și cum fiecare vorbă se adresa liniștii suverane din care a ieșit. Seninătatea personală și demnitatea fiecărui bărbat nu suferea vreo intruziune. Pe măsură ce schimbul devenea mai animat, veneau și alții, stăteau o vreme și apoi se alăturau lor. Toți păreau să aibă un simț al seninătății fiecărui om, care trebuia păstrată. Nimeni nu întrerupea pe altcineva; tensiunea emoțională lipsea din absolut fiecare voce. Fiecare persoană rămânea echilibrată de propriul centru.

Nu a mai durat mult până când râsul a izbucnit printre vorbe, aducând pe cei cam o duzina de bărbați în unde care se ridicau și coborau de vibrație la unison în timpul conversației lor.

La apus, femeile au servit o masă întregului grup de bărbați, la vremea asta întreg satul. Au fost schimbate vești și se râdea mult. Și gazdele și vizitatorii erau perfect asimilați în atmosferă fără să fi recurs la falsitate sau tensiune nervoasă. Liniștea nu fusese un semn al lipsei de comunicare, ci un timp ca fiecare bărbat să fie în pace cu el însuși și să fie asigurat că și ceilalți erau la fel.

Când bărbații din sat plecau în călătorii pentru a face schimburi cu alți indieni, erau primiți, la rândul lor, cu aceeași procedură de către familiile lor și membrii clanului: lăsați să stea în liniște suficient de mult pentru a captura sentimentul vieții satului, apoi erau abordați lejer, fără presiune sau demonstrații emoționale.

Tindem să privim oamenii străini sau populațiile exotice ca având personalități aproximativ uniforme, iar pe cei primitivi poate și mai mult. Dar bineînțeles că nu este cazul. Conformitatea la obiceiurile locului dă o anumită similaritate comportamentului membrilor societății, dar există diferențe între indivizi, cu cât mai continuum-corectă este o societate, expresii mai libere ale caracteristicilor înnăscute, fiindcă societatea nu are nevoie de frică, nici nu încearcă să le suprimă.

În societățile civilizate, pe de altă parte, în măsuri diferite în funcție de îndepărtarea lor de standardele continuum-ului, diferențele dintre oameni sunt în general expresii ale felurilor în care s-au adaptat la distorsionarea personalităților lor cauzată de calitatea și cantitatea deprivării pe care au experimentat-o. Așadar, sunt adeseori antisociali, iar societatea a învățat să se teamă de ei, precum și de toate semnele de lipsă de conformitate ale membrilor. Cu cât mai anti-continuum este o cultură, în general, cu atât mai mare este presiunea care este probabil să se exercite asupra individului pentru a prezenta o fațadă de conformitate la o normă în comportamentul său public și privat.

Am fost uimită odată să văd un Yekuana căruia i-a venit ideea să se urce pe dealul de pe care se vedea satul și să bată o tobă și să strige din toți rărunchii pentru vreo jumătate de oră până când impulsul lui a fost satisfăcut. I-a venit să facă asta pentru motive numai de el știute și a făcut-o fără vreo preocupare aparentă despre ce vor crede vecinii, deși nu era un lucru „care se făcea”. Surpriza mea s-a datorat faptului că nu am pus niciodată la îndoială legea nescrisă a societății că membrii sănătoși ai comunității își reprimă impulsurile ciudate și „iraționale” pentru a evita să fie temuți sau pierderea încrederii oamenilor.

Ca un corolar la această regulă din cultura noastră, persoanele cele mai acceptate, mai populare dintre noi – un star de cinema, cântăreți de muzică, personaje ca Winston Churchill, Albert Einstein și Ghandi – au o licență să se îmbrace și să se comporte în moduri mult mai puțin conformiste decât și-ar fi putut permite înainte să fie atât de bine cunoscuți ca să stea deasupra suspiciunilor. Chiar și tragicele aberații a lui Judy Garland erau cumva mai puțin înspăimântătoare publicului decât ar fi fost aceleși tip de comportament în cazul unui vecin, pentru că faptul că era o celebritate, aprobată de milioane de alte persoane, nu exista nici o frică în a accepta orice ar fi făcut. Persoana nu avea nevoie să se bazeze pe abilitatea personală îndoielnică de a judeca și accepta.

Este destul de ușor de observat că aceia dintre noi pe care ne putem baza cel mai puțin sunt și cei mai suspicioși față de ceilalți. Acest aspect poate fi privit ca nevrotic sau antisocial într-o societate care presupune că membrii ei sunt de nădejde, dar poate fi și o atitudine perfect socială într-o societate în care se obișnuiește să se încerce să înșele alt partener oricând este posibil, presupunând, bineînțeles, că și el va face la fel. Persoana presupune așadar că nu se poate baza pe membrii culturii sale și se menține în gardă pentru a valorifica ocazia de a-i bate la scor. Acest stil funcționează ca un mod de viață în multe țări, părând doar puțin dificil vizitatorului neavizat dintr-o țară unde a juca cinstit este parte din ceea ce se consideră comportament social.

Perspectiva Yekuana asupra tranzacțiilor comerciale părea că se bazează, ca și modul lor de a primi noii sosiți, pe dorința supremă de a nu crea tensiune. Am avut o ocazie rară de a vedea mai îndeaproape până unde merge galanteria lor când am avut de făcut o tranzacție cu Anchu, șeful Yekuana. A fost atunci când am inițiat campania de a fi învățată să mă comport ca ei, în loc să fiu tratată în maniera obișnuită de ne-om căruia nu trebuia să i se acorde respectul cuvenit unei persoane adevărate (o Yekuana), și de la care nici nu se aștepta să se comporte ca o persoană. Niciuna dintre lecțiile primite nu a fost instrucțiuni verbale sau explicații, ci experiențe care tindeau să scoată din mine sau, mai degrabă, să elimine confuzia, abilitatea inerentă de a recunoaște și de a prefera ceea ce se potrivea cel mai bine circumstanțelor. Încearca, s-ar putea spune, să descurce simțul continuum și multitudinea de interferențe cu care îl acoperise cultura mea.

Cu ocazia menționată anterior Anchu m-a întrebat ce aș vrea în schimbul unei bucați de bijuterie din sticlă venețiană. Am răspuns imediat că vreau trestie de zahăr, fiindcă expediția noastră pierduse rezerva de zahăr când una din canoe s-a răsturnat într-un repeziș, iar dorința mea pentru ceva dulce începea să semene cu o obsesie. Am mers a doua zi la un câmp de trestie cu soția lui (printre Yekuana numai femeile tăiau trestie de zahăr) pentru a derula tranzacția.

Anchu și cu mine stăteam pe un buștean la marginea câmpului în timp ce femeia a mers și a adus patru tulpini. Le-a lăsat pe pământ, iar Anchu m-a întrebat dacă mai vreau.

Bineînțeles că mai vreau; voiam atât de multă câtă puteam obține, așa că am zis da.

Soția a plecat înapoi și s-a întors cu încă două tulpini. Le-a pus lângă celelalte.

„Mai mult?” m-a întrebat Anchu.

Și din nou am spus „Da, mai mult!”. Dar atunci s-a făcut lumină. Nu negociam în stilul fiecare-pentru-sine cum am crezut eu. Anchu m-a rugat într-un mod prietenos și încrezător să evaluez care ar fi schimbul corect și era dispus să se conformeze evaluării mele. Când mi-am dat seama de greșeala mea, m-am simțit jenată și am strigat după soția lui, care plecase în câmp cu maceta ei, „Toini!” – Numai una! Așa că târgul s-a făcut

pentru șapte tulpini, iar negocierea nu conținea vreun conflict de interese, nici vreo tensiune în nici unul dintre noi (după ce am înțeles și eu).

Nu cred că este mare probabilitatea ca tehnicile noastre comerciale să ajungă atât de „civilizate” ca ale Yekuana. Am prezentat povestirea doar ca exemplu a ceea ce ar putea fi acceptat ca mod de acțiune dacă o cultură prescrie așa ceva și dacă pe membrii societății se poate conta că sunt mai degrabă sociali decât antisociali în motivațiile lor.

O societate care are obiceiuri mai puțin plăcute și mai puțin atractive, încă poate obține conformitatea membrilor motivați în sens social. Indienii Sanema, a căror cultură diferă mult de cea Yekuana, de exemplu, consideră acceptabil să prade satul unui alt clan Sanema, să fure câte femei tinere pot și să omoare cât mai mulți bărbați.

Când și cum a apărut această latură a culturii lor sau de ce indienii Jivaro de pe cealaltă parte a continentului sud-american consideră că fiecare moarte trebuie răzbunată, indiferent de cauză, nu știu. Ceea ce e folositor de observat este că o societate cu indivizi motivați în sens social se va conduce după regulile culturii ei și se poate conta pe continuitatea ei. Caracterul antisocial sau infracțional nu se dezvoltă în oameni ale căror așteptări continuum nu au fost dezamăgite. Așa cum un ucigaș de pe străzi comite un act antisocial, iar un soldat care-și ucide inamicul nu, este motivația, nu acțiunea, aceea care contează în evaluarea sociabilității unui infractor.

Probabil că ne-ar plăcea să existe o cultură umană căreia societatea noastră să-și subscrie înclinațiile de cooperare. Dar ca să spunem „umană” ar trebui să includă respect pentru continuum-ul uman. O cultură care cere oamenilor să trăiască într-un mod pentru care evoluția nu i-a pregătit, care nu le îndeplinește expectanțele inerente și, în consecință, împinge adaptabilitatea lor dincolo de limite, este predispusă să le rănească personalitățile.

Un mod de a împinge personalitatea umană prea departe este a o priva de necesarul minim pentru o varietate de stimuli. Pierderea rezultată de stare de bine ia forma numită plictiseală. Simțul continuum, producând senzația neplăcută, motivează persoana să schimbe ceea ce face. Noi în civilizație nu prea simțim în mod obișnuit că avem „dreptul” să nu fim plictisiți așa că petrecem ani întregi făcând munci monotone în fabrici și birouri sau singuri toată ziua, făcând treburi neinteresante.

Indienii Yekuana, pe de altă parte, cu simțul lor rapid și precis al limitelor propriului continuum, cu simțul capacității de adaptare fără pierdere a stării de bine, acordă imediat atenție sunetului de oprire a activității pe care tocmai o fac, atunci când se ivește plictiseala.

Au găsit soluții pentru a evita amenințarea plictiselii când vor să facă o activitate care presupune o muncă monotonă. De exemplu, femeile care au de băgat multe rânduri drepte de metal ascuțit, cu ciocanul, într-o placă pentru răzuit manioc, în loc să le pună în rând, monoton, introduc bucațile în formă de diamant mai întâi, pentru a umple după aceea spațiile, așa că modelul dispare, după ce și-a îndeplinit scopul, de a distra artizanul.

Un alt exemplu este construcția de acoperișuri, făcută prin biciuirea fiecărei frunze de palmier, în formă de plasă, cu o liană. Bărbați stau pe o schelă din grămezi frunze, ocupându-se de ele câte unul. Au mai multe feluri de a scăpa de plictiseală și să reușească totuși să facă un acoperiș mare. Pentru început, îi invită pe toți bărbații din satul lor și din orice sat apropiat la clacă, să meargă treaba repede. Înainte să ajungă aceștia, femeile au fermentat suficient manioc pentru a lenține pe fiecare mai mult sau mai puțin beat în durata zilelor de muncă, prin aceasta limitând conștiința și, odată cu ea, susceptibilitatea

normală la plictiseală. Pentru a spori atmosfera festivă, se poartă mărgele, pene și vopsea iar o persoană marșează prin zonă bătând o tobă aproape tot timpul. Bărbații și băieții vorbesc și glumesc în timp ce muncesc și se țin de muncă doar până când le vine cheful să se dea jos și să facă altceva în schimb. Uneori lucrează mulți deodată, iar alteleori doar câțiva au dispoziția necesară. Funcționează admirabil pentru toată lumea; toți oaspeții sunt hrăniți de către familia a căreia va fi casa și care a făcut ceva vânatoare intensivă în prealabil pentru a avea carnea.

În timpul zilelor de băut, când fiecare este într-o oarecare măsură intoxicat, precum și nopțile când bărbații, femeile și copiii beau și mai mult iar bărbații sunt chiar foarte beți, este impresionant de observat din nou că nu există nici un semn de agresiune.

Poate că este și o expresie a personalităților lor împlinite faptul că simt atât de puțin nevoia să facă judecăți unul asupra altuia și că pot atât de ușor să accepte diferențele individuale. Se observă și printre noi cum cei mai frustrați, cu cât sunt persoane mai alienate, cu atât mai tare simt că trebuie să-i judece și să facă evaluări printre ceilalți de acceptabili sau inacceptabili, fie pe criterii personale, fie de grup, cum se întâmplă în conflictele religioase, politice, naționale, rasiale, de sex sau chiar de vârstă.

Ura de sine, rezultată din faptul că nu a primit un simț al propriei armonii în prima copilărie, este baza majoră pentru ura irațională.

Este interesant că, deși Yekuana îi privesc pe Sanema ca ființe inferioare cu obiceiuri barbare și că Sanema păstrează un resentiment difuz față de tratamentul de sus al Yekuana față de ei, nici un grup nu are nici cea mai vagă dorință de al ataca sau de a interveni în stilul de viață al celuilalt. Se vizitează și fac adesea schimburi unii cu alții și fac glume pe la spate unii față de alții, dar nu există nici un conflict de nici un fel între ei.

O mare parte a tragediei noastre se datorază pierderii simțului „armoniei” noastre ca membrii ai speciei umane. Nu numai că acceptăm plictiseala cu resemnare, ci și nenumărate alte agresiune asupra ceea ce a mai rămas din continuum-ul nostru după ragaviile din pruncie și copilărie. Spunem, de exemplu „E crud să ți un animal atât de mare într-un apartament la oraș”, dar vorbim despre câini, niciodată despre oameni, care sunt și mai mari și mai sensibili la mediul lor. Ne lăsăm bombardati cu zgomot de la mașinării, trafic și unele radio ale altor oameni și ne așteptăm să fim tratați nepoliticos de către străini. Învățăm să așteptăm să fim disprețuiți de către copiii noștri și să ne enerveze părinții noștri. Acceptăm să trăim cu frici chinuitoare, nu numai cu referință la abilitatea noastră la muncă și în societate, ci foarte adesea și legate de căsnicie. Considerăm de la sine înțeles că viața e grea și ne simțim *norocoși* să avem orice urmă de fericire se întâmplă să primim. Nu căutăm fericirea ca un drept din naștere, nici nu ne așteptăm ca ea să fie mai mult decât pace sau mulțumire. Bucuria adevărată, starea în care Yekuana își petrec foarte mult din viața lor, este excesiv de rară printre noi.

Dacă am avea oportunitatea să trăim tipul de viață pentru care am evoluat, o mare parte din motivațiile noastre actuale ar fi afectate. Un prim aspect ar fi că n-am mai considera că pruncii trebuie să fie mai fericiți decât adulții, nici că tinerii trebuie să fie mai fericiți decât bătrânii. După cum am văzut, păstrăm această părere, în general, datorită faptului că ne aflăm în urmărirea continuă a unui scop despre care sperăm că va restaura simțul pierdut al armoniei propriei vieți. Pe măsură ce atingem scopurile și constatăm că încă ne lipsește acel ceva ce ni s-a refuzat în prima copilărie, ne pierdem treptat credința că următorul set de speranțe va ușura dorul nostru nestins. De asemenea, ne învățăm pe noi înșine să acceptăm „realitatea” pentru a alina cât de bine putem durerea

cauzată de dezamăgirea repetată. La un anumit moment, pe la mijlocul vieții noastre, începem să ne spunem că am ratat, pentru vreun motiv sau altul, șansa de a savura pe deplin fericirea și că trebuie, în consecință, să trăim într-o stare permanentă de compromis. Această stare de lucruri este puțin probabil să ducă la bucurie.

O persoană care trăiește așa cum a evoluat să trăiască va avea o istorie cu totul diferită. Dorințele din pruncie lasă loc celor din faza următoare a copilăriei și fiecare set împlinit de dorințe lasă loc pentru următorul. Dorința de a juca jocuri se disipă, dorința de a munci devine din ce în ce mai puternică pe măsură ce persoana devine adultă, dorința de a găsi și a împărtăși viața cu un membru atractiv al sexului opus, odată împlinită, lasă loc dorinței de a lucra pentru partener și de a avea copii împreună. Nevoia de a socializa cu persoane asemănătoare este îndeplinită din copilărie până la moarte. Pe măsură ce dorințele aduților tineri de a începe și desfășura proiecte se împlinesc, iar vârsta începe să reducă puterile fizice, dorințele devin de genul de a-și vedea pe cei dragi având succes, dorințe de pace, de varietate mai redusă a experiențelor, de a simți că lucrurile se mișcă prin ciclul vieții cu mai puțin ajutor din partea persoanei și, în sfârșit, fără ajutor, când ultimul din setul de dorințe succesive ale vieții este îndeplinit și înlocuit cu niciuna decât cu dorința de a se odihni, de a nu mai ști nimic, dorința de a înceta.

În fiecare etapă, bazată ferm pe îndeplinirea etapelor anterioare, stimulul pentru dorință își primește răspunsul deplin. Nu există, așadar, nici un avantaj în a fi tânăr sau bătrân. Fiecare vârstă are bucuriile ei specifice și, după ce fiecare și-a părăsit setul propriu de dorințe când i-a venit rândul, nu rămâne nici un motiv pentru a-i invidia pe cei tineri, nici pentru a dori orice altă vârstă decât cea pe care o are împreună cu bucuriile ei cu tot, până la și incluzând moartea.

Durerea și boala, moartea celor dragi precum și discomfortul și dezamăgirile, deteriorează norma fericirii, dar nu afectează faptul că fericirea *este* norma, nici nu afectează tendința continuum-ului de a o restaura, de a o vindeca, indiferent care ar fi factorul perturbator.

Ideea este că simțul continuum, dacă i se permite să funcționeze de-a lungul vieții noastre, este capabil să aibă grijă de interesele noastre mai bine decât ar putea începe să o facă orice sistem conceput intelectual.

Capitolul ȘAPTE

Repunerea în funcțiune a principiilor continuum-ului

La copilul ținut în contact constant cu trupul unei persoane îngrijitoare, câmpul energetic devine una cu al ei, iar energia în exces poate fi descărcată pentru amândoi prin activitățile desfășurate de către ea singură. Pruncul poate rămâne relaxat, liber de acumularea de tensiune, în timp ce energia lui suplimentară se scurge într-a ei.

Există un contrast remarcabil între comportamentul bebelușilor Yekuana aflați în brațe și cel al bebelușilor noștri, dintre care majoritatea își petrec timpul în izolare fizică. Bebelușii Yekuana sunt moi și ușor de manevrat, neopunându-se la a fi ținuți și transportați în orice poziție convenabilă. Bebelușii noștri, pe de altă parte, își întind picioarele, lovesc cu ele, dau din mâini cu putere și își încoardă spatele ca arcurile. Se zvârcolesc și se încoardă în pătuțurile lor și sunt greu de ținut dacă fac aceleași mișcări când îi ridicăm. Ei încearcă să elibereze tensiunea acumulată cauzată de preluarea unei energii mai mari decât sunt capabili să conțină sau să descarce. Deseori emit sunete ascuțite când sunt distrați de atenția unei persoane și se și încolăcesc. Deși exprimă plăcere, stimulul cauzează o reacție musculară violentă care eliberează o parte din energia acumulată.

Bebeluşul pasiv, cuibărit în continuum-ul lui, având îndeplinite așteptările pentru contact fizic continuu, contribuie prea puțin la descărcarea energiei, lăsând sarcina aceasta pentru adultul sau copilul active care-l ține. Dar această situație se schimbă radical în momentul în care bebeluşul și-a completat etapa în-brațe și începe să se târâie. Circularea propriei energii trebuie acum să fie făcută de el însuși, cel puțin în timpul zilei pe care-l petrece departe de mama lui. Are loc o creștere enormă în activitatea lui. Într-un timp scurt, târâtul devine eficient și călătorește la viteze impresionabile, care sunt și mai mult accelerate când începe să meargă de-a bușilea. Dacă nu este oprit, atunci se târâie cu energie și perseverență în teritoriul disponibil, folosindu-și energia în exces pentru a explora lumea în care v-a trăi.

Când începe să meargă și să alerge și să se joace, o face într-un ritm care, la adult, ar părea frenetic. Un adult care ar încerca să țină ritmul cu el ar fi repede extenuate. Contemporanii lui și copiii puțin mai mari sunt companioni potriviți pentru el. El vrea să-i imite și o face înspre maximizarea abilităților lui în continuă expansiune. Nimeni nu-l limitează activitatea lui grozavă decât el însuși. Când obosește, merge la mama lui pentru odihnă sau, când e puțin mai mare, merge direct în patul lui.

Dar un copil este incapabil să descarce suficientă energie pentru a se simți confortabil dacă, pentru vreun motiv oarecare, cum se întâmplă atât de des în situațiile civilizate, acțiunile îi sunt limitate, fie de timpul insuficient pentru a se juca afară, în aer liber, de spațiul restrâns din interiorul casei, fie din cauză că este încarcerat într-un țarc de joacă, legat cu un ham, ținut în cărucior sau într-un scaun înalt.

Când trece de stadiul în care lovește și dă din mâini și din picioare și își încoardă trupul pentru a se elibera de disconfortul energiei nefolosite, este destul de probabil să descopere că excesul inconfortabil de energie se concentrează în organele genitale într-o mare măsură și că stimulându-le puțin mai mult poate face ca tot excesul de energie din restul corpului să se scurgă în ele până când tensiunea acumulată este suficientă pentru a

cauza eliberarea. În acest fel, masturbarea devine valva de siguranță pentru energia în exces neconsumată prin activitățile zilnice ale copilului.

La vârsta adultă, excesul de energie este concentrat în mod similar prin preludiul sexual și eliberare prin orgasm. În acest fel, actul sexual servește pentru două scopuri distincte, unul reproducător, celălalt drept restaurator al unui nivel confortabil de energie.

La oamenii ale căror deprivări i-au lăsat să trăiască într-o stare tensionată, printre diferitele aspecte ale personalității lor, orgasmul eliberează adeseori numai o parte superficială de energie blocată în mușchii lor permanent tensionați. Această descărcare incompletă a surplusului de energie creează o stare aproape cronică de nemulțumire care se manifestă prin proastă dispoziție, interes sexual haotic, lipsa capacității de concentrare, nervozitate sau promiscuitate.

Pentru a face lucrurile și mai rele pentru adultul deprivat, nevoia lui sau a ei pentru manifestările fizice ale sexului sunt amestecate cu nevoile rămase neîndeplinite din prima copilărie, pentru contact fizic nesexual. În general, această ultimă nevoie nu este recunoscută de către societatea noastră și orice dorință de contact este interpretată ca sexuală. Așa că tabu-urile împotriva sexului se aplică și tuturor formelor de consolare nonsexuală prin contact fizic.

Chiar și copiii și adulții Yekuana, care au primit tot contactul necesar în prima copilărie, se bucură de o mare cantitate de contact, șezând împreună aproape, odihnindu-se în același hamac sau îngrijindu-se unul pe altul.

Noi avem nevoie mult mai mult decât au ei să trecem du actualele tabu-uri și să recunoaștem nevoia umană pentru reasigurarea contactului. Nevoia noastră infantilă neîndeplinită crește nemăsurat nevoia pe care o avem în calitate de copii și adulți. Dar cum nevoia continuă să existe, la fel continuă și șansa ca să o îndeplinim, numai să vrem.

Sub eticheta largă de sex, nediferențiată de ea prin impuls separate, este și nevoia de a fi îmbrățișat, înconjurat de protecția unei alte personae, de a fi tratat ca un bebeluș și făcut să se simtă iubit nu fiindcă a adus acasă un salariu sau fiindcă a făcut o prăjitură, ci pur și simplu fiindcă cineva există. Atmosfera liniștitoare dată de cuvintele pentru bebeluși și folosirea denumirilor de bebeluși (“Iepuraș”, “Fetita lui taticu”) între parteneri căsătoriti îi ajută să-și permită să umple golul de experiență lăsat de către părinții lor neglijenți. Răspândirea la scară largă a limbajului de bebeluși reprezintă în sine o dovadă pentru natura continuă a acestei nevoi.

Adesea dorința pentru sex și dorința pentru afecțiune trec dintr-un în alta. La adulți satisfacerea nevoii mai presante poate să-i facă loc celeilalte să iasă la suprafață. O zi la birou care a produs un sentiment puternic de insecuritate poate să-l facă pe soț să vrea să o îmbrățișeze și să fie îmbrățișat de către soția lui și să fie tratat cu afecțiune; dar când această cerință este îndeplinită, el poate constata că interesul lui a devenit de natură sexuală. Dar în societatea noastră s-ar putea să se simtă *dator* să treacă la sex, având în vedere că, în mintea lui, cele două nevoi nu sunt conturate, ca fiind independente una de alta.

Dragostea adultă printre persoanele deprivat de etapa în-brate este, vrând-nevrând, o combinație a celor două nevoi, care diferă de la o persoană la alta în funcție de natura deprivării. Cuplurile trebuie să învețe să țină cont de necesitățile speciale ale fiecărui dintre parteneri și să încerce să le îndeplinească atât de bine cât pot dacă doresc să aibă o căsnicie “bună”.

Dar confuzia dintre nevoia de sex și nevoia de afecțiune, un tip maternal de contact fizic, confuzie care dă naștere la expresii ca “o mamițică roșcată focoasă” este foarte important de rezolvat. Cred că având informații clare despre această distincție și un pic de exercițiu în a le disocia, s-ar putea împărtăși o cantitate mult mai mare de afecțiune fără complicațiile implicării sexuale acolo unde acest lucru nu se dorește. Vastul rezervor de tânjire după consolare fizică ar putea fi redus în mod semnificativ dacă ar deveni acceptabil din punct de vedere social să ne ținem de mână când ne plimbăm cu un prieten, indiferent de sex, să ne așezăm lipiți, nu doar aproape de un partener de conversație, să stăm în poala oamenilor și în public și în privat, să ne scuturăm cu putere părul dacă ne vină să o facem, să ne îmbrățișăm mai liber și în mod mai public și, în general, să nu ne înfrânăm impulsurile afective decât dacă ele nu sunt binevenite.

Au fost făcuți pași în direcția acceptării a contactului mai frecvent la așa-numitele grupurile de întâlnire. Ele par să susțină atingerea și îmbrățișarea fără să știe clar de ce sunt necesare, dar într-un grup a fost făcut un experiment (menționat într-un articol de revistă) care a întâmpinat success excepțional. Se numește “sandwich-ul uman” și constă dintr-o persoană stând între alte două, două stau ca și cum ar danca obraz-lângă-obraz, iar a treia lipită de spatele uneia dintre ele. Măinile persoanei din mijloc sunt ținute în sus, întinse și mâinile celorlalte două sunt presate în fața și în spatele lor. Persoana din mijloc este înconjurată cum un adult nu poate fi înconjurat de un alt adult, decât, poate, dacă una este pitic, iar celalaltă uriaș. Acesta este printre lucrurile cele mai satisfăcătoare făcute de grup... anume, pentru persoana din mijloc, care se simte absolute minunat, după cum relatează ei.

Pornind din punctual de vedere al continuum, înțelegând ce au nevoie oamenii și de ce au nevoie, este posibil să ne înțelegem propriul comportament, precum și pe al celorlalți într-un mod mai folositor. Putem înceta să ne învinovățim părinții sau societatea pentru că ne-au greșit și să înțelegem că suntem cu toții victime ale deprivării. Arhiepiscopi și hippii, romancierii și profesorii de școală, precum și băieții prăpădiți – cu toții încearcă să găsească o cale către un sentiment de fericire. La fel sunt stelele de cinema, politicienii, infractorii, artiștii, homosexualii, militantele feministe și oamenii de afaceri. Fiind animalele care suntem, nu putem decât să tindem către împlinirea așteptărilor indiferent cât de irațională face combinația noastră de deprivări să fie comportamentul nostrum actual.

Dar înțelegând care este problema și conștientizând faptul că suntem toți numai victime ale victimelor, nu ne va vindeca. Cel mult ne va ajuta să alegem să face un pas în direcția bună decât încă un pas în direcția opusă fericirii.

Se recomandă, în orice caz, folosirea mai directă a principiilor continuum-ului. Există suficiente motive pentru a crede că experiențele lipsă pot fi oferite copiilor și adulților la orice vârstă. Un motiv pentru asemenea speranță este acela că există dovada clară că nevoia cântinuă să existe ca nevoie când bebelușul deprivat crește mare, precum și de-a lungul vieții adulte. Continuăm să căutăm împlinirea cerințelor noastre infantile. Dar fiindcă nu am fost preciși în a defini ce anume căutăm, am obținut success limitat.

Un alt motiv puternic pentru credința că deprivarea de etapa în-brațe poate fi tratată și poate vindecată la copii și adulți este faptul că doctorii Doman și Delacato au demonstrat în clinica lor din Philadelphia că adulții și copiii care au fost privați de etape succesive ale târâtului și mersului de-a bușilea se pot întoarce la ele, cu rezultatul că sunt apoi capabili să dezvolte abilitățile condiționate de împlinirea acestor etape.

Mai specific, au constatat că oamenii cărora nu li s-a permis să meargă în patru labe la timpul potrivit în copilărie, care au fost stânjeniți de țarcuri de joacă sau de vreun alt factor care i-a împiedicat să-și îndeplinească nevoia de a se târâ și de a merge de-a bușilea, nu au reușit să-și dezvolte pe deplin abilitățile verbale. Bălbăiala a rezultat în anumite cazuri, iar întorcându-se la activitățile copilăriei de a se târâ și de a merge de-a bușilea pentru aproximativ o ora pe zi, timp de câteva luni i-a vindecat. Suplimentar au fost învățați să permită unei părți a creierului să domine complet pe cealaltă, dacă situația nu era încă așa. Asta înseamnă că oricine nu era complet dreptaci sau nu avea piciorul predominant pe cel drept sau ochiul drept dominant sau nu era complet stângaci, a fost pregătit să devină așa prin exercițiu.

Doman și Delacato au început să lucreze cu copii cu handicap cerebral, dar a descoperit întâmplător că putea îmbunătăți abilitățile verbale ale studenților “normali” de la Academia Chestnut Hill, unde Delacato era director adjunct. A împărțit în două un grup de băieți și le-a dat amândurora testul specific colegiului pentru aptitudini verbale. Apoi a trecut timp de șase săptămâni unul dintre grupuri printr-un program intensive de târât, mers de-a bușilea și exercițiu de dominare a emisferei cerebrale. Al doilea grup mergea la școală ca de obicei. Apoi le-a dat amândurora testul din nou. Cei care nu au mers târâș au crescut cu 6.8 puncte. Dat grupul experimental ca reușit o creștere impresionantă de 65.8 puncte. Târâtul și exercițiile de dominare a emisferei cerebrale au devenit procedure obișnuite pentru toată lumea de la școala Chestnut Hill, precum și pentru echipa de fotbal american a universității.

Umplând necesarul băieților de experiență de târât și mers de-a bușilea cu asemenea rezultate indică faptul că erau la scară largă privați de expresia deplină a etapei târâtului. Faptul că experiența oferită în afara contextului ei cronologic natural și totuși a fost eficientă, este datorat de speranță. Confirmă dovada că nevoile infantile continuă pe o perioadă nedefinită să aștepte împlinirea și, în consecință, pot fi îndeplinite la orice vârstă.

Implicația, îmi pare mie, este că experiențele mai timpurii și cu rol și mai important formator, din timpul când bebelușul ar fi trebuit să se afle în brațe, ar putea fi și ele oferite mai târziu în viață, dacă se găsesc mijloacele de a o face. Este destul de ușor să faci copiii și adulții să meargă pe palme și genunchi dacă de aceasta au nevoie, dar cumva e o problemă mai mare să readuci un copil mare sau o persoană complet crescută într-o situație în-brațe.

Copiii mici, privați în pruncie, pot beneficia enorm de simpla ținere în poala unui părinte (sau a oricui altcuiva) cu fiecare ocazie și de permisiunea de a dormi în pat cu părinții lor. Probabil nu va dura mult până când își vor fi luat tot ce au nevoie și vor cere un pat să doarmă singuri, exact la fel cum ar fi făcut mai devreme, dacă ar fi împărțit patul cu părinții lor de la naștere.

La acest moment din istorie, cu obiceiurile noastre așa cum sunt ele, a dormi cu bebelușul pare un lucru relativ radical de propovăduit. Și, bineînțeles, la fel este cazul și despre a purta bebelușului peste tot sau a fi ținut permanent de cineva, fie când doarme sau când este treaz. Dar în lumina continuum-ului și a milioanele de ani ai lui, este doar minuscula noastră istorie cea care pare radicală prin distanțările ei de la normele stabilite din vechime pentru experiența umană și pre-umană.

Există femei și bărbați care protestează prin aceea că se tem să nu se rostogolească peste bebelușul care doarme lângă ei sau să nu-l înăbușe sub plapume. Dar

o persoană adormită nu este nici moartă, nici în comă decât dacă e moartă de beată sau drogată sau bolnavă rău. Fără să se trezească, persoana are un grad constant de conștiență în funcțiune.

Îmi amintesc primele nopți când am împărțit patul cu pui de maimuță lănoasă de un kilogram. M-am trezit de o duzină de ori în prima noapte de frică să nu îl strivesc. A doua noapte a fost aproape la fel de rea, dar în câteva zile învățasem că sunt conștientă de poziția lui chiar dacă dorm și dormea ținând cont de el, ca orice alt animal care doarme cu un altul mai mic. Șansele ca un bebeluș să fie sufocat sub plapuma părinților lui îmi par mai mici, dacă și acelea există, ținând cont de atenția lor față de el, decât șansele de a se sufoca sub propriile lui păturici, singur în camera lui.

Există și preocuparea legată de prezența bebelușului când părinții lui fac dragoste. Printre Yekuana, prezența lui este considerată implicită și trebuie să fi fost la fel timp de sute de mii de ani înaintea noastră.

S-ar putea să fie adevărat ca prin faptul că *nu* este prezent, pierde o legătură psihobiologică importantă cu părinții lui, care îl lasă sau o lasă cu o dorință pentru o asemenea participare, dorință care se transformă mai târziu într-un complex reprimat, încărcat de vină, al lui Oedip sau a Electrei, o dorință de a face dragoste cu părintele de sex opus, când, de fapt, ceea ce dorește este numai rolul pasiv al bebelușului în primul rând și să transforme apoi dorința în acea de participare activă când calitatea sexualității lui se va schimba și participarea pasivă nu mai poate fi amintită sau imaginată. Cercetarea ar putea arăta dacă putem elimina această puternică sursă de vină, inconfortabilă și antisocială.

O părere foarte larg răspândită este aceea că a-i da unui bebeluș sau unui copil prea multă atenție l-ar împiedica de la a deveni independent și că a-l purta pe sus tot timpul i-ar slăbi autonomie. Am văzut deja că autonomia în sine vine dintr-o etapă împlinită în-brățe, etapă în care bebelușul este întotdeauna prezent, dar rareori se află în centrul atenției. El se află pur și simplu acolo, în mijlocul vieții îngrijitorului, experimentând lucruri tot timpul, fiind ținut în siguranță. Când părăsește genunchiul mamei sale și începe să se târâie, să meargă de-a bușilea și să umble în lumea din jurul corpului ei, face acestea fără intervenției (a se citi „fără protecție”). Rolul mamei lui este de a fi *disponibilă* când vine la ea sau o cheamă. NU este sarcina ei să-i dirijeze acțiunile, nici să-l protejeze de pericole pentru care ar fi perfect capabil să se protejeze singur dacă i s-ar da ocazia. Aceasta este, probabil, partea cea mai dificilă la schimbarea către principiile continuum. Fiecare mamă va trebui să aibă încredere în abilitatea bebelușului său pentru autoconservare atât de mult cât poate ea. Puține ar reuși să le permită să se joace cu cuțite ascuțite și cu focul și să-i lase liberi la malul râurilor cum îi lasă Yekuana fără să se gândească, cunoscând talentele enorme de autoconservare ale bebelușilor așa cum le cunosc; dar cu cât mai puțină responsabilitate își asumă mamele civilizate pentru siguranța bebelușului ei, cu atât mai curând și mai bine va deveni el independent. El va ști când are nevoie de ajutor și de consolare. El ar trebui să fie lăsat să fie inițiatorul. U ar trebui să fie niciodată ținut departe de mama lui, dar ea ar trebui să fie cea care-i *oferă* minimul absolut de ghidaj.

Copilul supraprotejat, debilitat este acela a cărui inițiativă a fost uzurpată în mod constant de o mamă prea nerăbdătoare. Nu bebelușul a fost cel ținut în brațe în timpul primelor luni importante când avea nevoie.

Va fi, bineînțeles, dificil să traducem lecțiile învățate despre continuum de la indienii Yekuana în așa fel încât să îmbunătățească lucrurile în condițiile foarte diferite din civilizația noastră. Consider că a decide să stea cât de aproape poate de continuum este în sine cel mai folositor pas. A descoperi modalități de a o face, odată ce voința este prezentă, este în general o chestiune de folosire a bunului simț personal.

Odată ce o mamă își dă seama că purtând bebelușul ei pentru primele șase până la opt luni îi asigură autonomia lui și pune bazele pentru ca el să devină ființă socială, nepretențioasă și pozitivă pentru următorii cincisprezece până la douăzeci de ani cât va locui acasă, chiar și propriul ei interes îi va spune să nu se scutească de „necazul” de a-l purta când își face munca în casă sau cumpărăturile.

Consider că marea majoritate a mamelor își iubesc cu adevărat copii și îi frustrează de o experiență atât de esențială pentru fericirea lor numai fiindcă nu au nici o idee despre cât de tare îi fac să sufere. Dacă ar înțelege agonia bebelușului lăsat că plângă în pătuț, dorul lui grozav și consecințele acestei suferințe, efectele deprinderii asupra personalității lui și asupra potențialului de a-și face o viață satisfăcătoare, nu mă îndoiesc că s-ar lupta din răsuputeri ca să nu fie lăsat singur nici pentru un minut.

Mai cred că odată ce o mamă începe să servească continuum-ului bebelușului ei (și în consecință și al ei ca și mamă), instinctul ei confuzionat de cultură se va reafirma și o va reconecta cu motivațiile ei naturale. Nu va mai *vrea* să-l pună jos. Când el plânge, semnalul va merge direct în inima ei, ne-estompat de vreun curent de gândire asupra îngrijirii copilului. Dacă face primele câteva mișcări corecte, sunt sigură că instinctul ancestral va prelua curând conducerea; fiindcă continuum este o forță puternică și niciodată nu încetează să încerce să se reinstaureze. Sentimentul de armonie pe care îl încearcă mama când se comportă în acord cu natura va face mult mai mult pentru a reinstaura continuum-ul în ea decât orice i-ar fi putut transmite această carte ca teorie.*

Diferența dintre modul nostru de viață și cel al Yekuana este irelevantă pentru principiile luate în considerare ale naturii umane.

Multe mame au slujbe la care nu li s-ar permite să-și aducă bebelușii. Dar foarte adesea, aceste slujbe sunt o chestiune de alegere; mamele pot, dacă își dau seama de importanța prezenței lor în timpul primului an al bebelușului, să renunțe la slujbă pentru a evita deprivarea care i-ar deteriora întreaga viață a bebelușului și ar fi și pentru ea o povară pentru anii următori.

Pe de altă parte, există mame care au nevoie să muncescă. Totuși, ele nu-și lasă copii singuri acasă; ele angajează pe cineva să aibă grijă de ei sau îi lasă cu o bunică sau fac vreun alt fel de aranjament pentru ca pruncii lor să aibă companie. Oricare ar fi cazul, persoana îngrijitoare poate fi instruită să poarte bebelușul cu ea. Bonele, angajate pentru o seară, pot fi rugate să stea pentru copil, nu pentru televizor. Pot să țină bebelușul în poala lor atunci când se iută la televizor, dacă totuși trebuie să se uite. Zgomotul și lumina nu îl va deranja, dar să fie lăsat singur da.

A ține un bebeluș în timp ce se face treabă în casă este o chestiune de exercițiu. Un legănel sau sling pe un umăr, care susține bebelușul pe șoldul opus, este de ajutor. Ștersul prafului și aspiratul poate fi făcut în general cu o singură mână. Făcutul patului

* De când am scris acestea, lucrurile au fost confirmate de câteva mame vestice. Deși unele se gândeau că nu au să meargă niciodată atât de departe încât să mențină constant contactul, timp de 24 ore din 24, au constatat că de ce își purtau mai mult bebelușul, de aceea voiau și mai mult să-l poarte. Instinctele lor au preluat, într-adevăr, conducerea.

poate fi un pic mai dificil, dar o mamică plină de resurse va găsi o modalitate de a o face. Gătitul este mai mult o chestiune de plasat propriul corp între aparatul de gătit și bebeluș atunci când există risc de stropire. Problema cumpărăturilor este, în general, aceea de a avea o geantă de cumpărături încâpătoare și de a nu cumpăra mai mult decât poate transporta o persoană odată. Nu ar fi o idee rea, atâta vreme cât sunt destule cărucioare pentru bebeluși pe lume, să se pună cumpărăturile în ele și să fie purtat bebelușul. Există și dispozitive de cărat bebelușul pe spatele purtătorului, care au bretele pentru amândoi umerii ai adultului și care-i lasă mâinile libere. Aceste se găsesc de vânzare în multe magazine.

Ne-ar ajuta incomensurabil dacă am putea considera îngrijirea bebelușului ca o non-activitate. Ar trebui să o privim ca pe nimic de făcut. Munca, cumpărăturile, gătitul, curățenia, mersul și vorbitul cu prietenii sunt lucruri de făcut, pentru care trebuie să-ți aloci timp, la care să te gândești ca la niște activități. Bebelușul (împreună cu copiii mai mari) este adus, pur și simplu, ca parte integrantă a peisajului; nu se cere timp special de alocat pentru el, în afară de minutele alocate pentru schimbarea scutecului. Baia lui poate fi parte din baia mamei-sii. Alăptatul nu necesită nici el întreruperea celorlalte activități. Este doar o chestiune de a schimba modelul de gândire centrat pe bebeluș înspre altul mai adecvat unei ființe capabile, inteligente a cărei natură este de a se bucura de munca și compania altor adulți.

Există în modul nostru actual de viață obstacole fără sfârșit în calea continuumului. Nu numai că avem obiceiuri anti-continuum cum sunt separarea bebelușilor de mamele lor la naștere în spitale, folosirea pătușurilor și cărucioarelor și a țarcurilor de joacă și faptul că nu ne așteptăm ca o mamă proaspătă să-și aducă bebelușul cu ea la întâlnirile mondene, ci chiar și locuințele noastre sunt izolate unele de altele, așa că mamele sunt private și de interacțiunea cu egalele lor și suferă de plictiseală, iar copiii nu au acces liber și ușor la egalii lor și la cei puțin mai mari, cu excepția unor grupuri de joacă sau școli. Chiar și acolo, sunt, de obicei, limitați la copii de exact aceeași vârstă, iar profesorii le predau prea adesea copiilor ce și cum să facă cu obiectele didactice disponibile în loc să ofere modele pe care copii le-ar urma în mod natural.

Totuși, există parcuri unde mamele și copiii se pot întâlni, iar grupele de vârstă nu sunt separate. Dar vor exista handicapuri la fiecare mamă și copil, impuse, dacă nu de altceva, de trecut, de modul în care au fost crescute mamele și de noțiunile de mult stabilite despre felul cum se îngrijesc copii, care sunt parte din cultura noastră. Ar fi obișnuita frică de a nu se conforma obiceiurilor curente, doar continuum însuși ne face să tindem spre a ne conforma la orice face societatea noastră.

Un copil nu va fi capabil să-și urmeze tatăl la birou și, dacă tatăl nu e ceva de genul fermier, copilul va trebui să caute exemple în altă parte.

Oamenii a căror slujbă este de a-și asuma rolul de modelare, de a fi exemple, care vor prezenta abilitățile societății noastre, voi fi aceia pe care îi vor urma copiii. Dacă acești educatori își bazează relațiile cu copii pe *a fi disponibili*, copiii vor fi capabili să-și utilizeze propriul mod eficient și natural de autoeducare, folosindu-se de oamenii, lucrurile și evenimentele din lumea lor, să imite, să observe, să exerseze, motivați de propria lor natură socială, imitativă. Nu poate exista vreun mod mai eficient de educare.

Un alt obstacol pentru continuum din modul nostru de viață este concepția noastră că-i posedăm pe copiii noștri și, în consecință, avem dreptul să-i tratăm oricum alegem, mai puțin să-i batem sau să-i omorâm. Ei nu au dreptul legal de a fi torturați de tânjirea

după mamele lor sau să fie lăsați să-și strige agonia neconsolați. Faptul că sunt ființe umane și că sunt capabili să sufere nu le dă drepturi legale, așa cum primesc adulții făcuți să sufere de către alți adulți. Faptul că chinul lor din pruncie prejudiciază și abilitatea lor de a se bucura de restul vieții lor și că reprezintă, așadar, o rană incomensurabilă făcută lor, nu le îmbunătățește poziția legală.

Bebelușii nu pot articula plângeri. Nu pot merge la o autoritate și să protesteze. Nici măcar nu pot corela agonia îndurată cu cauza ei; ei sunt bucuroși să-și vadă mama când aceasta ajunge în sfârșit.

În societatea noastră, drepturile sunt acordate nu pentru că cineva suferă un prejudiciu, ci pentru că se plânge de el. Doar drepturile cele mai rudimentare sunt corelate cu ale animalelor și doar în foarte puține țări. În același fel, primitivii indigeni, care nu au un mijloc prin care să se plângă și, deci li se acordă nici unul dintre drepturile pe care cuceritorii lor inteligenți și le acordă între ei.

Obiceiul a lăsat tratamentul bebelușilor la discreția mamelor. Dar ar trebui oare să fie libere mamele să-și neglijeze copilul, să-l pleznească dacă plânge, să-l hrănească atunci când vrea ea, nu când vrea el, să-l lase să sufere singur în cameră pentru ore, zile, luni, când este în chiar natura lui să se afle în mijlocul evenimentelor?

Societățile pentru prevenirea cruzimii asupra bebelușilor și copiilor se preocupă numai cu tipul cel mai grosolan de abuz. Societatea noastră are nevoie să fie ajutată să înțeleagă gravitatea crimei împotriva bebelușilor care în ziua de astăzi este considerată tratament normal.

Chiar și într-o cultură ca a noastră, dezvoltată fără a ține cont de nevoile reale ale oamenilor, prin înțelegerea continuum-ului uman, este loc pentru a ne îmbunătăți șansele și pentru a ne reduce erorile în fiecare mic ocazie care se ivește de la o zi la alta.

Fără să așteptăm ca societatea să se schimbe complet, putem să ne comportăm corect față de bebelușii noștri și să le dăm o bază personală sănătoasă de pe care să facă față oricărei situații cu care se întâlnesc. În loc să-i privăm într-atât încât să rămână doar cu o mână de folosit în lumea exterioară, în timp ce cealaltă este ocupată cu conflicte interioare, putem să-i punem pe picioare cu ambele mâini libere să se preocupe cu problemele exterioare.

Odată ce recunoaștem pe deplin consecințele tratamentului nostru față de bebeluși, copii, unul față de altul și învățăm să respectăm caracterul adevărat al speciei noastre, nu putem rata să descoperim o parte mult mai mare din potențialul nostru pentru bucurie.